ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ У ПОЉОПРИВРЕДИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ У 2020. ГОДИНИ

КЊИГА I

Хоризонтални преглед

Република Србија

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде

АУТОРИ:

МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ, ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ
СЕКТОР ЗА ПОЉОПРИВРЕДНУ ПОЛИТИКУ

Милица Јевтић, дипл. екон. – уредник
др Ивана Ивков – координатор

Књига I:

- Глава 1: *Милица Јевтић, дипл. екон.*
  СТИПС*: Зорица Кукић, дипл. инж.*
- Глава 2*: Тамара Ђуричанин, дипл. инж.*
- Глава 3: *мр Мирјана Бојчевски*
- Глава 4: *др Ивана Ивков*
- Поглавље 4.4: *Милица Јевтић, дипл. екон.*
- Глава 5: *Драгана Дробњак, маст. инж.*
- Глава 6: *Милица Јевтић, дипл. екон.*

Књига II:

- Поглавље 1.1: *Љиљана Дудуковић, дипл. инж.*
- Поглавље 1.2: *Татјана Мирановић Дробњак, дипл. инж.*
- Поглавље 1.3: *Татјана Мирановић Дробњак, дипл. инж.*
- Поглавље 1.4: *Милан Ђупрић, дипл. инж.*
- Поглавље 1.5: *Весна Радојичић, дипл. инж.*
- Поглавље 1.6: *Весна Радојичић, дипл. инж.*
- Поглавље 1.7: *Јелена Кузмановић, дипл. инж.*
- Поглавље 2.1: *Мирко Новаковић, дипл. инж.*
- Поглавље 2.2: *Мирко Новаковић, дипл. инж.*
- Поглавље 2.3: *Томислав Топаловић, др. вет. мед.*
- Поглавље 2.4: *Томислав Топаловић, др. вет. мед.*
- Поглавље 2.5: *Томислав Топаловић, др. вет. мед.*
- Поглавље 2.6: *Томислав Топаловић, др. вет. мед.*

јун 2021. године

РЕЧ МИНИСТРА

Поштовани читаоци,

Велико нам је задовољство да осму годину заредом представимо јавности „Извештај о стању у пољопривреди у Републици Србији“, који овога пута приказује ситуацију у сектору пољопривреде Србије у 2020. години. На тај начин, настављамо традицију објављивања овог јединственог секторског документа, који на свеобухватан начин приказује стање у српској пољопривреди на годишњем нивоу.

Прошла година је у сваком погледу била изузетно тешка и неизвесна, као последица пандемије COVID-19, што се одразило на све светске економије, па тако и на нашу. Као једна од главних привредних грана у Србији, пољопривреда је показала висок ниво отпорности на кризу овог типа, али наметнуте околности су у великој мери утицале на пословање наших пољопривредника и прехрамбене индустрије, отежавајући њихове активности и тржишни пласман. Дугујемо велику захвалност нашим пољопривредницима, што су у таквим околностима, успели да обезбеде прехрамбену сигурност земље и остваре добре производне резултате.

Како је ова пандемијска криза довела до значајних последица у целом свету, а с обзиром да се Србија налази на путу европских интеграција и ужурбано се припрема за отварање преговарачких поглавља у области пољопривреде, посебан део текста у „Зеленој књизи 2020“ посвећен је прегледу стања на тржиштима основних пољопривредних производа у Европској унији током 2020. године, као и очекиваних тржишних кретања у 2021. години.

Нарочито смо поносни на чињеницу да је квалитет овог извештаја похваљен од стране Европске комисије, имајући у виду да се израђује у складу са структуром релевантних извештаја у Европској унији, што га чини упоредивим са документима овог типа у земљама чланицама Европске уније.

„Зелена књига“ има за циљ да на јединствен и свеобухватан начин информише стручну и ширу јавност о стању у домаћој пољопривреди у претходној календарској години, али и о европским политичким кретањима, која у значајној мери утичу на Србију, као земљу кандидата за чланство у Унији. Настојећи да сваке године унапређујемо овај извештај, надамо се да смо и овог пут испунили тај циљ.

С поштовањем,

министар

Бранислав Недимовић

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде захваљује се **Републичком заводу за статистику** на подршци и помоћи приликом израде овог документа.

САДРЖАЈ

УВОД ... 3
1. СТАЊЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ ... 4
1.1 Макроекономски амбијент и значај пољопривредно-прехрамбеног сектора ... 4
1.2 Структура пољопривредне производње ... 12
1.2.1 Коришћено пољопривредно земљиште ... 12
1.2.2 Општи показатељи пољопривредне производње ... 12
1.2.3 Цене пољопривредних производа ... 17
2. СПОЉНОТРГОВИНСКА РАЗМЕНА ПОЉОПРИВРЕДНО-ПРЕХРАМБЕНИХ ПРОИЗВОДА ... 22
2.1 Укупна размена ... 22
2.2 Водећи производи у размени ... 24
2.3 Главни трговински партнери ... 27
3. СИСТЕМ РАЧУНОВОДСТВЕНИХ ПОДАТАКА НА ПОЉОПРИВРЕДНИМ ГАЗДИНСТВИМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ - FADN ... 34
3.1 Значај функционисања *FADN* система у Републици Србији ... 34
3.2 Анализа основних *FADN* показатеља пољопривредних газдинстава у периоду 2015-2019. годину ... 36
3.2.1 Продуктивност ... 37
3.2.2 Коришћено пољопривредно земљиште (КПЗ) ... 39
3.2.3 Утрошак радне снаге ... 40
3.2.4 Укупна вредност производње ... 41
3.2.5 Трошкови производње ... 42
3.2.6 Нето додата вредност газдинства ... 44
3.2.7 Нето доходак ... 45
4. ПОЉОПРИВРЕДНА ПОЛИТИКА ... 47
4.1 Оквир пољопривредне политике и политике руралног развоја ... 47
4.2 Мере пољопривредне политике и политике руралног развоја у 2020. години ... 48
4.3 Буџетска средства за подршку пољопривреди и руралном развоју ... 50
4.3.1 Буџет Министраства пољопривреде, шумарства и водопривреде ... 50
4.3.2 Опредељена средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју ... 51
4.3.3 Реализована средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју ... 52
4.4 Подршка на покрајинском и локалном нивоу ... 56
5. КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ У СЕКТОРУ ПОЉОПРИВРЕДЕ ... 59
6. СТАЊЕ И ОЧЕКИВАЊА НА ТРЖИШТУ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА У ЕУ У 2021. ГОДИНИ ... 63
6.1 Увод ... 63
6.2 Макроекономски преглед ... 64
6.3 Ратарске културе ... 65
6.3.1 Житарице ... 66
6.3.2 Уљарице ... 67
6.3.3 Протеински усеви ... 68
6.3.4 Шећер ... 69
6.4 Специјализовани усеви ... 70
6.4.1 Маслиново уље ... 71
6.4.2 Вино ... 72
6.4.3 Јабуке ... 73
6.4.4 Поморанџе ... 74

6.5 Млеко и млечни производи 75
6.6 Месо и производи од меса 78
6.6.1 Говеђе и телеће месо 79
6.6.2 Свињско месо 80
6.6.3 Живинско месо 81
6.6.4 Овчије/козије месо 81
7. ПРИЛОЗИ 83
1. СТАЊЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ 83
2. СПОЉНОТРГОВИНСКА РАЗМЕНА 98
4. ПОЉОПРИВРЕДНА ПОЛИТИКА 101

УВОД

Извештај о стању у пољопривреди у Републици Србији („Зелена књига“) представља свеобухватан преглед стања у сектору пољопривреде Србије у претходној календарској години, као и осврт на кретања основних производних и економских показатеља у односу на претходну годину и претходни средњерочни период. Осму годину заредом Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде објављује овај документ у складу са законском обавезом, али и реалном потребом администрације и стручне јавности за јединственим аналитичким документом, који даје преглед сектора на годишњем нивоу.

На основу првобитно успостављене структуре, „Зелена књига“ приказује сектор пољопривреде кроз макроекономски/секторски (Књига I) и тржишни (Књига II) приступ. Поред тога, „Зелена књига“ садржи и детаљан статистички преглед претходног десетогодишњег периода, као скуп свих значајних података пољопривредне статистике на једном месту.

Како би се унапредио квалитет документа и испратила актуелна дешавања у европској и светској пољопривреди, „Зелена књига“ се континуирано допуњује додатним поглављима, а у циљу проширења аналитичког приступа и ширег увида у стање сектора са различитих аспеката. Тако је у Извештај најпре укључено поглавље о кретањима у европској и светској пољопривреди, затим приказ стања сектора на основу FADN података, да би од ове године саставни део „Зелене књиге“ постало и поглавље о климатским променама.

Имајући у виду специфичну здравствену ситуацију током 2020. године, изазвану пандемијом COVID-19, „Зелена књига 2020“ нарочито узима у обзир ове околности, односно утицај пандемије на секторске резултате у 2020. години.

„Зелена књига“ је годишњи извештај, чија је методологија израде усклађена са релевантним документима, који се објављују у земљама чланицама Европске уније, као и на нивоу Уније, што га чини упоредивим са овим документима и омогућава анализу позиције пољопривреде Србије у односу на Европску унију.

Преглед стања у сектору пољопривреде израђен је на основу званичних статистичких података за 2020. годину, као и њиховом поређењу са претходном, 2019. годином и са просеком претходног петогодишњег периода (2015-2019), како би се ублажио утицај екстрема и приказало реално стање. Прилог са статистичким подацима, као и већина графичких приказа у тексту, садрже и преглед података кроз десетогодишњу временску серију (2011-2020).

Републички завод за статистику, као произвођач званичне статистике пољопривреде, главни је извор статистичких података у овом документу, док су остали релевантни административни извори поједини регистри Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, Народна банка Србије, *Eurostat*, *DG AGRI* и др.

1. СТАЊЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ

1.1 Макроекономски амбијент и значај пољопривредно-прехрамбеног сектора

Петогодишњи период, који је претходио 2020. години, обележио је тренд побољшања већине основних макроекономских индикатора домаће економије. Међутим, 2020. годину обележила је глобална пандемија, изазвана вирусом COVID-19, која је успорила економска кретања и привредну активност у оквирима светске економије, што се у значајној мери одразило и на економску ситуацију у Републици Србији.

Последице пандемије директно су се одразиле на успоравање привредне активности, чији се ефекти уочавају у реалном паду бруто домаћег производа, смањењу спољнотрговинских токова размене, као и значајном повећању буџетског дефицита услед реализације ванредних кризних мера, изазваних пандемијом, финансираног делом из позајмљених средстава, због чега је дошло до повећања учешћа јавног дуга у БДП.

Насупрот томе, пандемија није значајно утицала на област цена, с обзиром да је инфлација забележила минималан ниво у последњих 15 година, док су зараде увећане. Такође, монетарни сектор задржава стабилност, уз незнатно повећање девизних резерви земље и благо смањење девизног курса евра и долара.

Табела 1 - Основни макроекономски индикатори; 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
БДП (мил. EUR)[1]	36.779	39.235	42.892	45.967	46.467
Реални раст БДП (% промене у односу на претходну годину)[2]	3,3	2,1	4,5	4,2	-1,0
Стопа незапослености (%)[3]	15,3	13,5	12,7	10,4	9,0
Зараде (годишњи просек, EUR)[4]	374,5	394,5	419,7	465,9	510,8
Укупан извоз робе и услуга (мил. EUR)[5]	17.385	19.312	21.166	23.349	22.196
Укупан увоз робе и услуга (мил. EUR)[5]	19.597	22.343	25.257	27.960	26.346
Спољнотрговински биланс (мил. EUR)[5]	-2.212	-3.031	-4.091	-4.612	-4.150
Спољнотрговинска размена (мил. EUR)[5]	36.982	41.655	46.423	51.309	48.542
Текући рачун платног биланса (% БДП)	-2,9	-5,2	-4,8	-6,9	-4,3
Буџетски суфицит/дефицит (% БДП)[6]	-0,2	0,7	0,6	0,2	-8,4
Јавни дуг (централни ниво) (% БДП)[7]	67,8	57,9	53,7	52,0	57,4
Инфлација (потрошачке цене, % промене у односу на исти месец претходне године)	1,6	3,0	2,0	1,9	1,3
Девизне резерве НБС (мил. EUR)	10.205	9.962	11.262	13.378	13.492
Девизни курс (годишњи просек, RSD/EUR)	123,12	121,34	118,27	117,85	117,58
Девизни курс (годишњи просек, RSD/USD)	111,29	107,50	100,28	105,28	103,03

[1] Према методологији ESA 2010. Податак за 2020. израчунат као збир квартала, на основу података РЗС.
[2] У сталним ценама претходне године. Податак за 2020. израчунат на основу збира квартала, на основу података РЗС.
[3] Нова методологија Анкете о радној снази од 2014. године.
[4] Од 2017. године зараде се објављују према новој методологији и на основу података Пореске управе.
[5] Од 2007. подаци о платном билансу (текући рачун, извоз и увоз робе и услуга) усклађени су са смерницама садржаним у Приручнику за израду платног биланса и међународне инвестиционе позиције бр. 6 ММФ-а (BPM6). Од 2007. извоз и увоз робе је дат према општем систему трговине, који представља шири концепт и обухвата сву робу која улази на економску територију земље или је напушта, са изузетком робе која је у транзиту.
[6] Консолидовани (од 2005.) и републички (од 2008.) дефицит укључују плаћање активираних гаранција, докапитализације банака и преузимања дуга, према методологији ММФ.

Извор: Народна банка Србије

Графикон 1 - Бруто домаћи производ (млрд. EUR) и стопа раста БДП (%) (десна оса); 2011-2020

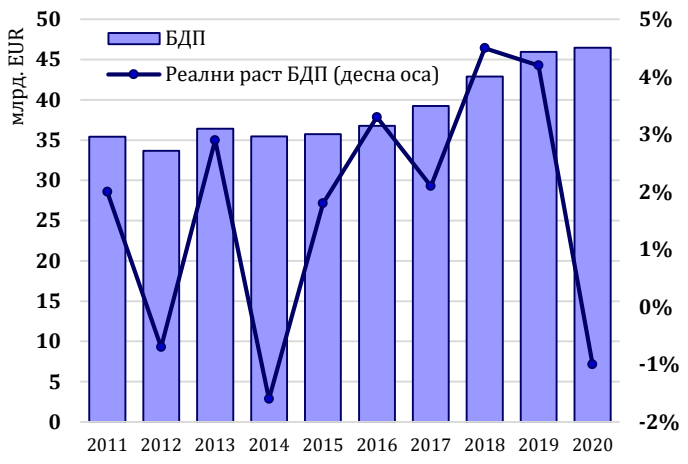

Извор: Народна банка Србије

Током последње деценије, бруто домаћи производ Републике Србије благо је варирао у првој половини периода, крећући се око нивоа од 35 млрд. EUR, да би у другој половини декаде бележио значајнији годишњи раст.

Реални пад БДП у 2020. години по стопи од 1% у односу на 2019. годину у највећој мери је последица смањене економске активности током пандемије, као и смањене тражње.

Реалном паду БДП током 2020. године у највећој мери допринео је пад у сектору услуга (-1,6%), пре свега туризма и саобраћаја, као директна последица пандемије, док је сектор грађевинарства забележио пад од 5,1%, што је последица високе базне вредности из претходне године. Значајан негативан утицај на БДП имали су и смањени нето порези, изазвани смањеном потрошњом становништва током COVID-19 кризе. Поред опоравка индустрије у другој половини године, најзначајнији позитиван ефекат на БДП имала је пољопривреда, са растом од 4,2%. (*„Текућа макроекономска кретања“, март 2021. – Министарство финансија*).

Графикон 2 - Буџетски резултат и јавни дуг РС (% БДП); 2011-2020

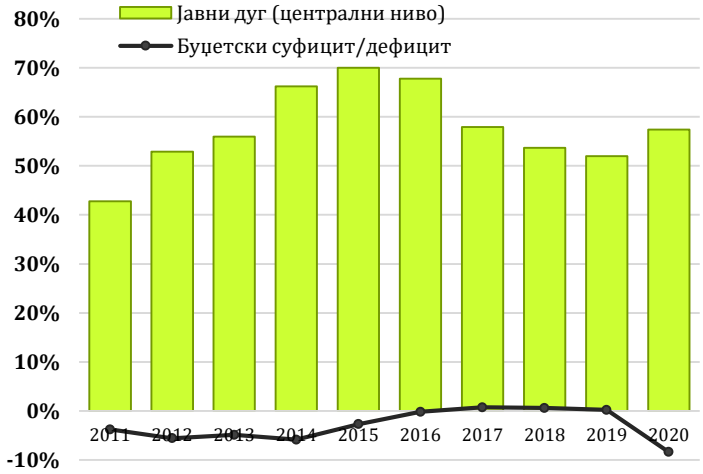

Извор: Народна банка Србије

Због повећања финансирања из позајмљених извора, учешће јавног дуга у БДП, као мера задужености једне земље, повећано је током 2020. године, чиме је прекинут тренд смањења овог показатеља, започет 2016. године. Учешће јавног дуга у БДП током 2020. године достигло је ниво од 57,4%, што је 5,4 пп више у односу на претходну годину.

Појава пандемије COVID-19 и потреба за ванредним буџетским интервенцијама кроз набавку медицинске опреме и финансијску помоћ грађанима и привреди, довели су током 2020. године до нарушавања тренда постојања буџетског

суфицита након три узастопне године и достизања значајног нивоа буџетског дефицита, на нивоу од 8,4% БДП.

Дефицит платног биланса земље смањен је током 2020. године у односу на претходну годину, како у апсолутном износу (за око 1,2 млрд. EUR), тако и као проценат БДП (за 2,6 пп).

Спољнотрговинска размена Србије током последње деценије бележи растући тренд све до 2020. године, захваљујући константном расту како извоза, тако и увоза. Као последица пандемије COVID-19, током 2020. године долази до смањења вредности размене по стопи од 5,4% мг., на шта је у већој мери утицало смањење вредности увоза (пад од 5,8% мг.), док је истовремено извозна вредност смањена за 4,9% у односу на претходну годину. Овакав ниво извоза и увоза у 2020. години за резултат је имао дефицит у размени, за око 10% нижи од резултата забележеног 2019. године.

Током 2020. године, вредност укупне спољнотрговинске размене[1] Србије достигла је ниво од 48,5 млрд. EUR. Услед смањене спољне тражње, извоз је у 2020. години забележио нижи ниво него претходне године, од 22,2 млрд. EUR, док је увоз, због такође мање увозне тражње, био на нижем нивоу него 2019. године, од 26,3 млрд. EUR. Последично, дефицит у размени је смањен у односу на претходну годину, бележећи ниво од 4,1 млрд. EUR.

Графикон 3 - Спољнотрговинска размена РС (млрд. EUR); 2011-2020

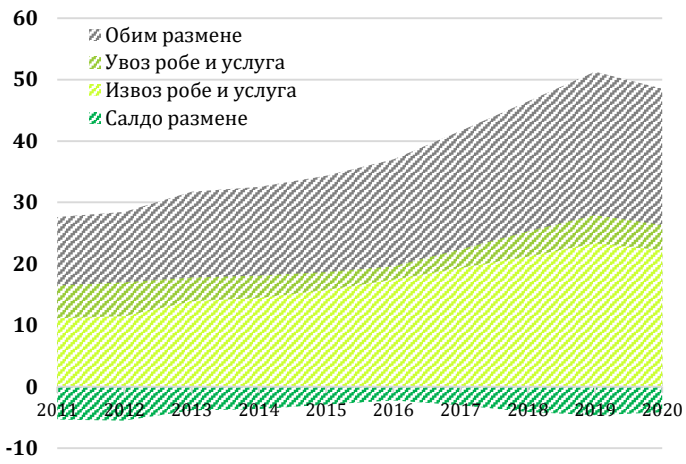

Извор: Народна банка Србије

Коефицијент покривености увоза извозом показује благо растући тренд током последње деценије. Након достизања максималног нивоа (0,89) у 2016. години, однос извоза и увоза се стабилизовао на 0,84 у последње три године, што значи да је 84% вредности увоза компензовано вредношћу извоза.

Када је реч о отворености српске привреде[2], односно зависности Србије од извоза и увоза, ови показатељи указују на константан раст у протеклом десетогодишњем периоду, све до 2020. године, када, због пада вредности размене, коефицијент отворености привреде бележи нижи ниво у односу на претходну годину. Међутим,

[1] Од 2007. подаци о платном билансу (текући рачун, извоз и увоз робе и услуга) усклађени су са смерницама садржаним у *Приручнику за израду платног биланса и међународне инвестиционе позиције бр. 6 ММФ-а (BPM6)*. Од 2007. извоз и увоз робе је дат према општем систему трговине, који представља шири концепт и обухвата сву робу која улази на економску територију земље или је напушта, са изузетком робе која је у транзиту.

[2] У савременој економској теорији заступљено је мишљење да је отвореност једне привреде позитивно корелисана са висином привредног раста. У том смислу, неке од најважних међународних финансијских институција, пре свега Светска банка и ММФ, своје кредитне аранжмане директно везују за либерализацију спољне трговине као једног од важних критеријума за добијање кредита. Међутим, постојећа искуства земаља у развоју, које су спровеле трговинску либерализацију, врло су различита и генерално, емпиријска веза између отворености привреде и привредног раста није убедљива (*„Трговинска либерализација и економски раст – зависност успеха од комплементарних политика и природних баријера“, К. Станић, Економски институт, Београд*)

овај коефицијент остаје изнад 1, што значи да вредност спољнотрговинске размене и даље премашује ниво годишњег БДП.

Графикон 4 - Коефицијент отворености привреде РС и зависност од увоза и извоза; 2011-2020

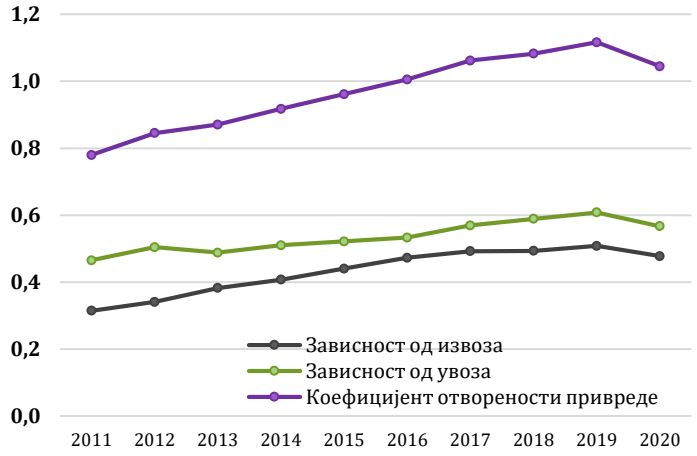

Извор: Народна банка Србије (обрачун МПШВ)

Зависност од извоза и зависност од увоза су се повећавале током претходне деценије (до 2020. године), уз незнатно веће повећање склоности извозу.

Међутим, у 2020. години оба коефицијента бележе благи пад, уз склоност извозу од 0,48, док је склоност увозу забележила ниво од 0,57.

У складу са постојањем спољнотрговинског дефицита, зависност од увоза Србије већа је од зависности од извоза.

Графикон 5 - Стопа запослености и незапослености у РС (%); 2014[3] -2020

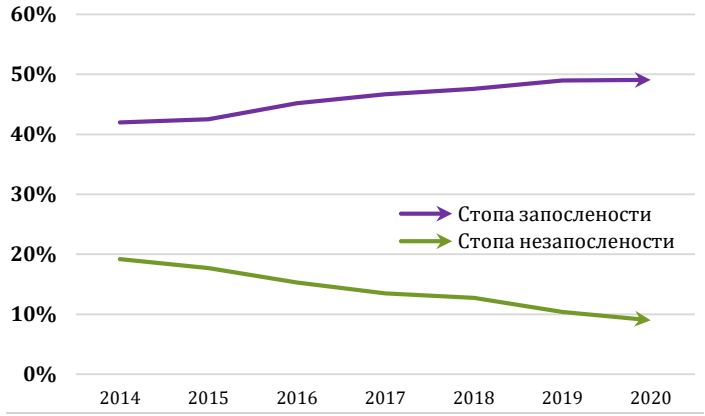

Извор: Републички завод за статистику

Упркос пандемији, током целе 2020. године тржиште рада у Србији остало је стабилно. Тренд смањења незапослености настављен је и током 2020. године, при чему је стопа незапослености по први пут достигла једноцифрени ниво (9%), који је за 1,4 пп нижи од прошлогодишњег.

Стопа запослености је током 2020. године остала на стабилном нивоу (+0,1 пп), али учешће запослених у укупној популацији[4] остаје и даље на нивоу нижем од 50%.

Током 2020. године број запослених био је на нивоу од 2,9 милиона, док је истовремено евидентирано 286,6 хиљада незапослених лица.

Уколико се стопе запослености и незапослености детаљније посматрају, уочава се нешто повољнија ситуација у популацији „руралног“[5] становништва у 2020.

[3] Од 2014. године примењује се нова методологија мерења стопе незапослености у оквиру Анкете о радној снази, због чега подаци нису упоредиви са претходним периодом.
[4] Сви показатељи (не)запослености у овом делу текста односе се на категорију становништва старости 15 и више година.
[5] Према методологији РЗС, класификација према типу насеља препознаје „градско“ и „остало“ становништво. За потребе ове анализе, категорија „остало“ (становништво ван градских насеља), условно се посматра као „рурално“.

години, где је стопа запослености на нивоу од око 52%, док је у градовима ова стопа на нивоу од 47,2%. С друге стране, незапосленост међу „руралним“ становништвом у 2020. години је 7,9%, док је међу градским становништвом незапосленост на нивоу од 9,8%.

Након стагнације у првој половини протекле деценије и благог опоравка од средине периода, просечне годишње зараде[6] бележе значајнији раст у последње три године, по просечној годишњој стопи од 9%[7]. Током 2020. године, просечна зарада у Републици Србији достигла је ниво од 511 EUR, што је 9,6% више од прошлогодишње просечне зараде.

Графикон 6 - Просечне зараде[8] (EUR); 2011-2020

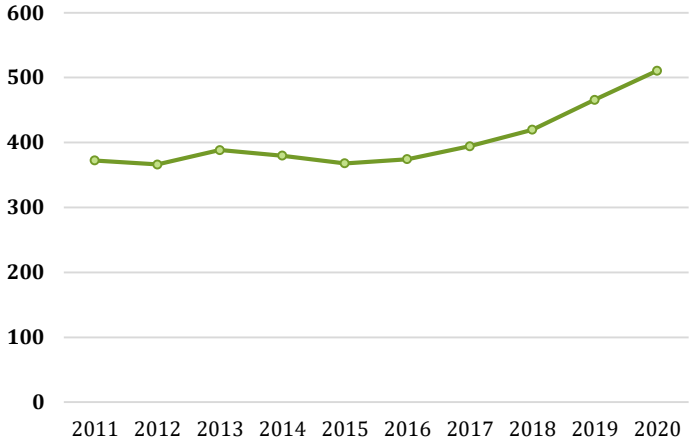

Извор: Народна банка Србије

Графикон 7 - Девизне резерве НБС (млрд. EUR) и стопа инфлације (%) (десна оса); 2011-2020

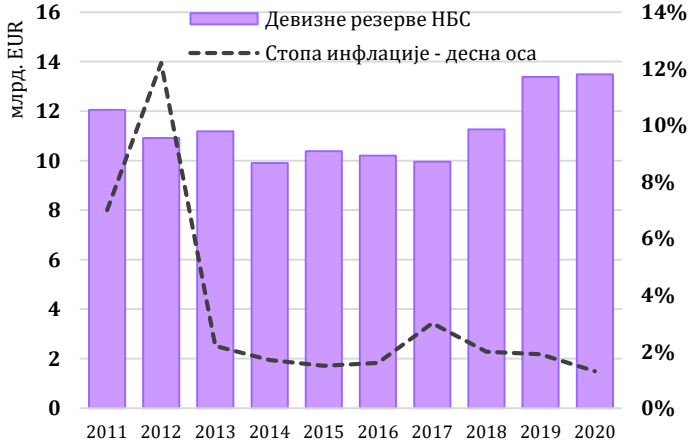

Извор: Народна банка Србије

Инфлација[9] је током 2020. године достигла минимални ниво од 1,3%, што представља наставак дугорочног тренда пада овог показатеља, са смањењем од 0,6 пп у односу на 2019. годину.

Остварени ниво годишње инфлације од 1,3% налази се незнатно испод доње границе зоне пројектоване инфлације (3% ± 1,5 пп)[10].

Девизне резерве у 2020. години задржале су прошлогодишњи ниво.

[6] Од 2017. године просечне годишње зараде се обрачунавају према новој методологији и на основу података Пореске управе.
[7] Прочна годишња стопа раста зарада у периоду 2017-2020.
[8] Просек периода.
[9] Изражена кроз промену потрошачких цена у односу на исти месец претходне године.
[10] Циљана инфлација за период јануар 2020. – децембар 2022. пројектована је на нивоу 3% ± 1,5 пп, на основу Меморандума Народне банке Србије о циљаним стопама инфлације до 2022. године.

Графикон 8 - Међувалутни курс динара (RSD); 2011-2020

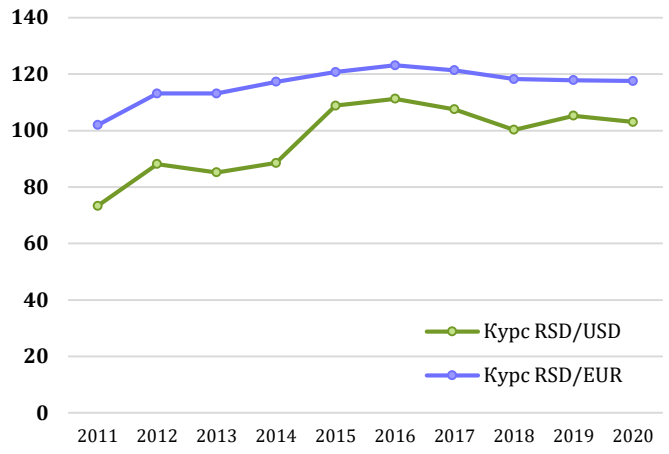

Извор: Народна банка Србије

Вредност динара према две најважније референтне валуте у протеклој деценији показује релативну стабилност у случају евра (нарочито од 2014.), док су у кретању долара присутне изражене флуктуације, уз нешто стабилинији ниво од 2015. године.

Вредност динара према US долару током 2020. године смањена је за 2,1% у односу на 2019. годину, док је однос према евру остао стабилан (-0,2%).

Табела 2 - Учешће пољопривреде, шумарства и рибарства у БДП, укупној запослености и спољнотрговинској размени (%); 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
БДВ у текућим ценама (мил. RSD)					
Пољопривреда, шумарство, лов и риболов (А)	307.541	286.245	321.481	322.560	354.930[1]
Учешће у укупној БДВ (%)					
Пољопривреда, шумарство, лов и риболов (А)	8,2	7,3	7,7	7,2	7,8
Број запослених (000 лица)					
Пољопривреда, шумарство, лов и риболов (А)	506,1	481,1	451,0	452,7	421,4
Производња прехрамбених производа (С10)	93,2	93,0	95,4	88,6	91,4
Производња пића (С 11)	11,0	9,7	11,9	10,9	11,7
Производња дуванских производа (С 12)	2,2	3,1	2,8	2,3	2,6
Учешће у укупној запослености (%)					
Пољопривреда, шумарство, лов и риболов (А)	18,6	17,2	15,9	15,6	14,6
Производња прехрамбених производа (С10)	3,4	3,3	3,4	3,1	3,2
Производња пића (С 11)	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4
Производња дуванских производа (С 12)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Учешће просечне нето зараде у пољопривреди у односу на просечне нето зараде (%)					
Пољопривреда, шумарство, лов и риболов (А)	84,9	87,9	86,4	86,3	87,0
Производња прехрамбених производа (С10)	85,1	85,7	80,7	77,5	76,8
Производња пића (С 11)	160,1	154,5	137,6	126,9	118,8
Производња дуванских производа (С 12)	246,0	235,0	202,5	197,7	211,8
Учешће пољопривредно-прехрамбених производа у укупној спољнотрговинској размени (%)					
у извозу	21,8	18,8	17,5	18,5	21,3
у увозу	7,8	8,3	7,8	7,8	8,8

[1] Збир четири квартала 2020. године

Извор: Републички завод за статистику

Пољопривреда је препозната као једна од привредних активности, која је показала највећу отпорност у периоду COVID-19 кризе, чему у прилог говори чињеница да је повећана БДВ у сектору пољопривреде током 2020. године, док је запосленост, и поред услова пандемије, повећана у сектору прехрамбене индустрије. Такође, апсолутна вредност увоза и извоза прехрамбених производа повећана је у 2020. години, као и њихово релативно учешће у укупном увозу и извозу.

Графикон 9 - БДВ пољопривреде[11] (млрд. RSD) и учешће у укупној БДВ (%) (десна оса); 2011-2020

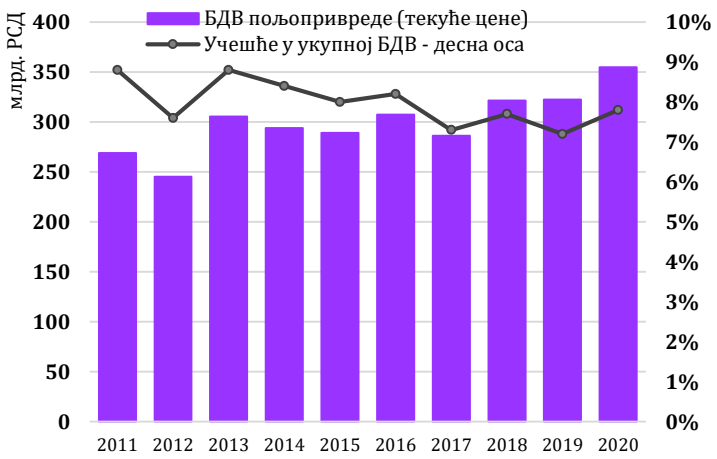

Извор: Републички завод за статистику

БДВ у сектору пољопривреде у 2020. години већа је за око 10% у односу на претходну годину. Како је БДВ на нивоу привреде остала на прошлогодишњем нивоу, очекивано је повећање учешћа БДВ у пољопривреди у укупној БДВ, на нивоу од 7,8%, што је 0,6 пп више у односу на 2019. годину.

Број запослених у пољопривреди и прехрамбеној индустрији током 2020. године смањен је 5% у односу на претходну годину (27,4 хиљ. лица), чему је у највећој мери допринело смањење броја запослених у сектору примарне пољопривреде за 31,3 хиљ. лица (-7%).

Услед стабилног нивоа укупне запослености, учешће пољопривреде и прехрамбене индустрије у укупној запослености смањено је на ниво од 18,2% (-0,9 пп мг.), чиме се наставља тренд пада овог показатеља.

Графикон 10 - Број запослених[12] (000 лица) и учешће у укупној запослености (%) (десна оса); 2011-2020

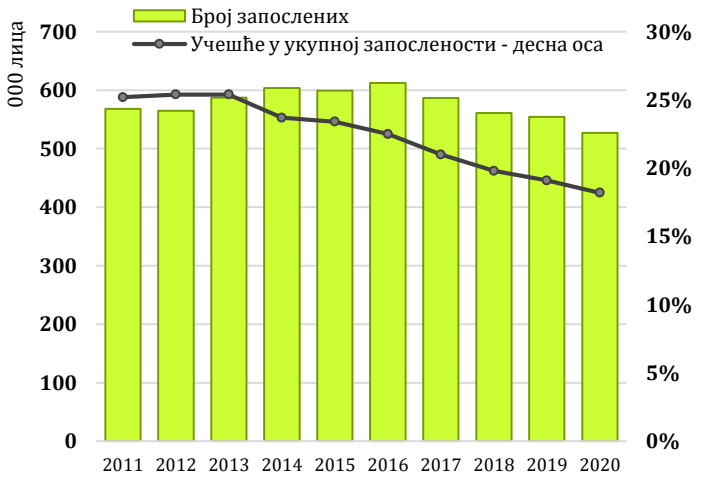

Извор: Републички завод за статистику

[11] БДВ пољопривреде у 2020. години представљен као збир квартала.

[12] Број запослених се односи на запослене у пољопривреди и прехрамбеној индустрији, односно на секторе делатности КД2010: А – Пољопривреда, шумарство и рибарство, С 10 – Производња прехрамбених производа, С 11 – Производња пића и С 12 – Производња дуванских производа.

Графикон 11 - Одступање просечних месечних нето зарада у пољопривреди од просечних нето зарада у РС (просек = 0) (%); 2016-2020

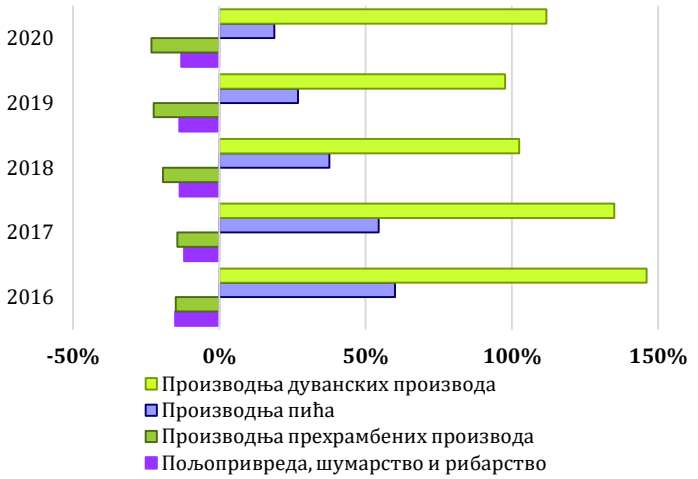

Извор: Републички завод за статистику

Током 2020. године задржавају се постојећи односи зарада у секторима пољопривреде и прехрамбене индустрије у односу на просек привреде, при чему се зараде у сектору производње прехрамбених производа још више „удаљавају“ од просека привреде (-23,2%), док зараде у сектору производње дуванских производа бележе двоструко виши ниво од просечног (111,8%).

С обзиром да је укупан извоз у 2020. години смањен за око 3% у односу на претходну годину, а да је истовремено вредност извоза пољопривредно-прехрамбених производа повећана за око 12%, очекивано је повећање учешћа пољопривреде у укупном извозу (за 2,8 пп), на 21,3%. Међутим, учешће извоза ове категорије производа у укупном извозу дугорочно се смањује, што иде у прилог побољшању структуре укупног извоза, тј. повећању учешћа секундарног и терцијарног сектора.

Графикон 12 - Учешће увоза и извоза пољопривредно-прехрамбених производа у укупном увозу и извозу (%); 2011-2020

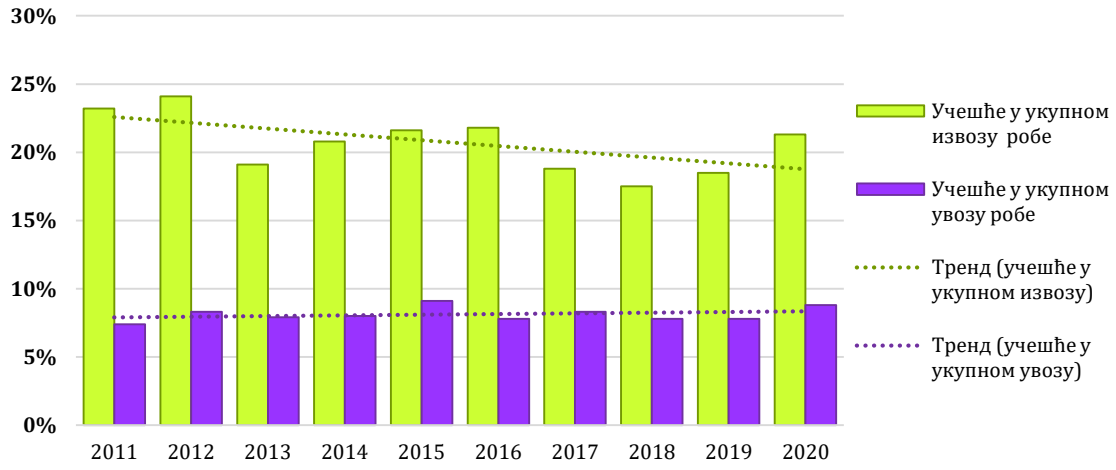

Извор: Републички завод за статистику

Истовремено, укупан увоз је у 2020. години смањен за око 4% у односу на претходну годину, док је увоз пољопривредно-прехрамбених производа повећан за 8%, што је за резултат имало повећање учешћа увоза пољопривредно-прехрамбених производа у укупном увозу за 1 пп (на 8,8%).

1.2 Структура пољопривредне производње

1.2.1 Коришћено пољопривредно земљиште

Графикон 13 - Структура КПЗ, према категоријама коришћења (%); 2020.

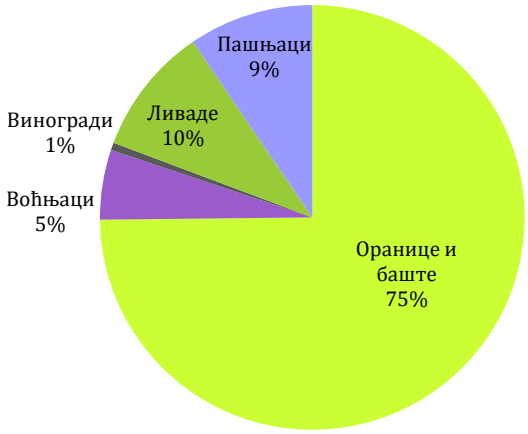

Извор: Републички завод за статистику

Током 2020. године површина коришћеног пољопривредног земљишта (КПЗ) остала је на нивоу прошлогодишње (+0,6%), од око 3,5 мил. ha.

Структура КПЗ остаје на вишегодишњем, непромењеном нивоу, уз доминантно учешће површина под ораницама (75%).

Структура ораница и башта, као најзаступљенијих површина КПЗ, током 2020. године остала је непромењена у односу на претходни вишегодишњи период.

Жита и даље доминирају у структури КПЗ са две трећине, док је 19% површина посејано индустријским биљем, а 9% је под крмним биљем.

Графикон 14 - Структура ораница и башта, према културама (%)2020.

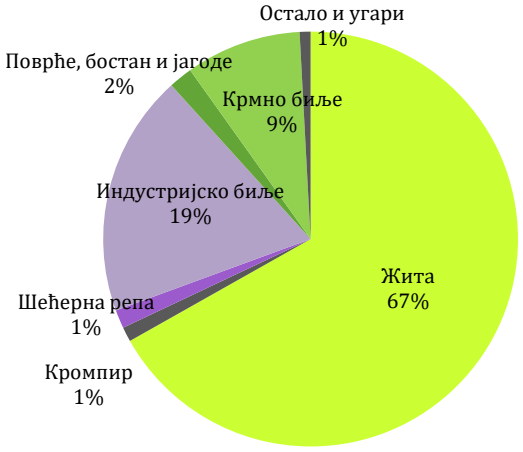

Извор: Републички завод за статистику

Највећа промена нивоа површина у односу на претходну годину забележена је код кромпира и шећерне репе, којих је у 2020. години засејано 13%, односно 12% мање.

1.2.2 Општи показатељи пољопривредне производње

Током 2020. године дошло је до повећања производних резултата на нивоу сектора од 2,9%[13], након благог раста показатеља у 2019 години. Биљна производња је увећана за 4,6% у односу на претходну годину, док је у области сточарства задржан прошлогодишњи ниво производње (-0,3%).

[13] Бруто производња. Повећање нето пољопривредне производње је 2%.

У области биљне производње, ратарство и повртарство, као и воћарство, бележе раст у односу на претходну годину (4,4%, односно 6%), док је виноградарска производња смањена за 2%.

Оваквом резултату у сектору ратарства и повртарства у 2020. години у највећој мери је допринео раст производње жита од 9,5%, и то пре свега раст производње пшенице (13,4%). У сектору производње индустријског биља бележи се пад производње од 3,7%, захваљујући смањеној производњи шећерне репе (-12,5%) и сунцокрета (-12,7%). Производња поврћа у 2020. години бележи пад од 4,2%, у највећој мери услед смањене производње кромпира, парадајза, паприке и дињa и лубеница.

Графикон 15 - Промене у физичком обиму производње (%); (0=2019.); 2020.

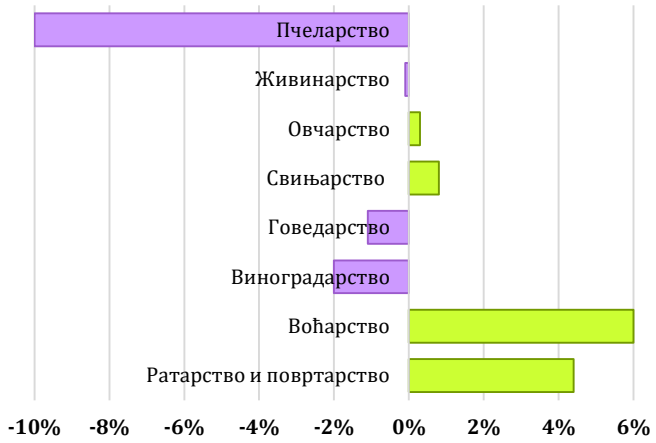

Извор: Републички завод за статистику

Како се сточарска производња задржала на прошлогодишњем нивоу, већина грана сточарства бележи незнатна одступања од нивоа из 2019. године (говедарство -1,1%, свињарство +0,8%, овчарство +0,3%, живинарство -0,1%), осим у сектору пчеларства, где је евидентиран пад од 10%.

Биљна производња

Житарице су се током 2020. године гајиле на површини од 1,74 мил. ha, односно на површини 2,4% већој од прошлогодишње. Површина под кукурузом повећана је за 3,5% у 2020. години, па је под овом културом било засејано 996 хиљ. ha, док је пшеница гајена на 581 хиљ. ha (+0,7% мг.).

Површине под уљарицама и дуваном остале су на нивоу претходне године, док су се површине засејане шећерном репом смањиле у односу на 2019. годину за 14%, на ниво чак 22% нижи од просека у последњих пет година, достижући минимум у последњој деценији (37 хиљ. ha). На овај начин, наставља се вишегодишњи тренд смањења производње шећерне репе, подстакнут у значајној мери променом политике квота у ЕУ[14].

Површине под воћем остале су на стабилном нивоу, али је приметно благо повећање површине (2,6%) под засадима јагодастог воћа.

[14] Крајем економске 2016/2017. године, Европска унија је престала да примењује производне квоте за шећер, чиме је укинуто ограничење произвођачима у ЕУ у погледу производње шећера. У оквиру Прелазног трговинског споразума са ЕУ, који је претходио Споразуму о стабилизацији и придруживању, Републици Србији је одобрена квота од 181.000 тона белог шећера годишње.

Због значајнијег смањења површине под кромпиром у односу на претходну годину (-12%), у 2020. години бележи се укупан пад површина на којима се гаји поврће за око 5%.

Укупан принос житарица у 2020. години за 8,2% је већи од прошлогодишњег, бележећи ниво од 6,6 t/ha. Истовремено, принос уљарица је мањи него прошле године, на нивоу од 3 t/ha, док је принос поврћа нешто изнад прошлогодишњег приноса.

Значајан раст приноса у 2020. години бележи се у воћарству, где је на нивоу сектора принос повећан за чак 77,4% (дрвенасте воћне врсте), односно за око 58% код јагодастог воћа.

Графикон 16 - Приноси у биљној производњи (t/ha); 2011-2020

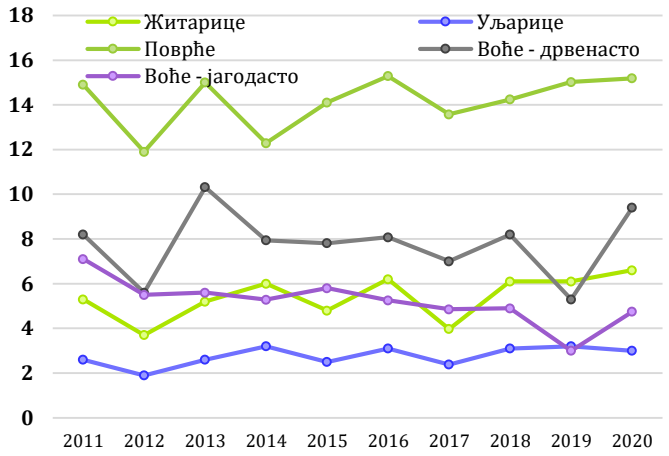

Извор: Републички завод за статистику

Производња у сектору житарица током 2020. године достигла је рекордни ниво у последњој деценији, од чак 11,4 мил. t, што је око 10% више од производње остварене претходне године. Оваквим производним резултатима у највећој мери је допринело повећање производње пшенице (13,3%) и кукуруза (7,2%).

Графикон 17 – Производња уљарица, воћа и поврћа (мил. t); 2011-2020

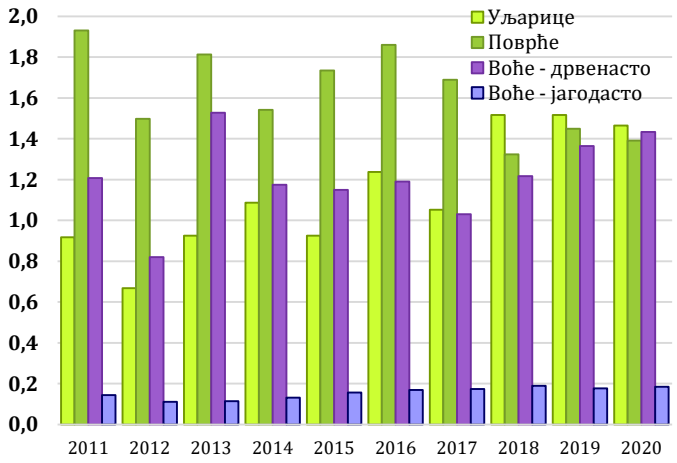

Извор: Републички завод за статистику

Када је реч о осталим секторима, производња воћа бележи раст у 2020. години, при чему је раст производње код дрвенастих воћних врста на нивоу од 5%, док се производња јагодастог воћа повећала за 4,5%. Овакав резултат у највећој мери је последица повећања производње вишања (од чак 71%) и крушака (21,8%) у односу на претходну годину.

Насупрот томе, у сектору производње уљарица у 2020. години забележен је благи пад производње од 3,4%, као последица пада приноса сунцокрета. Међутим, производња уљарица остаје на натпросечном нивоу, уз изражено повећање производње у последње три године (око 1,5 мил. t).

Производња поврћа у 2020. години бележи такође смањење од око 4% у односу на претходну годину, чиме се наставља опадајући тренд производних резултата у сектору повртарства, нарочито изражен у последње три године.

Сточарска производња

Графикон 18 - Број грла говеда, свиња, оваца и коза (мил. грла); 2011-2020

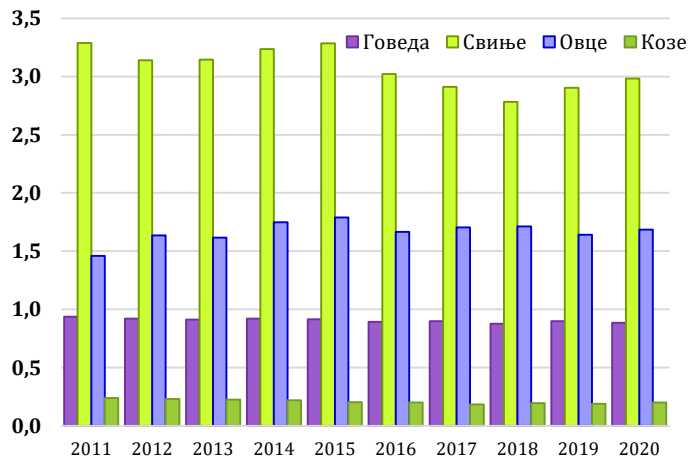

Извор: Републички завод за статистику

Када је реч о стању сточног фонда у 2020. години, приметан је наставак тренда смањења броја говеда, чији је број током 2020. достигао ниво од 886 хиљада грла (-1,3% мг.).

С друге стране, стање сточног фонда у осталим секторима бележи побољшање, уз повећање броја свиња за 2,8%, броја оваца за 2,6%, док је број коза порастао за 5,8% у односу на претходну годину.

У сектору живинарства такође се бележи благи пад броја јединки (-3,4%), чиме је настављена вишегодишња тенденција смањења броја грла.

Број кошница се у 2020. години задржао на нивоу из претходне године (+0,3%), настављајући вишегодишњи тренд раста броја кошница, присутан током претходног десетогодишњег периода. Пад бројног стања присутан је и у сектору живинарства, где се бележи пад броја јединки од 2,8% у односу на претходну годину, достижући ниво од 15,2 милиона грла живине, од чега 8,2 милиона чине коке носиље. Број кока носиља је смањен у односу на претходни годишњи ниво за 3,7%, док је у односу на просечан број кока носиља у последњих десет година, овај број мањи за 19%.

Графикон 19 - Производња говеда, свиња, оваца и живине (прираст/жива мера; 000 t); 2011-2020

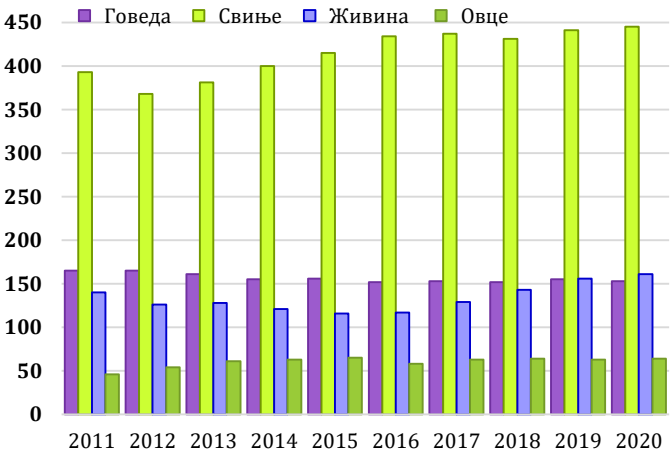

Извор: Републички завод за статистику

Укупна производња у сектору сточарства у 2020. години показује благи раст у свим гранама, осим у говедарству, где се бележи пад производње од 1,3%.

Најзачајнији раст (+3,2%) током 2020. године бележи се у сектору живинарства, достижући максимални ниво у последњој деценији (161 хиљ. t), док је рекордан ниво, од 445 хиљ. t, достигнут и у свињарству.

Када је реч о производњи меса[15] током 2020. године, производња говеђег меса бележи раст од 5,6% у односу на претходну годину, и поред благог смањења укупне производње у говедарству. Док су производња свињског и живинског меса остале на стабилном нивоу током 2020. године, производња овчијег меса значајно се смањила у односу на претходну годину, за чак 18,4%.

Графикон 20 - Производња меса (маса полутки; 000 t); 2011-2020

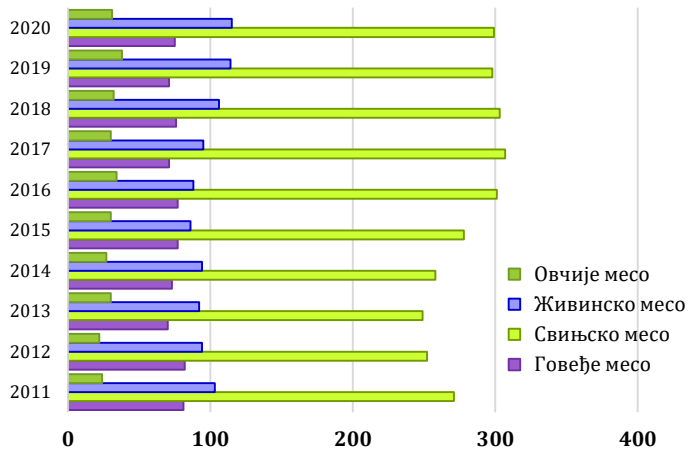

Извор: Републички завод за статистику

Производња крављег млека током 2020. године остала је на стабилном вишегодишњем нивоу (-1% мг.) од око 1,5 млрд. l.

Графикон 21 - Производња овчијег и козијег млека (млрд. l); 2011-2020

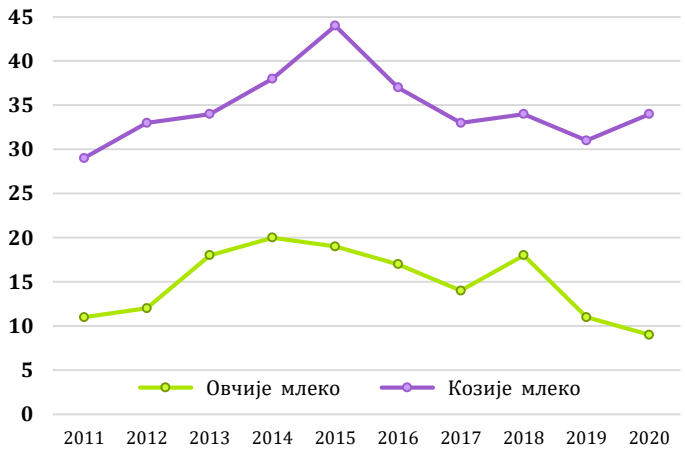

Извор: Републички завод за статистику

Међутим, код овчијег и козијег млека приметне су значајнија одступања у односу на претходну годину; производња овчијег млека смањена је за 18,2% у односу на производњу у 2019. години, док је, с друге стране, производња козијег млека повећана за 9,7%.

На овај начин, наставља се вишегодишњи тренд пада производње овчијег млека и стабилне производње козијег млека.

[15] Бруто домаћа производња (маса полутки) укључује извезену, а искључује увезену живу стоку, без сирових масноћа.

Производња јаја у 2020. години забележила је благо смањење (-4% мг.), као последицу пада броја кока носиља.

Производња вуне остала је на непромењеном нивоу у односу на претходну годину, док је значајније смањење (-10%) забележено у производњи меда, на нивоу 22,4% нижем од петогодишњег просека.

Графикон 22 - Производња меда, вуне (000 t) и јаја (млрд. ком.); 2011-2020

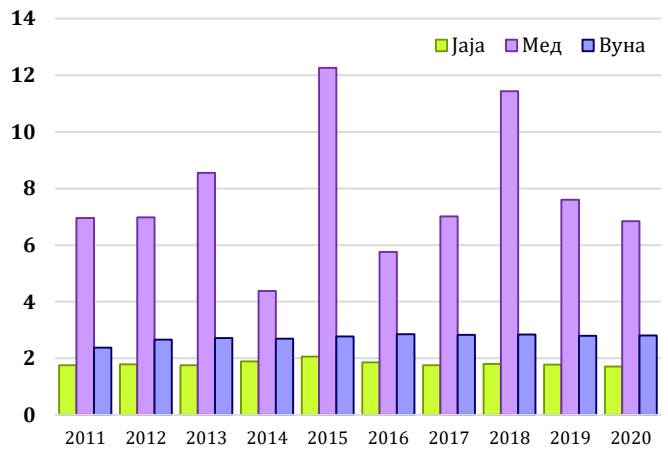

Извор: Републички завод за статистику

1.2.3 Цене пољопривредних производа

Сектор пољопривреде је током 2020. године забележио раст цена[16] од 4,8% у односу на претходну годину, што је рефлексија тренда пораста цена хране у целом свету. Посматрано према структури цене, најзначајнији утицај на пораст цена пољопривредно-прехрамбених производа имао је раст цена житарица, сточне хране и горива на светском нивоу.

Укупном расту цена на нивоу сектора у највећој мери допринело је повећање цена у воћарству, од чак 30% у односу на претходну годину. Како је и 2019. године у сектору воћарства забележен значајан раст цена, тиме је у одређеној мери компензован пад цена у овом сектору током 2017. и 2018. године.

Графикон 23 - Промене цена у сектору пољопривреде (%) (0=2019.); 2020.

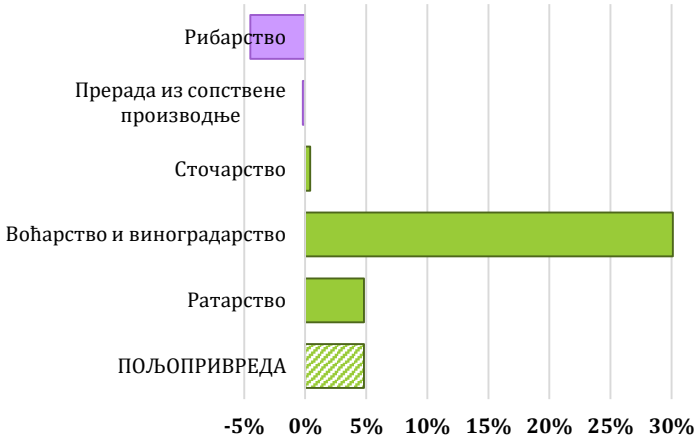

Извор: Републички завод за статистику

Сектор ратарства у 2020. години такође бележи пораст цена на нивоу од 4,8%, чему је у највећој мери допринео раст цена кукуруза и цена уљарица.

У сектору сточарства задржане су цене из претходне године, док је пад цена од 4,5% забележен у области рибарства.

[16] За израчунавање индекса цена произвођача производа пољопривреде и рибарства користе се пондери који представљају структуру вредности продатих производа правних лица из сопствене производње и вредности производа откупљених од породичних газдинстава. Пондери производа рачунају се за сваки месец посебно на основу месечних података о откупу и продаји.

Када је реч о кретању цена у сектору биљне производње, пораст цена се током 2020. године бележи у воћарству, виноградарству и ратарству, док је у сектору повртарства забележен пад цена.

Након значајног пораста цена претходне године, цена пшенице је у 2020. години остала на непромењеном нивоу. Насупрот томе, цена кукуруза повећана је за 9,6% мг., док се више цене бележе и код индустријског биља – нарочито је изражен раст цена у сектору уљарица, где су цене сунцокрета и соје повећане за 14-15%.

Поред значајног раста цена воћа, бележи се и пораст цена грожђа (6%) током 2020. године.

Графикон 24 - Промене цена у сектору биљне производње (%) (0=2019.); 2020.

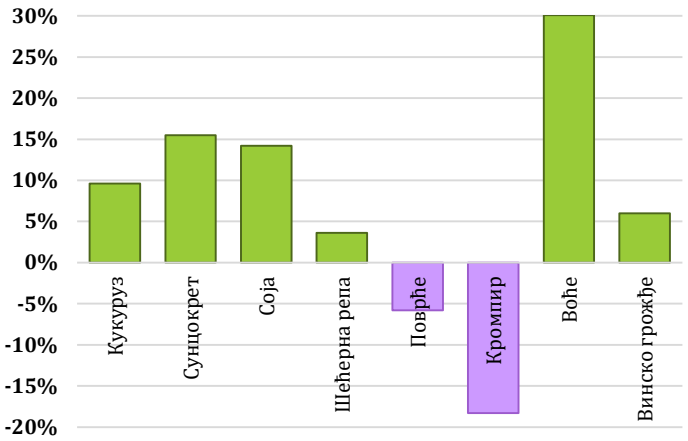

Извор: Републички завод за статистику

Након изузетно високог раста цена током 2018. и 2019., сектори повртарства[17] и производње кромпира бележе пад цена у 2020. години на нивоу од 5,8% у сектору производње поврћа, односно чак 18,3% када је реч о кромпиру.

Иако су цене на нивоу сектора остале стабилне у односу на претходну годину, током 2020. године бележи се значајније одступање цена појединих категорија производа сточарства.

Графикон 25 - Промене цена у сектору сточарске производње (%) (0=2019.); 2020.

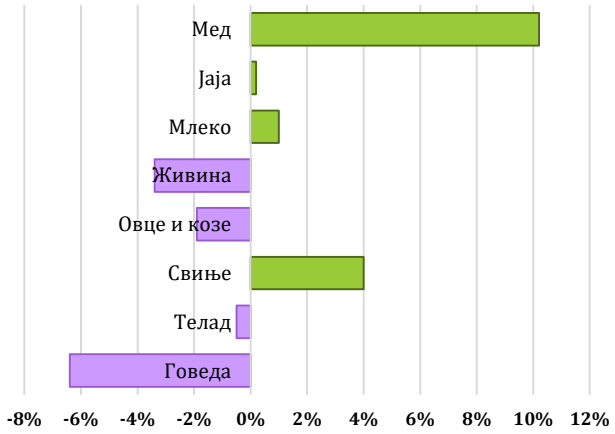

Извор: Републички завод за статистику

Најзначајанији пораст цена у 2020. години забележен је код меда (10,2%), док је раст од 4% забележен код свиња.

Насупрот томе, пад цена се бележи код живине, телади, оваца и коза, док је најзначајнији пад цена евидентиран код говеда (-6,4%).

[17] Нису укључени кромпир и пасуљ.

Систем тржишних информација пољопривреде Србије

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде кроз портал Система тржишних информација пољопривреде Србије (СТИПС) на веб страници www.stips.minpolj.gov.rs, већ 16 година прикупља, обрађује и презентује податке о доминантним ценама[18] пољопривредних производа и инпута за пољопривредну производњу. Овај систем такође садржи анализе и извештаје, који су део седмичног и месечног билтена и који се објављују периодично на веб страници.

Подаци о ценама у оквиру СТИПС прате се на недељном/месечном нивоу и приказују кретање малопродајних и велепродајних цена са пољопривредних газдинстава, зелених, кванташких и сточних пијаца, силоса, кланица, млекара и пољопривредних апотека.

Код појединих воћних врста принос је у 2020. години мањи у односу на прошлу годину, што је утицало на кретање цене.

Током 2020. године, многи произвођачи били су у страху од утицаја пролећних мразева и падавина, како за принос винове лозе, тако и цену грожђа. Међутим, великих последица није било, па је доминанта цена грожђа на зеленим пијацама остала на нивоу из претходних година (150 RSD/kg).

Доминантна цена малине је у 2020. години већа за 33% у односу на претходну годину. Разлог повећања цене је висока светска тражња за малином, као и значајно смањење приноса у Чилеу и Пољској (конкурентни произвођачи малине за Републику Србију) због лоших временских услова.

Графикон 26 – Доминантне цене појединог воћа са зелених пијаца (RSD/kg); 2011-2020

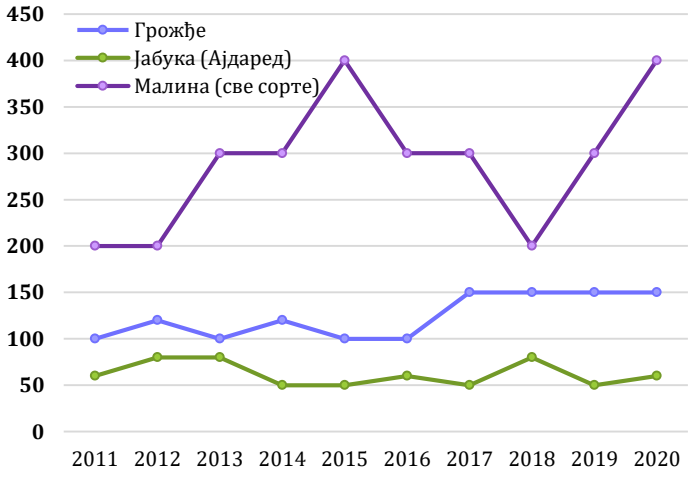

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: СТИПС

Лоши временски услови одразили су се на нешто мањи принос јабуке. Међутим, уз добру примену агротехничких мера, јабука је доброг квалитета, а просечна доминатна цена је за 20% већа у односу на претходну годину.

[18] Доминантна цена је цена која се у току године понавља највише пута.

Графикон 27 - Доминантне цене појединог поврћа са зелених пијаца (RSD/kg); 2011-2020

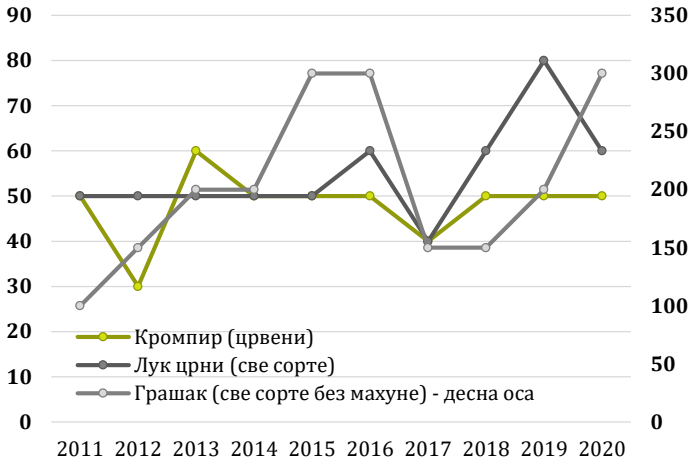

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: СТИПС

Лоши временски услови одразили су се и на квалитет црног лука, услед чега је дошло до смањења доминантне цене за 25% у односу на претходну годину.

Повећана тражња за свежим грашком, изазвана привременом несташицом смрзнутог грашка током пандемије, одразила се на повећање цене за 50% у односу на 2019. годину.

Током 2020. године, пролећни мразеви су допринели лошијем квалитету и приносу кромпира. Још већи проблем представљали су ниска откупна цена, као и недостатак радне снаге за бербу кромпира. Међутим, доминанта цена на зеленим пијацама остала је на истом нивоу као и претходних година (50 RSD/kg).

Доминантна цена кукуруза из силоса на почетку жетве износила је 15 RSD/kg, да би се средином жетве повећала на 19 RSD/kg. На повећање цене велики утицај је имала глобална пандемија, изазвана вирусом COVID-19, велика суша у Румунији, као и кашњење жетве у Украјини.

Графикон 28 - Доминантне цене појединих житарица из силоса (RSD/kg); 2011-2020

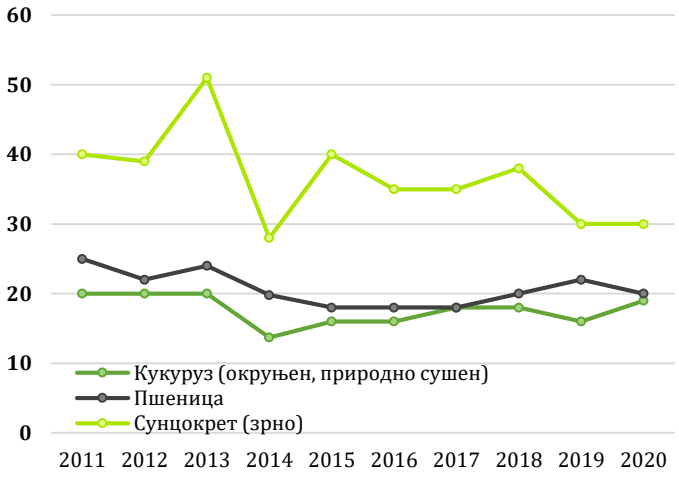

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: СТИПС

Без обзира на високу тражњу за пшеницом током 2020. године, услед стварања залиха брашна од стране потрошача, цена пшенице је мања за 9% у односу на претходну годину.

Доминанта цена сунцокрета из силоса остала је на истом нивоу као и претходне године (30 RSD/kg).

Графикон 29 - Доминантне цене меса у кланицама (RSD/kg); 2011-2020

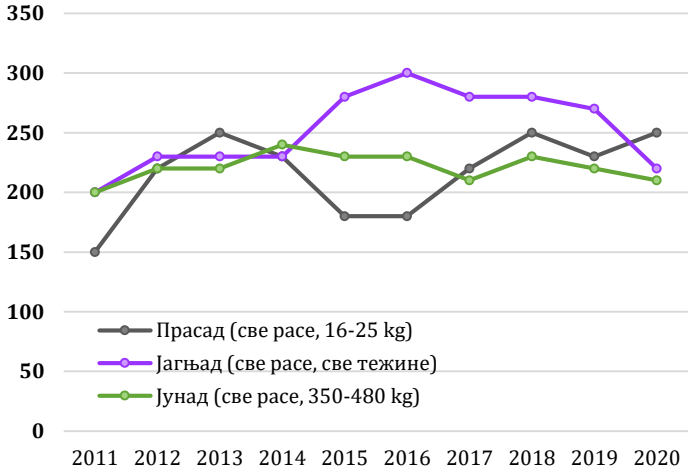

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: СТИПС

Криза изазвана појавом афричке куге свиња утицала је на раст цена, како у Европској унији, тако и у Републици Србији. Доминантна цена прасади у кланицама је у 2020. години за 9% већа у односу на претходну годину.

Због општег пада тражње за јунећим месом, како на светском, тако и на домаћем тржишту, дошло је до пада цене (4,5% нижа цена у 2020. години у односу на 2019.).

Такође, због слабе тражње за јагњећим месом, узроковане пандемијом, цене јагњади у 2020. години ниже су за 18,5% у односу на претходну годину.

2. СПОЉНОТРГОВИНСКА РАЗМЕНА ПОЉОПРИВРЕДНО-ПРЕХРАМБЕНИХ ПРОИЗВОДА

2.1 Укупна размена

Спољнотрговинска размена пољопривредно-прехрамбеног сектора значајно учествује у укупној спољнотрговинској размени Републике Србије, задржавајући статус јединог сектора у привреди Србије, који већ шеснаест година остварује позитиван спољнотрговински биланс. Размена пољопривредних и прехрамбених производа значајно доприноси укупној спољнотрговинској размени Србије, нарочито ако се има у виду да око петину вредности извоза представља извоз пољопривредно-прехрамбених производа, док у увозу овај сектор учествује са око 8%. Током 2020. године остварен је највећи ниво трговине пољопривредно-прехрамбеним производима у последњих седамнаест година, а учешће пољопривредно-прехрамбених производа у укупном извозу Републике Србије било је 21,3%, док је у укупном увозу заступљеност овог сектора била 8,8%.

Током 2020. године остварена је укупна трговина пољопривредно-прехрамбеним производима у вредности од близу 5,7 млрд. EUR, што је чак 10,8% више од трговине остварене у 2019. години, односно 25,7% у односу на просек претходног петогодишњег периода (2015–2019.). Остварена вредност извоза пољопривредно-прехрамбених производа у 2020. години износила је близу 3,7 млрд. EUR и за 12,3% је већа од остварене вредности извоза у 2019. години, односно 25,8% у односу на последњи петогодишњи просек. Истовремено, остварена вредност увоза пољопривредно-прехрамбених производа износила је око 2 млрд. EUR, што је за 8,3% више од остварене вредности увоза у 2019. години, док је у односу на петогодишњи просек већа за 25,6%.

Графикон 30 - Спољнотрговинска размена пољопривредно-прехрамбених производа (млрд. EUR); 2016-2020

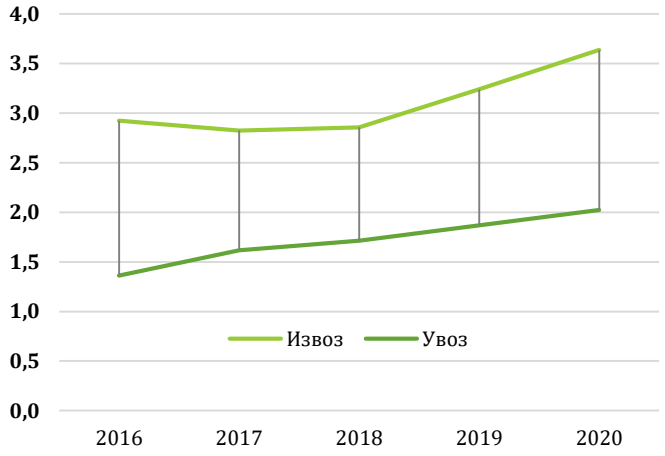

Извор: Републички завод за статистику (обрада МПШВ)

Током 2020. године настављен је тренд раста суфицита у размени пољопривредно-прехрамбених производа, уз остварену вредност од око 1,6 млрд. EUR, што је до сада највећи остварен суфицит у размени пољопривредно-прехрамбених производа и у односу на 2015. годину већи је за скоро 40%.

Степен покривености увоза извозом пољопривредних и прехрамбених производа у 2020. години износио је 179,7%.

Трговина пољопривредно–прехрамбеним производима базирана је углавном на размени примарних пољопривредних производа. Учешће ове групе производа у структури извоза пољопривредно-прехрамбених производа у 2020. години

износило је 72,5%, што је на нивоу петогодишњег просека (73%). Овако високо учешће примарних пољопривредних производа у укупном извозу, пре свега је резултат извоза меркантилног кукуруза, чије је учешће у извозу ове групе производа износило око 21%, смрзнутих малина са учешћем од 10% у извозу ове групе производа, свежих јабука, соје у зрну, меркантилне пшенице, итд. Иначе, у односу на претходну, 2019. годину, дошло је до раста извоза примарних пољопривредних производа за 12%.

Што се прерађених пољопривредних производа тиче, учешће ове групе производа у структури извоза пољопривредно-прехрамбених производа из године у годину расте. Учешће ових производа у структури извоза у 2020. години износило је 27,2%, што је нешто изнад петогодишњег просека претходног периода (26,7%). Иначе, за последњих десет година извоз ове групе производа се повећао 2,5 пута. У извозу прерађених пољопривредних производа доминирају дуван и цигарете, чије је учешће у укупном извозу пољопривредно-прехрамбених производа по 19%, вода обична и газирана са учешћем од око 5%, разни прехрамбени производи, концентрати беланчевина итд. Током 2020. године, вредност извоза прерађених пољопривредних производа за 12% је премашила остварену вредност извоза у 2019. години.

Иако је учешће риба и производа рибарства у структури извоза ниско, учешће од свега 0,4% у 2020. години представља незнатан пад у односу на петогодишњи просек (0,5%). Током 2020. године дошло је до пада у извозу риба и производа рибарства од 16% у односу на претходну годину, али генерално гледано, у последњих десет година извоз ове групе производа је порастао 3,7 пута.

У увозу такође доминирају примарни пољопривредни производи, чије је учешће у укупном увозу пољопривредно-прехрамбених производа у 2020. години износило 61,7%, што је за 2,6% мање у односу на петогодишњи просек претходног периода. Иначе, у односу на 2019. годину вредност увоза примарних пољопривредних производа већа је за 8%. Међу примарним пољопривредним производима највише су се увозили следећи производи: ижиљен дуван, банане, смрзнуто свињско месо, сирова кафа, лимун итд.

Учешће прерађених пољопривредних производа у укупном увозу пољопривредно-прехрамбених производа у 2020. години износило је 34%, што је 3,1 пп изнад петогодишњег просека. Вредност увоза прерађених пољопривредних производа у 2020. години за 9,8% је већа од остварене вредности увоза ове групе производа у 2019. години. У оквиру прерађених пољопривредних производа, највише су се увозили следећи производи: разни прехрамбени производи, екстракти и есенције од дувана, цигарете, вода обична и газирана, препарати на бази екстракта, есенција и концентрата кафе итд.

Учешће риба и производа рибарства у укупном увозу пољопривредно-прехрамбених производа у 2020. години било је на нивоу од 4,4%, што је приближно нивоу петогодишњег просека (4,9%).

У 2020. години, остварена вредност увоза риба и производа рибарства за 5,6% је мања од остварене вредности увоза у 2019. години.

Графикон 31 - Учешће појединих категорија производа у размени (%); просек 2016-2020

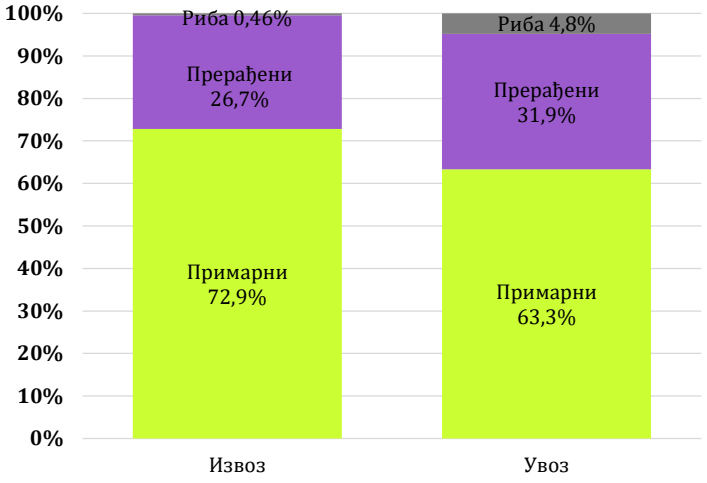

Извор: Републички завод за статистику (обрада МПШВ)

У увозу су доминирали свеж или расхлађен лосос, смрзнути ослић и рибље конзерве.

2.2 Водећи производи у размени

Уколико се посматрају основни сектори пољопривредно-прехрамбених производа, у извозу током 2020. године доминира сектор житарица, са учешћем од 18,9% у укупном извозу пољопривредно-прехрамбених производа, затим сектор воћа, који укључује и језграсто воће, диње и лубенице (17,7%), сектор дувана и дуванских производа (10,9%), сектор сточне хране (6%), сектор разних прехрамбених производа за исхрану (5,9%), сектор пића, алкохола и сирћа (5,8%) итд. Учешће шест водећих сектора у укупној вредности извоза пољопривредно-прехрамбених производа у 2020. години је износило 65,2%.

Табела 3 - Производи према вредности извоза (по тарифним главама); 2020/2019

Глава	Назив	2019 Вредност (000 ЕУР)	2019 Учешће (%)	2020 Вредност (000 ЕУР)	2020 Учешће (%)
10	Житарице	560.305	17,2	691.700	18,9
8	Воће, језграсто воће,диње и лубенице	545.258	16,7	646.900	17,7
24	Дуван и производи замене дувана	289.556	8,9	396.514	10,9
23	Остаци и отпаци прехрамбене индустрије (сточна храна)	190.214	5,8	219.800	6,0
21	Разни производи за исхрану	200.496	6,2	216.440	5,9
22	Пића, алкохоли и сирће	231.887	7,1	211.300	5,8
Укупно топ 6 по тарфним главама		2.017.716	61,9	2.382.654	65,2
Ивоз укупно		3.257.794	100,0	3.651.715	100,0

Извор: Републички завод за статистику (обрада МПШВ)

Највећи раст извоза у односу на претходну годину, од 47,3%, забележен је у сектору биљних материјала за плетарство и осталих производа биљног порекла, затим у сектору дувана и дуванских производа (37%), сектору живих животиња (34,4%) и

сектору уљарица (29,7%), док је највећи пад увоза, од 16,8%, забележен у сектору меса и других кланичних производа, затим следе сектор у који спадају производи млинске индустрије, са падом у извозу од 13,1% и сектор какаоа и производа од какаоа са 12,8%.

На увозној страни, у 2020. години доминирају производи из сектора воћа, који укључује и језграсто воће, диње и лубенице (13%), затим следе: сектор дувана и дуванских производа (10,6%), сектор разних производа за исхрану (9,4%), итд. Учешће шест водећих сектора у укупној вредности увоза пољопривредно-прехрамбених производа у 2020. години је износило 50,8%.

Највећи раст увоза у односу на претходну годину забележен при увозу производа у сектору производа од поврћа, воћа и језграстог воћа (31,4%), воћа укључујући и језграсто воће, диње и лубенице (26,2%) и осталих производа животињског порекла (25,8%). До највећег пада у увозу дошло је у сектору риба, љускара, мекушаца и осталих водених бескичмењака (9,7%), уљарица (9,5%) и сектору дувана и дуванских производа (7,9%).

Табела 4 - Производи према вредности увоза (по тарифним главама); 2020/2019

Глава	Назив	2019 Вредност (мил. EUR)	2019 Учешће (%)	2020 Вредност (мил. EUR)	2020 Учешће (%)
8	**Воће, језграсто воће, диње и лубенице**	210.556	11,2	265.728	13,0
24	**Дуван и производи замене дувана**	235.020	12,5	216.554	10,6
21	**Разни производи за исхрану**	162.900	8,7	191.407	9,4
19	**Производи од житарица, брашна и скроба**	125.300	6,7	136.092	6,7
18	**Какао и производи од какаоа**	106.989	5,7	115.650	5,7
22	**Пића, алкохоли и сирће**	109.786	5,8	110.843	5,4
Укупно топ 6 тарифних глава		950.551	50,6	1.036.274	50,8
Увоз укупно		1.878.137	100,0	2.038.974	100,0

Извор: Републички завод за статистику (обрада МПШВ)

Највећи суфицит је остварен, као и претходних година, при размени житарица – 664,9 мил. EUR, воћа – 381,2 мил. EUR, дувана и дуванских производа – 180 мил. EUR, као и животињских и биљних масти и уља – 132,7 мил. EUR. Највећи дефицит у размени је остварен при увозу меса и јестивих месних и других кланичних производа – 70,6 мил. EUR, какаоа и производа од какаоа – 58,1 мил. EUR, кафе, чаја, мате чаја и зачина – 50,5 мил. EUR и месних прерађевина 37,3 мил. EUR.

Посматрани показатељи скрећу пажњу на чињеницу да је извозна оријентација пољопривреде фокусирана на одређене групе производа, у којима се већ дуже време бележи успех на међународном тржишту и може послужити као један од индикатора конкурентности ових производа на светском тржишту.

Посматрано по појединим производима, и током 2020. године водећи производ у извозу био је меркантилни кукуруз, чија је вредност извоза у 2020. години за 11,9% већа од остварене вредности извоза у 2019. години, односно за 53,7 мил. EUR у апсолутном износу. На другом месту се налазе смрзнуте малине, чија је вредност извоза у 2020. години била за 23,6% већа у односу на претходну, 2019. годину. Највећи раст у извозу забележен је код дувана за пушење, чија је вредност извоза у

2020. години достигла 186,3 мил. EUR, што је двоструко више од остварене вредности извоза претходне године, потом следе цигарете, свеже јабуке, храна за псе и мачке итд.

Иначе, чак пет производа из пољопривредно-прехрамбеног сектора се налазе међу првих двадесет производа у извозу Републике Србије, а кукуруз се са својом вредношћу извоза од 505,8 мил. EUR, налазио на другом месту, одмах иза делова за ауто индустрију, док су се смрзнуте малине налазиле на петом, а дуван за пушење на деветом месту.

Табела 5 - Највеће вредности извоза, посматрано по тарифним ставкама на десет цифара; 2020/2019

Тарифна линија	Назив	2019 Вредност (000 ЕУР)	2019 Учешће (%)	2020 Вредност (000 ЕУР)	2020 Учешће (%)
1005 90 00 00	**Кукуруз, осим семенског**	452.044	13,9	505.798	13,9
0811 20 31 00	**Малине, смрзнуте, без додатка шећера**	209.561	6,4	258.939	7,1
2403 19 90 00	**Дуван за пушење, остали, за дуванску индустрију**	90.474	2,8	186.331	5,1
2402 20 90 00	**Цигарете које садрже дуван**	174.601	5,4	185.027	5,1
0808 10 80 00	**Јабуке, свеже, остале**	104.919	3,2	108.288	3,0
1201 90 00 00	**Соја у зрну, ломљена или дробљена, осим за сетву**	61.769	1,9	92.804	2,5
2309 10 51 00	**Храна за псе и мачке**	60.912	1,9	76.353	2,1
1512 11 91 10	**Уље од сунцокрета, сирово, за остале сврхе**	73.778	2,3	61.333	1,7
1001 99 00 00	**Пшеница остала, пир и наполица, осим за сетву**	54.115	1,7	59.587	1,6
2202 99 19 00	**Безалкохолна пића, без млека и млечне масти, остала**	61.234	1,9	55.623	1,5
Укупно топ 10 производа		**1.343.407**	**41,2**	**1.590.083**	**43,5**
Извоз укупно		**3.257.794**	**100,0**	**3.651.715**	**100,0**

Извор: Републички завод за статистику (обрада МПШВ)

На увозној страни, највећа вредност остварена је увозом банана. Вредност увоза овог производа износила је 54,7 мил. EUR, што је за 8% више од остварене вредности увоза овог производа у 2019. години. На другом месту се по вредности увоза налази смрзнуто свињско месо без костију, чија је остварена вредност увоза у 2020. години била за 3,6% већа од остварене вредности увоза у претходној години, а на трећем месту сирова кафа са вредношћу увоза од око 48,6 мил. EUR, док за овим производима следе цигарете, разни прехрамбени производи итд.

На увозној страни производи из пољопривредно-прехрамбеног сектора нису толико заступљени у укупном увозу Републике Србије, као што је то случај у извозу, па се тако међу првих двадесет производа по вредности увоза у 2020. години не налази ни један пољопривредно-прехрамбени производ.

Табела 6 - Највеће вредности увоза, посматрано по тарифним ставкама на десет цифара; 2020/2019

Тарифна линија	Назив	2019 Вредност (000 ЕУР)	2019 Учешће (%)	2020 Вредност (000 ЕУР)	2020 Учешће (%)
0803 90 10 00	**Банане, остале, свеже**	50.661	2,7	54.744	2,7
0203 29 55 00	**Месо од домаћих свиња, остало,без костију, смрзнуто**	46.959	2,5	48.674	2,4
0901 11 00 00	**Кафа, непржена, са кофеином**	53.670	2,9	48.557	2,4
2402 20 90 00	**Цигарете које садрже дуван, остале**	55.437	3,0	43.169	2,1
2106 90 92 90	**Производи за исхрану нигде непоменути, =< 1,5% млечне масти, =<5% (сахарозе и скроба), остали**	29.852	1,6	41.451	
2106 90 98 00	**Производи за исхрану нигде непоменути,остало**	45.881	2,4	41.280	2,0
2401 20 85 00	**Дуван потпуно ижиљен, тип Вирџинија**	47.146	2,5	30.024	1,5
2403 99 90 00	**Ексракти од дувана, производи замене за дуван**	34.267	1,8	29.368	1,4
0805 50 10 00	**Лимун, свеж или расхлађен**	19.113	1,0	27.616	1,4
1601 00 99 00	**Прерађевине од меса, изнутрица, крви, јестиве**	19.997	1,1	26.372	1,3
Укупно топ 10 производа		**352.322**	**18,8**	**336.511**	**16,5**
Увоз укупно		**1.878.137**	**100,0**	**2.038.974**	**100,0**

Извор: Републички завод за статистику (обрада МПШВ)

Овакав однос размене указује на чињеницу да је увоз пољопривредних производа далеко разноврснији од извоза, будући да је учешће појединачних производа у увозу знатно мање него што је то случај код извоза.

2.3 Главни трговински партнери

Посматарно према правцима трговине, тј. према релевантним тржиштима, у 2020. години око 50% извоза пољопривредно-прехрамбених производа Србије усмерено је ка тржишту Европске уније, на тржиште CEFTA око 24% извоза, док је извоз на остала тржишта у укупном извозу учествовао са близу 26%.

Графикон 32 - Учешће појединих тржишта у размени (%); просек 2016-2020

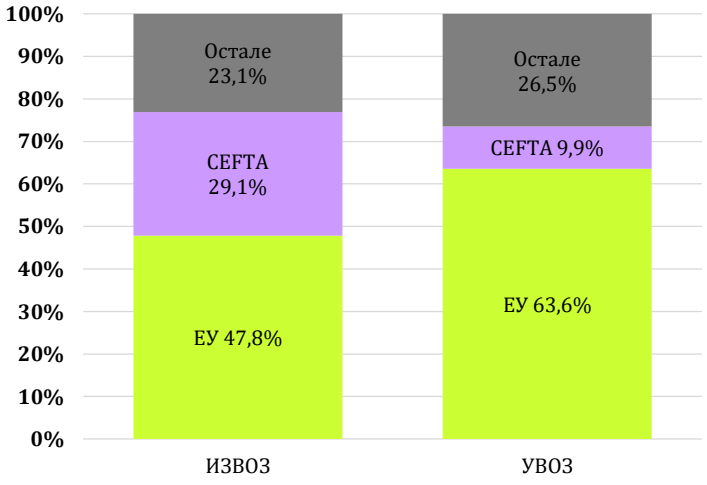

Извор: Републички завод за статистику (обрада МПШВ)

Учешће увоза из Европске уније у укупном увозу током 2020. године је износило 65,4%, док је тржиште CEFTA у увозу учествовало са свега 9,3%. Учешће увоза са тржишта осталих земаља у укупном увозу пољопривредно-прехрамбених производа у Републику Србију било је на нивоу од 25,3%.

Иначе, од укупног извоза на остала тржишта, 55% представља извоз на тржишта земаља са којима Република Србија нема потписане споразуме о слободној трговини, док је у увозу учешће са ових тржишта још веће и износи 62%.

Европска унија је и даље најзначајнији трговински партнер Републике Србије када су у питању пољопривредно-прехрамбени производи. Укупна вредност трговине са ЕУ је у 2020. години износила 3,14 млрд. EUR (55,4% укупне трговине пољопривредно-прехрамбеним производима Републике Србије), што је 11,7% више од трговине остварене 2019. године, односно 31,3% више од претходног петогодишњег просека. Остварена вредност извоза ових производа на тржиште ЕУ износила је близу 1,8 млрд. EUR и за 14,5% је већа од остварене вредности извоза у 2019. години, односно 32,8% већа од петогодишњег просека. Вредност увоза из ЕУ у 2020. години била је близу 1,6 млрд. EUR, што је за 8,1% више од остварене вредности увоза у 2019. години, односно 29,4% више од петогодишњег просека. Током 2020. године остварен је суфицит у размени са ЕУ у вредности од 492 мил. EUR.

Посматрано према појединим групама производа, у ЕУ су се током 2020. године највише извозили примарни пољопривредни производи. Учешће ових производа у извозу на ЕУ тржиште чини чак 84,5% српског извоза свих пољопривредно-прехрамбених производа на тржиште ЕУ. Учешће извоза прерађених пољопривредних производа на тржиште ЕУ износило је 15%, док је извоз рибе и производа рибарства, као и претходних година био мали и скоро занемарљив (испод 1%).

Производи који су се највише извозили на тржиште ЕУ током 2020. године били су:

- Примарни пољопривредни производи: меркантилни кукуруз – 490 мил. EUR, смрзнуте малине – 191 мил. EUR, соја у зрну – 54 мил. EUR, меркантилна пшеница – 49 мил. EUR, храна за псе и мачке – 47 мил. EUR итд.
- Прерађени пољопривредни производи: вода обична и газирана – 31 ми мил. EUR, концентрати беланчевина – 27 мил. EUR, сладолед – 26 мил. EUR, цигарете – 22 мил. EUR, пиво – 13 мил. EUR итд.
- Риба и производи рибарства: смрзнути филети лососа – 6,7 мил. EUR, свежи филети лососа – 1,2 мил. EUR, димљени лосос и филети – 897 хиљ. EUR, рибље конзерве – 134 хиљ. EUR итд.

Као и код извоза, и у увозу доминирају примарни пољопривредни производи, који су у укупном увозу пољопривредно-прехрамбених производа из ЕУ у 2020. години учествовали са 60%. Учешће увоза прерађених пољопривредних производа било је на нивоу од 37%, док је учешће риба и производа рибарства било 3%.

Производи који су се појединачно највише увозили из ЕУ у Републику Србију у 2020. години били су следећи:

- Примарни пољопривредни производи: смрзнуто свињско месо, без костију – 48,6 мил. EUR, дуван ижиљен сушен у сушари – 32,9 мил. EUR, дуван ижиљен сушен на ваздуху – 27,4 мил. EUR, прерађевине од меса – 24,7 мил. EUR, мешавине мирисних материја за индустрију пића – 18,4 мил. EUR итд.
- Прерађени пољопривредни производи – 68,6 мил. EUR, препарати на бази екстракта и есенција кафе – 22,7 мил. EUR, вода обична и газирана са додатком шећера – 22 мил. EUR, чоколада са какаоом, пуњена – 18,6 мил. EUR, сладолед – 14 мил. EUR итд.
- Риба и производи рибарства: рибље конзерве – 7,5 мил. EUR, срделе конзервисане – 4,7 мил. EUR, ослић аргентински, смрзнути – 4,6 мил. EUR, брашно, прах и пелет од рибе и водених бескичмењака – 4,3 мил. EUR, туна конзервисана у биљном уљу – 2,7 мил. EUR итд.

Посматрано по појединим земљама чланицама ЕУ, током 2020. године највише се извозило на тржиште Румуније – 27,6% (углавном меркантилни кукуруз и меркантилна пшеница, јечам, соја у зрну, цигарете, итд.), Немачке – 13,3% (смрзнуте малине, соја у зрну, смрзнуте купине, смрзнуте вишње, остало смрзнуто воће, семе уљане репице, итд.), Италије – 10% (меркантилни кукуруз, уљане погаче од семена сунцокрета, сирово сунцокретово уље, резанци од шећерне репе, храна за псе и мачке, итд.), Хрватске – 7,3% (сунцокретово уље сирово и рафинисано, тестенине, сојина сачма, вода обична и газирана са додатком шећера, пиво, итд.) и Бугарске – 5,6% (рафинисани бели шећер, сирово сојино уље, сладолед, безалкохолна пића, семе уљане репице, пиво, итд.).

Међу земаљама чланицама Европске уније, највише се увозило из: Немачке – 15,1% (смрзнуто свињско месо без костију, разни производи за исхрану, разне врсте чоколада, безалкохолни препарати за производњу пића, сладолед, итд.), Италије – 10% (пржена кафа, храна за псе и мачке, месне прерађевине, брашно, прах и пелет од меса, отпадака и чварци, разни прехрамбени производи, палмино уље, смрзнуто говеђе месо без костију, итд.), Пољске – 9,2% (жвакаће гуме и бомбоне без шећера, препарати на бази екстракта, есенција и концентрати кафе, намази са какаом, разни прехрамбени производи, пасуљ, итд.), Мађарске – 8,4% (препарати на бази екстракта, есенција и концентрати кафе, вода обична и газирана са додатком шећера, чврста изоглукоза, пекарски квасац, сточна храна итд.) и Хрватске – 7,9% (разни прехрамбени производи, месне прерађевине, срделе у конзерви, вода обична и газирана са додатком шећера, монреалке и сатсумас свеже или расхлађене итд.).

Највећи суфицит при размени пољопривредно-прехрамбених производа Република Србија је остварила са Румунијом, Бугарском, Италијом, Немачком и Великом Британијом, док је највећи дефицит у размени забележен са Шпанијом, Пољском, Белгијом, Грчком и Мађарском.

Други најважнији партнер Републике Србије, када је у питању трговина пољопривредно-прехрамбеним производима, јесу чланице CEFTA. Због близине тржишта и традиционалне повезаности, регион земаља југоисточне Европе (CEFTA

споразум) представља веома важно тржиште за пољопривредно-прехрамбене производе из Србије.

Укупна вредност остварене трговине са CEFTA у 2020. години износила је милијарду EUR, што представља пад од 3,4% у односу на 2019. годину, али је на нивоу петогодишњег просека (2015-2019). Укупна вредност извоза пољопривредно-прехрамбених производа на тржиште CEFTA у 2020. години је износила 877 мил. EUR и представља пад од 5,1% у односу на 2019. годину, односно 1,6% у односу на петогодишњи просек. Остварена вредност увоза била је на нивоу од 188 мил. EUR и за 5,6% је већа од остварене вредности увоза у 2019. години, односно 14% од петогодишњег просека претходног периода. У размени са CEFTA партнерима током 2020. године, као и претходних година, остварен је суфицит у размени у вредности од 689 мил. EUR.

Када је реч о структури извоза, у извозу доминирају примарни пољопривредни производи са учешћем од 62,8%, док је учешће прерађених пољопривредних производа у извозу од близу 37%, а риба и производа рибарства испод 1%.

Што се структуре увоза тиче, такође доминирају примарни пољопривредни производи са учешћем од 72,7% у укупном увозу пољопривредно–прехрамбених производа из CEFTA у Републику Србију. Увоз прерађених пољопривредних производа је учествовао са 23,7%, док је учешће увоза рибе и производа рибарства износило 3,6%.

Посматрано по појединим тржиштима CEFTA, у 2020. години се највише извозило на тржиште Босне и Херцеговине – 413 мил. EUR (47% од укупног извоза на CEFTA тржиште), затим следи Црна Гора са 208 мил. EUR, Северна Македонија са 198 мил. EUR, Албанија – око 52 мил. EUR и Молдавија – 4,8 мил. EUR.

Босна и Херцеговина је један од најзначајнијих спољнотрговинских партнера Републике Србије. У Босну и Херцеговину су се највише извозили следећи производи: семе сунцокрета у вредности од 28,5 мил. EUR, меркантилни кукуруз (21,4 мил. EUR), сирово сунцокретово уље (17,1 мил. EUR), пиво (14,2 мил. EUR), цигарете (13,8 мил. EUR), итд. Иначе, обухват производа у извозу на ово тржиште је уједно и највећи од свих земаља на које Република Србија пласира своје производе.

Од свих производа који су се из Републике Србије извозили у Црну Гору, највеће вредности извоза су остварене извозом следећих производа: цигарете у вредности од 8,2 мил. EUR, рафинисано сунцокретово уље (7,8 мил. EUR), пшенично брашно (7,7 мил. EUR), разни прехрамбени производи (5,6 мил. EUR), безалкохолна пића (5,5 мил. EUR) итд.

На тржиште Северне Македоније највише су се извозили следећи производи: рафинисано сунцокретово уље (11,8 мил. EUR), цигарете (11,2 мил. EUR), семенска пшеница (8,9 мил. EUR), меркантилни кукуруз (8,9 мил. EUR), безалкохолна пића (8 мил. EUR) итд.

Што се Албаније тиче, највеће вредности извоза остварене су извозом следећих производа: меркантилни кукуруз (11,4 мил. EUR), безалкохолна пића (10,4 мил.

EUR); семенска пшеница (6,1 мил. EUR); меркантилна пшеница (3,5 мил. EUR), мекиње и остали остаци од кукуруза (1,8 мил. EUR) итд.

Од свих CEFTA партнера, најмање се извози у Молдавију. У 2020. години на тржиште ове земље највише су се извозили следећи производи: меркантилни кукуруз (2,2 мил. EUR), семенски кукуруз (770 хиљ. EUR), семе сунцокрета за сетву (254 хиљ. EUR), нектарине (173 хиљ. EUR), сточна храна (171 хиљ. EUR) итд.

При увозу са CEFTA тржишта у Републику Србију се у 2020. години највише увозило из Босне и Херцеговине, при чему је остварена вредност увоза од 81 мил. EUR (43% од укупног увоза из CEFTA), затим из Северне Македоније са вредношћу увоза од 62 мил. EUR; Албаније са вредношћу увоза од 21 мил. EUR, Црне Горе – близу 19 мил. EUR и Молдавије – 7 мил. EUR.

Из Босне и Херцеговине на тржиште Републике Србије највише су се увозили следећи производи: смрзнуте малине (14,2 мил. EUR); неконцентровано млеко и павлака са мање од 3% мм (11,5 мил. EUR), конзервисани производи од живине (4,2 мил. EUR), пастрмке свеже или расхлађене (2,7 мил. EUR), смрзнути пекарски производи термички не третирани (2,2 мил. EUR) итд.

При увозу из Северне Македоније, највеће вредности увоза у 2020. години остварене су увозом следећих производа: несмрзнуто остало поврће и мешавине без сирћета (5,5 мил. EUR), свеже стоно грожђе (5,2 мил. EUR), парадајз свеж или расхлађен (4,6 мил. EUR), цигарете (4,4 мил. EUR), флаширано бело вино (3,4 мил. EUR) итд.

Из Албаније су се највише увозили следећи производи: парадајз свеж или расхлађен (9,4 мил. EUR), краставци свежи или расхлађени (3 мил. EUR), слатка паприка свежа или расхлађена (2,9 мил. EUR), лубенице свеже (765 хиљ. EUR), свеже тиквице (672 хиљ. EUR) итд.

Што се увоза из Црне Горе у Републику Србију тиче, највеће вредности увоза остварене су увозом следећих производа: месо од домаћих свиња сушено или димљено (6,2 мил. EUR), остало флаширано вино (2,7 мил. EUR), флаширано бело вино (1,7 мил. EUR), смрзнуте малине (1,2 мил. EUR), димљени бутови од домаћих свиња (681 хиљ. EUR) итд.

Од свих CEFTA партнера, у 2020. години се, као и ранијих година, најмање увозило из Молдавије. Производи који су се највише увозили из ове државе били су следећи: неденатурисани етил алкохол (4,6 мил. EUR), природни мед (871 хиљ. EUR), меркантилно семе сунцокрета (785 хиљ. EUR), остали производи са какаоом (190 хиљ. EUR), пасуљ (173 хиљ. EUR) итд.

Република Србија је са свим CEFTA партнерима током 2020. године остварила суфицит у размени пољопривредно-прехрамбених производа, осим са Молдавијом. Највећи суфицит у размени је остварен са Босном и Херцеговином, у вредности од 332,3 мил. EUR, док је вредност дефицита са Молдавијом износила 2,4 мил. EUR.

Од држава са којима Република Србија има потписане споразуме о слободној трговини, најзначајнији трговински партнер је свакако Руска Федерација, са којом се трговина пољопривредно-прехрамбеним производима из године у годину све

више повећава. Укупно остварена трговина пољопривредно-прехрамбеним производима са Руском Федерацијом у 2020. години је износила 423,3 мил. EUR и за 8% је већа од трговине остварене у 2019. години. Остварена вредност извоза пољопривредно-прехрамбених производа на тржиште Руске Федерације је у 2020. години износила 322,4 мил. EUR, што је, посматрано појединачно по земљама, Руску Федерацију сврстало на треће место по вредности извоза, са учешћем од 8,9% у укупном извозу Републике Србије. Производи који су доминирали у извозу на ово тржиште били су: свеже јабуке (91,3 мил. EUR), соја у зрну (37,7 мил. EUR), сир млади и урда (27,3 мил. EUR), храна за псе и мачке (14,2 мил. EUR), свеже јагоде (12,9 мил. EUR).

Поред Руске Федерације, значајан трговински партнер међу државама са којима Република Србија има потписане споразуме о слободној трговини, свакако је и Турска, у коју је пласирано пољопривредно-прехрамбених производа у вредности од 41,6 мил. EUR (цигарете, храна за псе и мачке, свеже јунеће месо без костију, сирово сунцокретово уље, мекиње и остали остаци од пшенице итд.).

Код увоза из земаља са којима Србија има потписане споразуме о слободној трговини, слична је ситуација. У 2020. години се највише увозило из Руске Федерације. Остварена вредност увоза је износила 100,8 мил. EUR, а производи који су се највише увозили били су следећи: цигарете (24,2 мил. EUR), екстракти од дувана и производи замене за дуван (23,7 мил. EUR), несагоревајући дуван (23 мил. EUR), рафинисано сунцокретово уље (11 мил. EUR), смрзнуто кокошије месо без костију сечено (2,7 мил. EUR). На другом месту по вредности увоза је, као и код извоза, Турска, из које је увезено пољопривредно-прехрамбених производа у вредности од 64,7 мил. EUR (лимун, мандарине, лешник без љуске, монреалке и сатсумас, парадајз свеж или расхлађен итд.).

Што се земаља EFTA тиче, остварена укупна трговина пољопривредно-прехрамбеним производима у 2020. години износила је приближно 48,7 мил. EUR, што је за 6,4% више од трговине остварене претходне године. Остварена вредност извоза на ово тржиште током 2020. године износила је 27,6 мил. EUR, док је вредност увоза била на нивоу од 21 мил. EUR, при чему је остварен суфицит у размени од 6,6 мил. EUR. Од свих земаља EFTA, највише се тргује са Швајцарском, у коју је током 2020. године пласирано пољопривредно-прехрамбених производа у вредности од 21 мил. EUR, при чему је остварен суфицит у размени од 14,5 мил. EUR. Производи који су највише извожени на тржиште Швајцарске били су: смрзнуте малине, храна за псе и мачке, остало смрзнуто воће, слатки бисквити, сирово сојино уље, итд. У увозу су доминирали следећи производи: пржена кафа, екстракти, есенције и концентрати од кафе, чоколада, биљни сокови и њихови екстракти, цигарете итд.

Други по важности трговински партнер Републике Србије, када је у питању тржиште EFTA, свакако је Норвешка. Међутим, за разлику од Швајцарске, са овом земљом се остварује константан дефицит у размени, који је у 2020. години износио 7,8 мил. EUR. Оваква ситуација је последица, пре свега, структуре увоза, где доминирају риба и производи рибарства, а пре свега атлантски лосос, чија је

вредност увоза у 2020. години износила 10,4 мил. EUR (73% укупне вредности увоза пољопривредно-прехрамбених производа из Норвешке).

Међу државама са којима Република Србија нема потписане споразуме о слободној трговини, најзначајнији трговински партнер у 2020. години био је, када је извоз у питању, Алжир, на чије тржиште је пласирано пољопривредно-прехрамбених производа у вредности од 163,8 мил. EUR, што ову државу сврстава међу водећим спољнотрговинским партнерима, када је извоз пољопривредно-прехрамбених производа у питању. Производ који се највише извозио на тржиште Алжира је дуван (162,6 мил. EUR). Поред Алжира, значајна тржишта за извоз пољопривредно-прехрамбених производа из Србије још су и Јапан, Сједињене Америчке Државе, Египат, Канада, итд.

Споразум о партнерству, трговини и сарадњи између Републике Србије и Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске

Због иступања Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске из Европске уније, Уједињено Краљевство је свим државама са којима је Европска унија имала споразуме о слободној трговини понудила да са њим склопе споразум о слободној трговини. Тако је Републици Србији понуђено да склопи Споразум о партнерству, трговини и сарадњи, како би се наставила трговина, као и економска и политичка сарадња, онаква каква је била док је Уједињено Краљевство било чланица Европске уније. Основа новог споразума био је Споразум о стабилизацији и придруживању (ССП) између Европске уније и њених држава чланица и Републике Србије. Овај споразум је потписан 16. априла 2021. године, а у примени је од 20. маја 2021. године.

Споразум предвиђа континуитет у трговини између Уједињеног Краљевства и Републике Србије. Концесије за пољопривредно-прехрамбене производе (укључујући и производе рибарства) преузете су из ССП, а основни принципи Споразума, када су у питању пољопривредно-прехрамбени производи су следећи:

- Укидају се сва количинска ограничења и царине на производе из глава 7 и 8 царинске тарифе (свеже воће и поврће). Производима пореклом из Србије, обухваћеним главама 7 и 8 Комбиноване номенклатуре, биће дозвољен увоз у Уједињено Краљевство уз ослобађање од плаћања специфичних царина или дажбина са истоветним учинком.
- Остаје заједничка квота за извоз вина за све CEFTA партнере (одлучено је да се свакој CEFTA страни додели одређена количина квоте; Републици Србији је припало 681 hl).
- Тарифне квоте се одржавају за исте производе и по истим преференцијалним стопама као и на основу ССП.
- Обим квота који се примењује према Споразуму између Велике Британије и Републике Србије утврђен је на основу удела Велике Британије у просечној трговини ЕУ током периода 2014-2016 (13,62%).
- Тарифне квоте се примењују међу Странама од датума ступања на снагу овог споразума на годишњем нивоу. Административни период за квоту траје од 1. јануара до 31. децембра сваке године док год је овај споразум на снази.

3. СИСТЕМ РАЧУНОВОДСТВЕНИХ ПОДАТАКА НА ПОЉОПРИВРЕДНИМ ГАЗДИНСТВИМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ - FADN

3.1 Значај функционисања FADN система у Републици Србији

FADN *(Farm Accountancy Data Network)* систем је инструмент за праћење производних, економских и финансијских података са пољопривредних газдинстава. FADN систем преко репрезентативног узорка континуирано обезбеђује информације о производним и финансијском аспекту пословања пољопривредних газдинстава. Европска унија захтева да све земље чланице успоставе систем FADN истраживања, који ће бити заснован на законски прописаној организационој структури и примењеној јединственој FADN методологији прикупљања података са пољопривредних газдинстава, који су утемељени и регулисани заједничким законским актима.

FADN систем, који је у ЕУ почео са применом 1965. године, намеће обавезу земљама чланицама за прикупљање тачно прописаног минимума производно-финансијских информација, које су превасходно намењене потребама креирања Заједничке пољопривредна политике ЕУ. Земље кандидати за чланство у ЕУ у обавези су да успоставе систем до тренутка приступа Унији.

У Републици Србији FADN систем се успостављао у периоду од 2011. до 2015. године, кроз реализацију IPA пројекта „Успостављање Система рачуноводствених података на пољопривредним газдинствима у Републици Србији“. Пројектом је методологија прилагођена домаћим условима, успостављена организациона структура носилаца FADN система и извршена едукација свих субјеката, чиме је овај систем постао оперативан.

Узорак је сваке године повећаван, да би за 2019. годину обухватио 1.655 пољопривредних газдинстава. Прикупљени подаци (кроз репрезентативан узорак) класификују се према различитим критеријумима, сумирају, обрађују и презентују у форми информација важних за доношење макроекономских одлука. Информације се обједињују на нивоу региона/државе, а доступне су доносиоцима одлука на свим нивоима (Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде, Покрајинском секретаријату за пољопривреду, водопривреду и шумарство, саветодавним службама, научно-образовним установама и сл).

Основна сврха прикупљања података са пољопривредних газдинстава јесте:

1) повратне информације за пољопривредне произвођаче – утврђивање прихода и расхода пољопривредног газдинства и анализа остварених резултата у периоду од годину дана, као и вишегодишњи преглед развоја газдинства;
2) креирање мера аграрне политике;
3) поређење резултата између различитих земаља, региона итд.

Непостојање прецизних података о производњи и пословању пољопривредних газдинстава у нашој земљи представља значајну препреку за спровођење озбиљних агроекономских анализа, а тиме и за развој овог сегмента домаће пољопривреде. Пољопривредни произвођачи немају обавезу вођења

рачуноводствене евиденције о производним активностима и новчаним трансакцијама, са изузетком оних који су у систему ПДВ. Актуелни порески прописи налажу да пољопривредна газдинства, чији годишњи промет пређе 8 мил. RSD, постају обвезници ПДВ, што значи да имају обавезу вођења књиговодства (просто или сложено књиговодство, у зависности од величине газдинства и правне форме).

У Републици Србији у функционисање FADN система укључени су:

1) Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије (МПШВ);
2) Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство АП Војводине (ПСПВШ);
3) Институт за примену науке у пољопривреди (ИПН);
4) Републички завод за статистику (РЗС);
5) Пољопривредна саветодавна служба (ПССС) и
6) Пољопривредни произвођачи и правна лица (привредни субјекти).

Кључну улогу у функционисању FADN система има саветодавна служба, која на терену оперативно врши избор газдинства, прикупља и обрађује податке, врши њихову валидацију и уноси у софтвер FADN система. У земљама где не постоји обавеза вођења књиговодства на газдинствима, као што је Република Србија, пољопривредни саветодавац значајно утиче на квалитет добијених података, с обзиром да се сарадња заснива на принципу добровољности.

FADN узорак се од успостављања система повећавао на годишњем нивоу, тако да је број газдинстава у 2015. години био 1.131, у 2016. години 1.290, у 2017. години 1.404, у 2018. години 1647, да би у 2019. години је достигао број од 1.655 газдинстава.

Графикон 33 - FADN узорак у Србији; 2011-2019

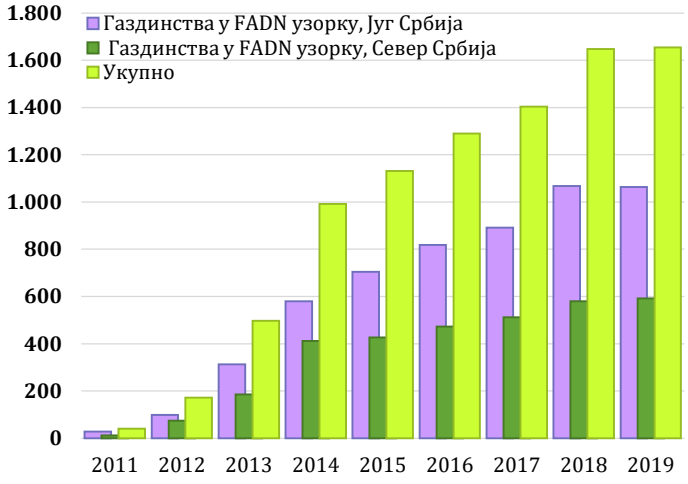

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

FADN систем тренутно функционише на узорку од 1.655 газдинстава (592 Север-Србија и 1.063 Југ-Србија), који је одређен на основу Плана за избор пољопривредних газдинстава, који се припрема у сарадњи са Републичким заводом за статистику.

У тренутку приступања Србије ЕУ, потребно је достићи узорак од 2.000 газдинстава, чиме ће се достићи потпуна репрезентативност узорка за територију Србије.

Будућа држава чланица мора да испуни све захтеве Европске уније и спроводи редовне евалуације и усаглашавања, како би Европска комисија суфинансирала активности FADN истраживања у тој држави.

У претходном периоду, захтеви Европске уније у вези са организацијом FADN система и методологијом у потпуности су усаглашени за FADN систем у Србији, уз примену могућности за успостављање додатних националних захтева у погледу узорка и прикупљених података.

На основу података добијених из FADN истраживања, објављује се годишња публикација „Стандардни резултати пољопривредних газдинстава у Републици Србији". Стандардни резултати (*Farm Return*) представљају сет статистичких показатеља (172 основна показатеља), базираних на резултатима добијених из узорка пољопривредних газдинстава и израчунатих према унапред дефинисаној методологији, заједничкој за све земље чланице. Стандардни резултати се израчунавају као пондерисани просеци по пољопривредном газдинству, омогућавајући екстраполацију података са газдинстава из узорка на укупно поље истраживања (укупну популацију). Тренутно, FADN систем обезбеђује две врсте анализа и извештаја:

- Извештај за пољопривредне произвођаче – повратну информацију у виду привременог биланса успеха и биланса стања; и
- Извештај о Стандардним резултатима – статистички подаци и индикатори који се израђују на основу FADN методологије.

Министарство је до сада припремило и објавило годишње стандардне резултате за период 2015-2019. године, који су доступни на веб страници FADN система https://www.fadn.rs. Подаци се могу користити и на основу појединачних захтева за коришћење података и уз поштовање правила о поверљивости података.

3.2 Анализа основних FADN показатеља пољопривредних газдинстава у периоду 2015-2019. године

Анализа производно-економских показатеља искључиво се заснива на добијеним резултатима приказаним у табелама стандардних резултата, који су обрачунати према унапред дефинисаној методологији. На основу стандардних резултата могуће је добити јасан увид у економско стање пољопривредног газдинства према различитим критеријумима (регион, тип производње и економска величина). Због врсте узорка и примењене методологије, резултати се могу валидно екстраполирати на целокупну популацију, што је и учињено применом одговарајућих пондера, тако да су добијени резултати пондерисани просеци за целу популацију.

За петогодишњи период 2015-2019 приказани су најзначајнији FADN показатељи о пословању пољопривредних газдинстава, који представљају пондерисани просек по газдинству, и то: продуктивност по приносу (просечни приноси), коришћено пољопривредно земљиште, утрошак радне снаге, укупна вредност производње, укупни трошкови, нето додата вредност и нето добит пољопривредног газдинства.

3.2.1 Продуктивност

Продуктивност пољопривредног газдинства један је од показатеља успешности пословања пољопривредног газдинства. Адекватно коришћење ресурса, уз оптималне климатске и педолошке услове, значајно утиче на структуру производње и приносе основних култура на пољопривредном газдинству.

Приноси у производњи житарица у Србији зависе од примене добре пољопривредне праксе и адекватне технологије, које се односе на плодоред, обраду земљишта, подривање, малчирање, гајење покровних усева, избор сорте, сетву, здружену сетву, исхрану биљака (ђубрење), сузбијање корова и штеточина, наводњавање/одводњавање и жетву/бербу. Све ове активности утичу на економске резултате на газдинству.

Принос пшенице

Географски положај, повољне временске прилике и земљиште као кључни ресурс имају велики утицај на приносе у Србији, на што указују значајне разлике у приносима у региону Север, са просечним приносом од 5,6 t/ha, док је у региону Југ принос испод 4,9 t/ha у 2019. години.

Графикон 34 - Принос пшенице (t/ha); 2015-2019

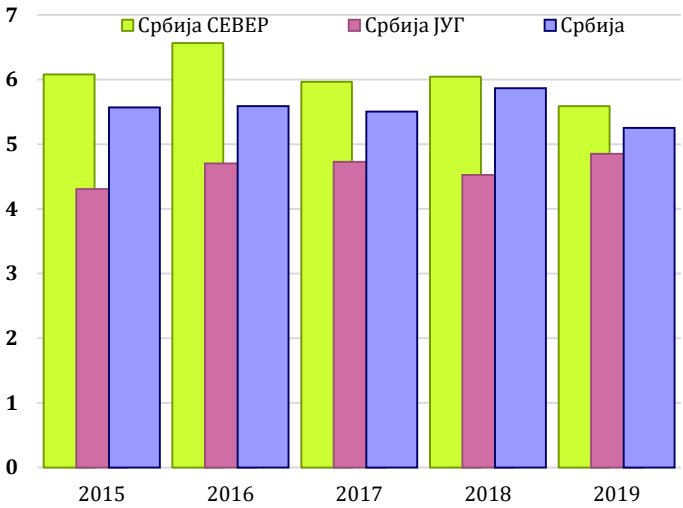

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

Учестале падавине, задржавање воде у појединим крајевима током јуна и јула, отежавали су жетву пшенице у 2019. години и утицали на нарушавање њеног квалитета и смањење приноса, тако да је принос пшенице мањи у односу на претходну годину за 11%.

Принос кукуруза

У последњих пет година просечан принос кукуруза значајно је варирао (од 5,2 t/ha до 9,2 t/ha), што указује на велику зависност од временских услова. Суша током 2017. године највише је утицала на производњу кукуруза, због чега је принос од 5,2 t/ha у тој години довео до великих губитака у производњи. Током 2018. и 2019. године, временске прилике су погодовале кукурузу, што је допринело остварењу приноса од 8, 7 t/ha, односно 8,2 t/ha.

Графикон 35 - Принос кукуруза (t/ha); 2015-2019

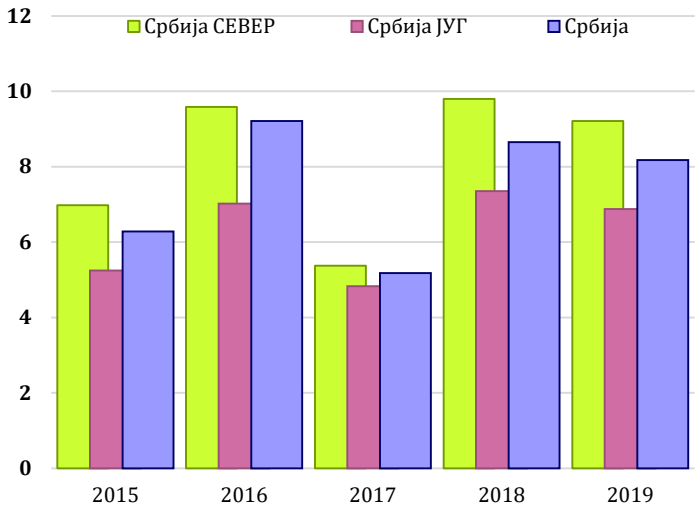

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

Правилно примењене агротехничке мере, повољни климатски услови и квалитетан сортимент имају значајан утицај на принос кукуруза, али и повећање површина које се наводњавају. Повољнији климатски услови и земљишни ресурси утичу на велике разлике у просечним петогодишњим приносима – у региону Север око 8 t/ha, у односу на регион Југ од око 6 t/ha.

Млечност по грлу

Продуктивност пољопривредних газдинстава, која се баве сточарском производњом, исказана је кроз показатељ производње млека по грлу, чија је просечна петогодишња вредност 4.825 l. У 2017. години бележи се пад у количини произведеног млека по грлу, док је количина млека по музној крави у 2019. години у односу на 2018. мања за око 15%.

Постоје велике разлике у млечности по грлу по регионима – у региону Север млечност достиже 5.742 l/грлу, што је 21 % више у односу на регион Југ (око 4.540 l/грлу).

Разлози повећане производње у региону Север јесу рад на селекцији квалитетних грла, побољшање исхране и услова држања, укрупњавање стада, што све има за резултат да се и количина помузеног млека по грлу повећала у протеклих пет година.

Графикон 36 – Млечност по грлу (l/грлу); 2015-2019

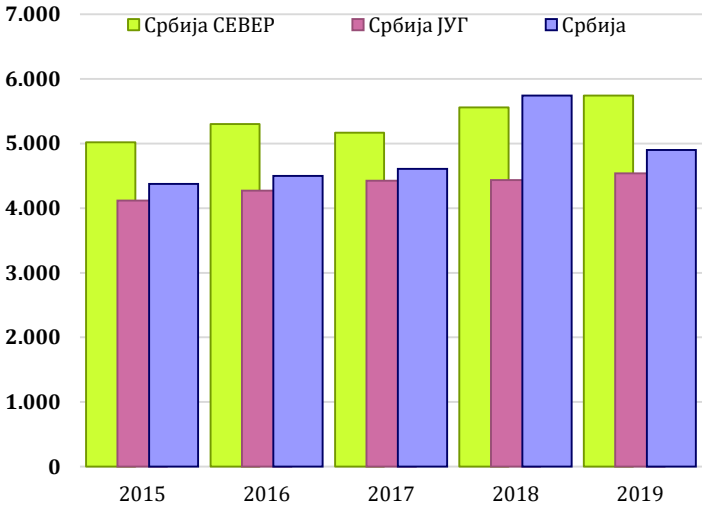

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

3.2.2 Коришћено пољопривредно земљиште (КПЗ)

Најзначајнија разлика у пословању пољопривредних газдинстава исказана је преко физичке величине фарме, односно изражена је коришћеним пољопривредним земљиштем по газдинству (КПЗ).

Графикон 37 - Просечна површина КПЗ (ha); 2015-2019

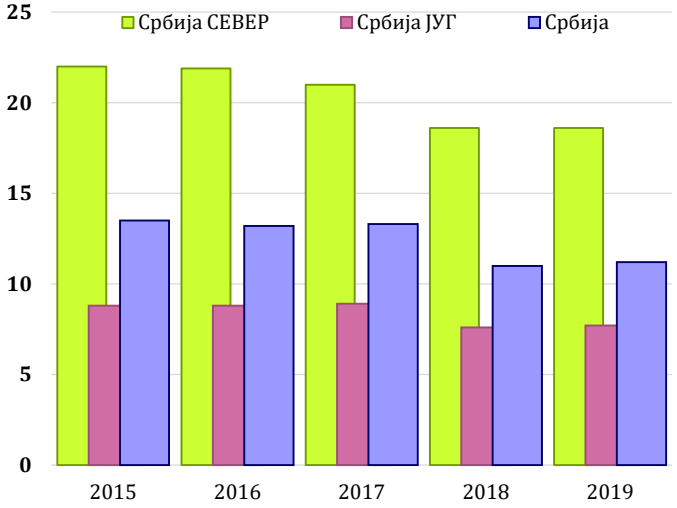

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

извештаји земаља ЕУ јасно показују да се структура газдинстава значајно разликује и у земљама чланицама ЕУ.

Просечна величина пољопривредног газдинства у ЕУ у 2019. години износила је 34,1 ha, док се Србија, са просеком од 11,2 ha, налази испод просека ЕУ-28.

Резултати потврђују значајне разлике у просечној величини КПЗ између региона Србија-Север и Србија-Југ. У 2019. години, просечна површина КПЗ у региону Север је 18,6 ha, док је у региону Југ тај ниво 7,7 ha.

Просечна величина КПЗ по пољопривредном газдинству у 2019. години износила је 11,2 ha, од чега је 62% КПЗ у власништву, док око 38 % чини закупљено земљиште.

Овај однос у петогодишњем периоду указује да пољопривредна газдинства значајно користе сопствене ресурсе у производњи, али приметно је и благо опадање просечне величине пољопривредног газдинства.

Графикон 38 – Коришћено пољопривредно земљиште у власништву и закупу; 2015-2019

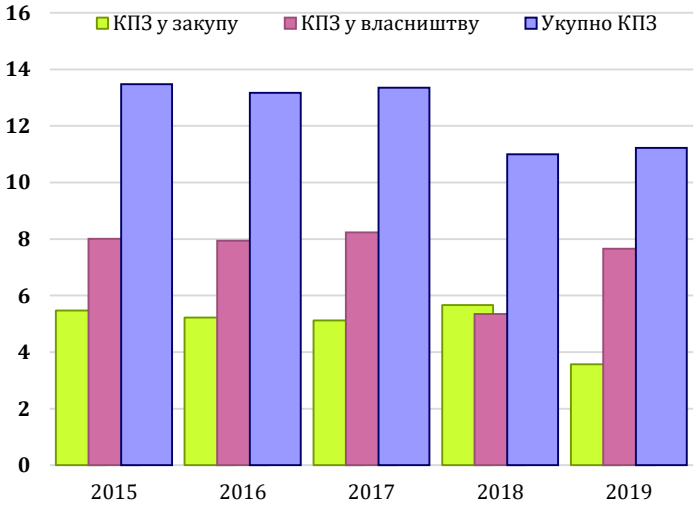

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

3.2.3 Утрошак радне снаге

Графикон 39 - Утрошак радне снаге (ГРЈ); 2015-2019

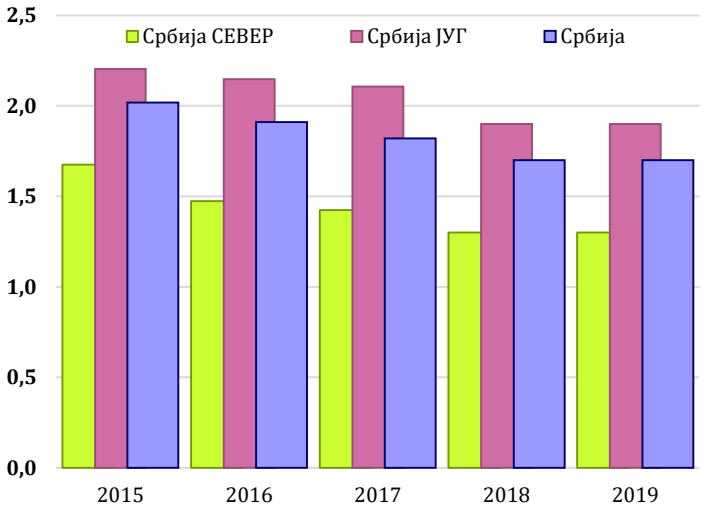

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

Просечан утрошак радне снаге по газдинству у 2019. години износио је 1,7 годишњих радних јединица (ГРЈ).[19]

Као и претходних година, резултати показују да је у региону Север утрошак радне снаге значајно мањи (1,3 ГРЈ) него у региону Југ (1,9 ГРЈ), због заступљености већих пољопривредних газдинстава, вишег степена механизованости и мање заступљености сточарске производње.

Употреба механизације и боља организација рада на пољопривредним газдинствима утицали су на значајно смањење вредности утрошене неплаћене (породичне) радне снаге у посматраном вишегодишњем периоду.

Просечан утрошак радне снаге у 2019. години је 1,7 ГРЈ, од чега 88% чини неплаћена радна снага, док је 12% плаћена радна снага.

Графикон 40 - Просечан утрошак радне снаге, плаћена и неплаћена (ГРЈ); 2015-2019

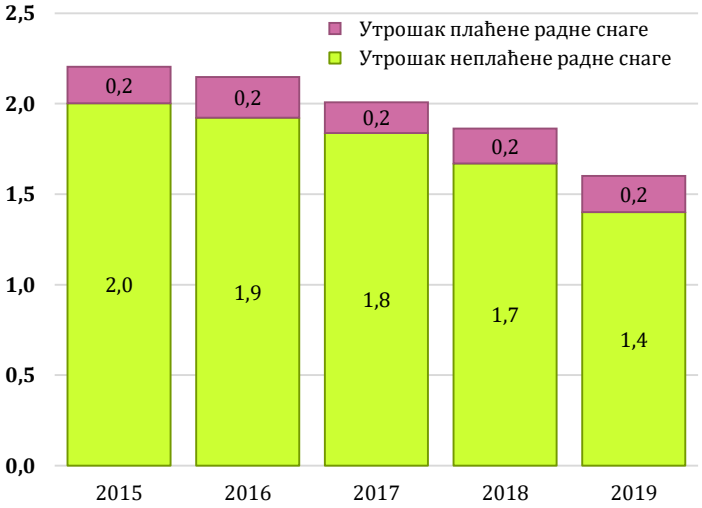

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

[19] 1ГРЈ = 1.800 радних часова

Графикон 41 - Утрошак радне снаге према типу пољопривредне производње (ГРЈ); 2019.

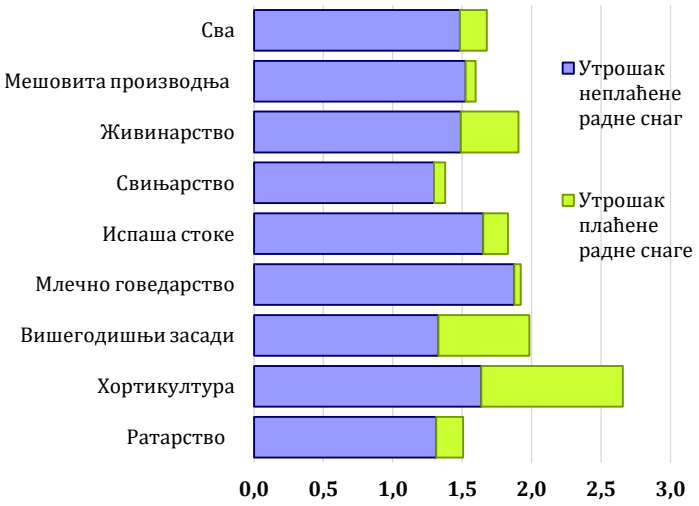

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

Код свих типова производње долази до благог смањења овог показатеља. Највећи утрошак рада, од 2,7 ГРЈ, постоји на газдинствима са повртарском производњом (производња у стакленицима и пластеницима), од чега 1,6 ГРЈ чини неплаћена радна снага, што потврђује чињеницу да је повртарска производња радно интензивнија од осталих врста производње. Најмањи утрошак рада постоји код газдинства која се баве ратарством и свињарством.

3.2.4 Укупна вредност производње

Укупна вредност производње у 2019. години износила је у просеку за сва пољопривредна газдинства у Србији 2,8 мил. RSD по газдинству (24 хиљ. EUR).

Графикон 42 - Вредност производње по газдинству (мил. RSD); 2015-2019.

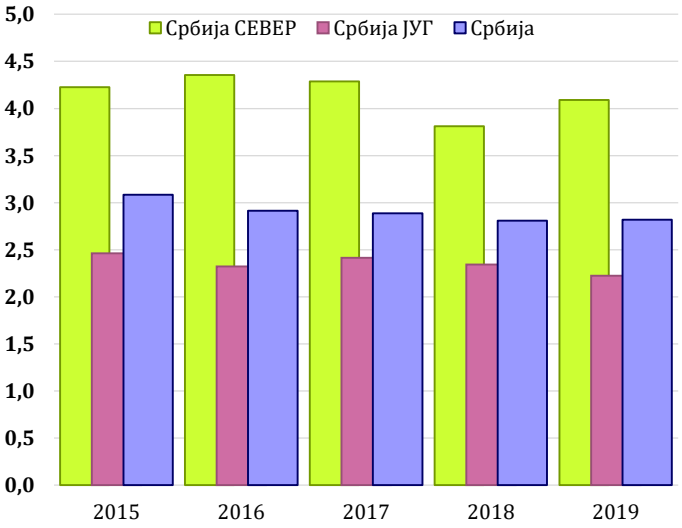

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

Резултати FADN истраживања показују да постоје велика одступања у региону Север и Југ, а што је резултат различите структуре газдинства (значајно већи број газдинстава припада категоријама веће економске величине у региону Север). На већу укупну вредност производње по газдинству у региону Север утиче и већи принос у биљној производњи, као и већа вредност производње и број животиња у сточарској производњи.

Међутим, подаци показују да је укупна вредност производње, посматрано по различитим типовима производње, значајно већа за пољопривредна газдинства која се баве живинарством и хортикултуром, што је резултат повећаног обима производње у току једне године.

Графикон 43 - Вредност производње, према типу производње (мил. RSD); 2019.

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

Графикон 44 - Структура укупне вредности производње (%); 2019.

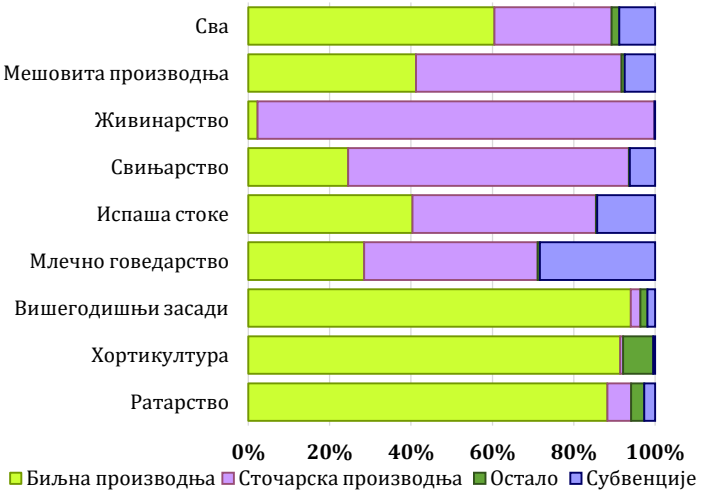

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

У укупној вредности производње у 2019. години, просечно учешће биљне производње за сва газдинства износило је 60,5%, док је учешће сточарске производње било на нивоу од 29%.

Просечно учешће субвенција у структури вредности производње је око 9%, док је највеће учешће субвенција код газдинстава која се баве производњом млека (28,3%), испашом стоке (14,2%) и производњом свиња (6,2%).

3.2.5 Трошкови производње

Укупни трошкови газдинства су у 2019. години износили у просеку 1,5 мил. RSD (без плаћених зарада), што је 3,5% више у односу на претходну годину.

Резултати показују да је вредност специфичних трошкова, везаних за семе, хемијску заштиту биља, вештачко ђубриво и др., мањи од просека у посматраном периоду.

Графикон 45 – Трошкови производње (мил. RSD); 2015-2019.

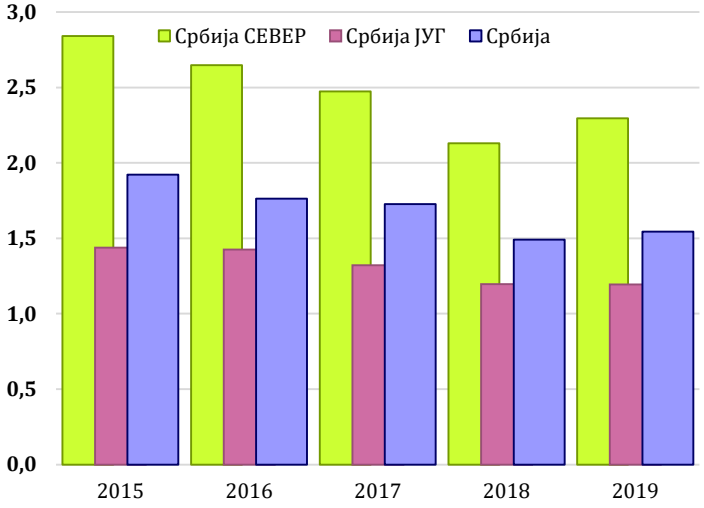

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

Разлог може бити рационализована набавка и потрошња репроматеријала, поготово ђубрива.

Међутим, режијски трошкови, гориво, одржавање и закуп механизације и земљишта, немају значајне промене, а томе су допринели стари трактори, најам комбајна за жетву, као и већа потрошња горива због уситњених и разбацаних парцела.

У структури трошкова доминирају специфични трошкови, који у 2019. години чине око 52% трошкова, потом режијски трошкови са око 20%, укупни спољни фактори са око [20], трошкови амортизације са учешћем од око 6%.

Графикон 46 - Структура трошкова (у мил. RSD); 2015-2019

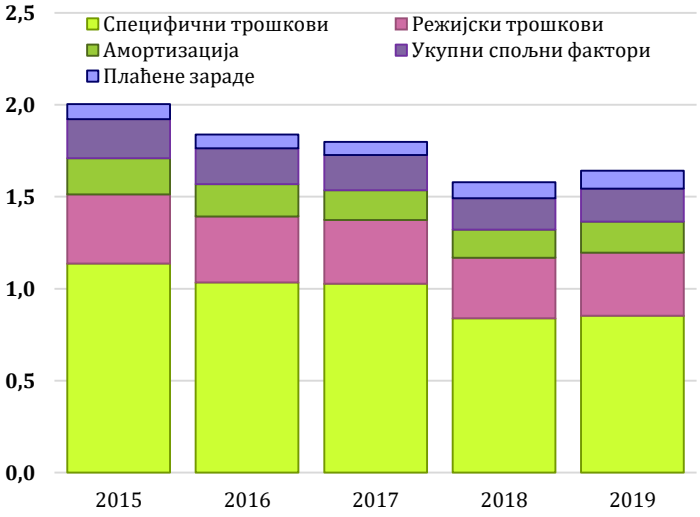

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

Структура трошкова значајно се разликује према типовима производње, што је условљено различитим производним карактеристикама: на газдинствима која се баве свињарском производњом, као и живинарством, специфични трошкови чине око 80% укупних трошкова, док на газдинствима са вишегодишњим засадима ови трошкови чине свега 30% укупних трошкова. Плаћене зараде показују пораст, са учешћем у укупним трошковима од 4% у 2015. години на 6% у 2019. години.

[20] Укупни спољни фактори – Трошкови ангажоване радне снаге и позајмљеног капитала, односно зараде запослених (без обзира да ли су плаћене у новцу или у натури), закуп земљишта и камате на кредите у току обрачунске године, накнада за инпуте (рад, земљиште и капитал), који нису власништво имаоца (наднице, кирија и плаћене камате).

Вредност радног сата варира у зависности од типа производње, а креће се у просеку око 270 RSD/h, док у производњи поврћа на отвореном достиже ниво и до 450 RSD/h.

Графикон 47 - Структура трошкова производње (%); 2019.

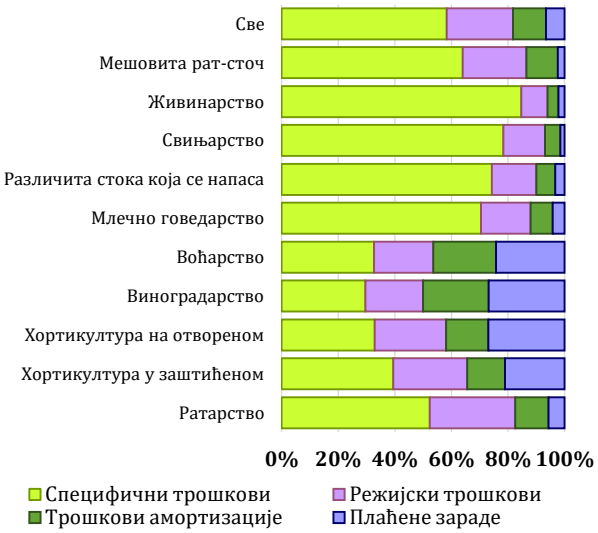

Графикон 48 - Вредност плаћеног сата по типу производње (RSD/h); 2019.

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

3.2.6 Нето додата вредност газдинства

Веома важни показатељи у FADN бази података, који указују на пословање пољопривредног газдинства, изражени су кроз нето додату вредност газдинства и нето приход газдинства.

Графикон 49 – Нето додата вредност (мил. RSD); 2015-2019.

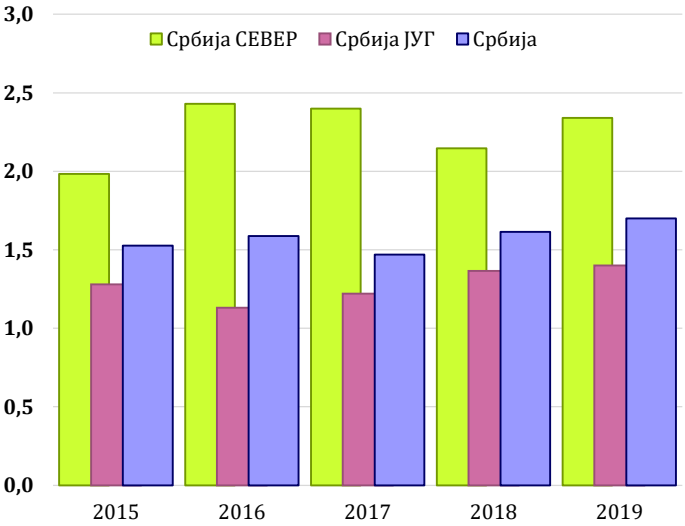

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

Нето додата вредност (НДВ) газдинства указује на накнаду свих фактора производње (земљишта, капитала и радне снаге), како у власништву газдинства, тако и екстерно ангажованих.

Повећана вредност просечне НДВ по пољопривредном газдинству зависи од величине пољопривредног газдинства, врсте пољопривредне производње или структурног учешћа радне снаге запослених у пољопривреди.

Просечна нето додата вредност газдинства у Србији током 2019. године износила је 1,69 мил. RSD (13 хиљ. EUR), а значајно је већа у региону Србија Север (20 хиљ. EUR) у односу на регион Србија Југ (9 хиљ. EUR).

Графикон 50 - Нето додата вредност по газдинству, по типовима производње (мил. RSD); 2019.

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

Поређење резултата према типу производње указује на чињеницу да су у 2019. години газдинства специјализована за живинарство и хортикултуру била најуспешнија, стварајући око 6 мил. RSD, односно 4,8 мил. RSD нето додате вредности.

3.2.7 Нето доходак

Структура расподеле укупне добити приказује профитабилност пољопривредног газдинства. Приликом анализе пословања газдинства важно је утврдити вредност нето добити пољопривредног газдинства, односно принос остварен на сопствени капитал, неплаћену радну снагу и сопствени менаџмент.

Графикон 51 – Нето доходак по регионима, просек по пољопривредном газдинству (мил. RSD); 2015-2019

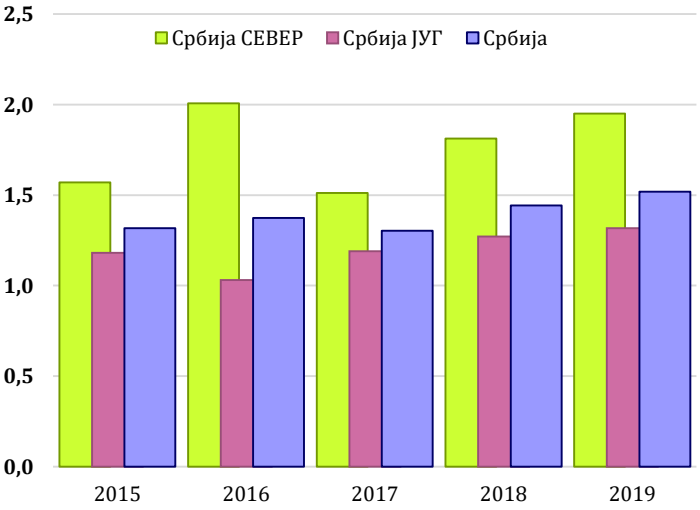

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

Нето добит пољопривредног газдинстава у Србији износи 1,52 мил. RSD (око 11,5 хиљ. EUR) годишње, што је испод просека у ЕУ. Нето добит у региону Србија Север је значајно већи од региона Србија Југ, што указује на повољнији обим и вредност производње (већи број хектара, већи број грла стоке и сл.), односно рентабилније коришћење ресурса.

Графикон 52 - Нето доходак према типу пољопривредне производње (мил. RSD); 2019.

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: FADN база података

Поређење резултата према типу производње указује на чињеницу да су у 2019. години газдинства специјализована за живинарство и хортикултуру била најуспешнија, стварајући 5,8 мил. RSD, односно 3,6 мил. RSD нето добити.

4. ПОЉОПРИВРЕДНА ПОЛИТИКА

4.1 Оквир пољопривредне политике и политике руралног развоја

Стратешки оквир

Стратешки оквир развоја пољопривреде и руралног развоја дефинисан је Стратегијом пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024[21]. Овим документом дефинисани су визија, стратешки циљеви и правци развоја пољопривреде и руралног развоја Србије у наведеном десетогодишњем периоду.

Стретегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије, као дугорочни стратешки документ, представља основ за доношење средњерочних развојних докумената у области пољопривреде, и то Националног програма за пољопривреду и Националног програма руралног развоја. Наведени програми садрже детаљне трогодишње планове и динамику реализације мера, као и основне активности прилагођавања националне пољопривредне политике одговарајућим шемама Заједничке пољопривредне политике у претприступном периоду.

Законодавни оквир

Законодавни оквир пољопривредне политике и политике руралног развоја у Србији базиран је на два основна законска акта: Закону о пољопривреди и руралном развоју[22] и Закону о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју[23].

Закон о пољопривреди и руралном развоју успоставља основне механизме за креирање и спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја.

Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју, осим класификације подстицаја, дефинисан је начин коришћења подстицаја, корисници, услови за остваривање права на подстицаје, као и износи према врсти подстицаја. Овај закон такође представља основ за доношење одговарајућих подзаконских аката за сваку од врста подстицаја, којима су ближе дефинисани услови за остваривање права на подстицаје, као и начини остваривања тих права.

Финансијски основ

Уредбом о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2020. години[24] прописује се обим средстава, врсте и максимални износи по врсти подстицаја у пољопривреди и руралном развоју за текућу годину у складу са Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју и Законом о буџету Републике Србије за 2020. годину[25]. Законом о буџету опредељују се средства намењена за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју у оквиру буџетских средстава расподељених Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде.

---

[21] „Сл. гласник РС“, бр. 85/14
[22] „Сл. гласник РС“, бр. 41/09, 10/13 – др. закон, 101/16
[23] „Сл. гласник РС“, бр. 10/13, 142/14, 103/15, 101/16
[24] „Сл. гласник РС“, бр. 1/20, 13/20, 27/20, 52/20, 75/20, 106/20, 118/20, 124/20, 140/20 и 152/20
[25] „Сл. гласник РС“, бр. 84/19, 60/20 – др. пропис, 62/20 – др. закон, 65/20 – др. закон и 135/2020

4.2 Мере пољопривредне политике и политике руралног развоја у 2020. години

Током 2020. године реализоване су следеће врсте подстицаја:

1) директна плаћања,
2) мере руралног развоја,
3) посебни подстицаји ,
4) *IPARD* подстицаји,
5) кредитна подршка у пољопривреди.

Табела 7 - Врсте подстицаја у пољопривреди и руралном развоју*; 2020.

	НАЗИВ МЕРЕ	Износ по јединици мере
I	**ДИРЕКТНА ПЛАЋАЊА**	
1.	**Премије**	
1.1	Премија за млеко[1]	7 RSD/l
2.	**Подстицаји за производњу**	
2.1	Основни подстицаји за биљну производњу[2]	5.200 RSD/ha
2.2	Подстицаји у сточарству	
2.2.1	*Подстицаји за квалитетне приплодне млечне краве*[3]	25.000 RSD/грлу
2.2.2	*Подстицаји за квалитетне приплодне товне краве и бикове*	40.000 RSD/грлу
2.2.3	*Подстицаји за квалитетне приплодне крмаче и нерастове*	15.000 RSD/грлу
2.2.4	*Подстицаји за квалитетне приплодне овце и овнове, козе и јарчеве*	7.000 RSD/грлу
2.2.5	*Подстицаји за квалитетне приплодне матице риба шарана*	500 RSD/грлу
2.2.6	*Подстицаји за квалитетне приплодне матице риба пастрмке*	300 RSD/грлу
2.2.7	*Подстицаји за родитељске кокошке тешког типа*	60 RSD/грлу
2.2.8	*Подстицаји за родитељске кокошке лаког типа*	100 RSD/грлу
2.2.9	*Подстицаји за родитељске ћурке*	300 RSD/грлу
2.2.10	*Подстицаји за краве дојиље*[4]	40.000 RSD/грлу
2.2.11	*Подстицаји за тов јунади*[5]	15.000 RSD/грлу
2.2.12	*Подстицаји за тов јагњади*	2.000 RSD/грлу
2.2.13	*Подстицаји за тов јаради*	2.000 RSD/грлу
2.2.14	*Подстицаји за тов свиња*	1.000 RSD/грлу
2.2.15	*Подстицаји за кошнице пчела*[6]	800 RSD/кошници
2.2.16	*Подстицаји за производњу конзумне рибе*[7]	10 RSD/kg рибе
2.2.17	*Подстицаје за краве за узгој телади за тов*[8]	20.000 RSD/грлу
3.	**Регреси**	
3.3	Регрес за трошкове складиштења у јавним складиштима[9]	40%
II	**ПОДСТИЦАЈИ МЕРАМА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА**	
1.	**Подстицаји за унапређење конкурентности**	
1.1	Инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства	
1.1.1	*Подстицање подизања нових вишегодишњих засада воћака, винове лозе и хмеља*[10]	
1.1.1.1	*Подстицање подизања нових вишегодишњих засада воћака и хмеља*	50-65%
1.1.1.2	*Подстицање подизања нових вишегодишњих засада винове лозе*	60%
1.1.2	*Подршка за унапређење примарне пољопривредне производње*	
1.1.2.1	*Подршка за инвестиције у набавку нових машина и опреме за унапређење примарне биљне пољопривредне производње*[11]	50-65%
1.1.2.2	*Подршка за инвестиције у набавку нових машина и опреме за унапређење примарне сточарске пољопривредне производње*[12]	50-65%
1.1.2.3	*Подршка за инвестиције за набавку нових машина и опреме за унапређење дигитализације сточарске пољопривредне производње*[13]	60%
1.1.2.4	*Подршка за инвестиције у набавку квалитетних приплодних грла за унапређење примарне сточарске пољопривредне производње*[14]	50-65%

1.1.2.5	*Подршка инвестицијама у изградњу и опремање објеката*[15]	50-65%
1.1.2.6	*Подршка инвестицијама у набавку нових трактора*[16]	50-65%
1.1.2.7	*Подршка инвестицијама за електрификацију поља*[17]	90%
1.2	Инвестиције у прераду и маркетинг пољопривредних и прехрамбених производа и производа рибарства	
1.2.1	*Подршка унапређењу квалитета вина, ракије и пољопривредно-прехрамбених производа*[18]	50-65%
1.2.2	*Контролне маркице за пољопривредно-прехрамбене производе и евиденционе маркице за вино*	50-65%
1.2.3	*Набавка опреме у сектору меса, млека и пива*[19]	50-65%
1.2.4	*Изградња објеката и набавка опреме у сектору производње вина*[20]	60%
1.2.5	*Изградња објеката и набавка опреме у сектору производње јаких алкохолних пића*[21]	60%
1.3	Управљање ризицима (Регрес за премију осигурања за усеве, плодове, вишегодишње засаде, расаднике и животиње)[22]	40-45% 70% за пет округа
2.	**Подстицаји за очување и унапређење животне средине и природних ресурса**	
2.1	Органска производња	
2.1.1	*Органска биљна производња*[23]	400%
2.1.2	*Органска сточарска производња*[24]	40%
2.2	Очување биљних и животињских генетичких ресурса	
2.2.1	*Очување биљних генетичких ресурса*[25]	100%
2.2.2	*Очување животињских генетичких ресурса*[26]	по јединици
2.2.3	*Очување животињских генетичких ресурса у банци гена*[27]	100%
3.	**Подстицаји за диверсификацију дохотка и унапређење квалитета живота у руралним подручјима**	
3.1	Унапређење економских активности на селу кроз подршку непољопривредним активностима[28]	50-65%
3.2	Подршка младима у руралним подручјима[29]	75%
3.3	Спровођење активности у циљу подизања конкурентности у смислу додавања вредности кроз прераду, као и за увођење и сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла на газдинствима	
3.3.1	*Увођење и сертификација система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла*[30]	50-65%
3.3.2	*Диверсификација економских активности кроз подршку инвестицијама у прераду и маркетинг на газдинству*[31]	50-65%
4.	**Подстицаји за припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја**[32]	
4.1	Припрема локалних стратегија руралног развоја	100%
4.2	Спровођење локалних стратегија руралног развоја	100%
5.	**Подстицаји за унапређење система креирања и преноса знања**	
5.1	Развој техничко-технолошких, примењених, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди и руралном развоју[33]	100%
5.2	Подршку пружању савета и информација пољопривредним произвођачима, удружењима, задругама и другим правним лицима у пољопривреди[34]	100%
III	**ПОСЕБНИ ПОДСТИЦАЈИ**	
1.	**Подстицаји за спровођење одгајивачких програма, ради остваривања одгајивачких циљева у сточарству - мере селекције**[35][36]	
2.	**Подстицаје за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју (мере и акције у пољопривреди)**[37]	
3.	**Подстицаји за производњу садног материјала и сертификацију и клонску селекцију**[38]	
IV	***IPARD***	
	Мера 1 - Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава[39]	
	Мера 3 - Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства[40]	

	Мера 7 - Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања[41]
V	**КРЕДИТНА ПОДРШКА[42]**

*Подзаконска регулатива подстицаја у пољопривреди и руралном развоју за 2020. годину представљена је у прилогу 4, поглавље 4.2

Извор: Уредба о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2020. години

У односу на 2019. годину, током 2020. године, а у оквиру директних плаћања, повећан је износ по јединици мере подстицаја за краве дојиље за 33%. Такође је повећан износ по јединици мере подстицаја за кошнице пчела за 11%. Највеће увећање износа по јединици мере било је за подстицаје за квалитетне приплодне товне краве и бикове, који се у 2020. години увећао за 60% и износио 40.000 RSD/грлу.

У оквиру мера руралног развоја, подршка органској биљној производњи током 2020. године реализовала се кроз увећање износа подршке у органској производњи у односу на конвенционалну, и то за 400%, док је током 2019. године ово увећање износило 120%. Подршка инвестицијама за електрификацију поља, као и изградња објеката и набавка опреме у сектору производње вина и изградња објеката и набавка опреме у сектору производње јаких алкохолних пића су нове мере у 2020. години у оквиру програма руралног развоја.

4.3 Буџетска средства за подршку пољопривреди и руралном развоју

4.3.1 Буџет Министраства пољопривреде, шумарства и водопривреде

Графикон 53 - Буџет МПШВ (млрд. RSD) и његово учешће у укупном буџету Републике Србије (%) (десна оса); 2011-2020

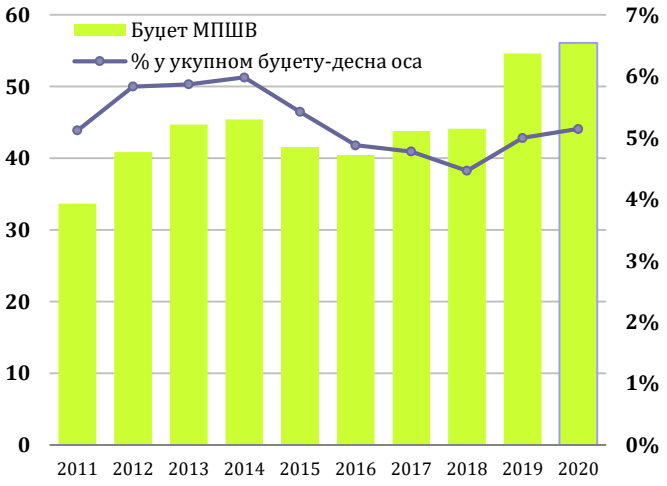

Извор: Закон о буџету Републике Србије за одговарајуће године[27]

У току посматраног десетогодишњег периода, буџет Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде (МПШВ)[26], као и његово учешће у укупном буџету Републике Србије обележиле су бројне осцилације.

У 2020. години, буџет МПШВ износио је 56,1 млрд. RSD, што у посматраном периоду представља највиши достигнути ниво.

[26] У посматраном десетогодишњем периоду приказани су буџети министарства надлежног за пољопривреду, при чему је у 2011. години надлежно министарство било Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде, док је у периоду 2014-2017 надлежно министарство било Министарство пољопривреде и заштите животне средине. Услед тога, приказани буџети укључују и релевантна издавања за надлежности трговине, односно заштите животне средине у наведеним периодима.

[27] „Сл. гласник РС“, бр. 101/10 и 78/11; 101/11 и 93/12; 114/12 и 59/13; 116/14; 142/14 и 94/15; 103/15; 99/16; 113/17; 95/18 и 72/19; 84/19, 60/20 – др. пропис, 62/20 – др. закон, 65/20 – др. закон и 135/2020

Такође, у 2020. години, поред апсолутног повећања буџетских средстава МПШВ, забележено је и повећање учешћа у укупном буџету Републике Србије[28], које је износило 5,14%, што је 0,14 пп више него у претходној години.

4.3.2 Опредељена средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју

У 2020. години око 75% укупних средстава буџета МПШВ било је опредељено за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју. Утврђен обим средства за подстицаје, у износу од 42 млрд. RSD, а у складу са Уредбом о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2020. години, био је расподељен на средства за директна плаћања, мере руралног развоја, посебне подстицаје у пољопривреди, IPARD подстицаје, кредитну подршку, као и за неизмирене обавезе, пренете из претходног периода и/или које доспевају за исплату у текућој години[29].

Укупно опредељена средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју у 2020. години била су за скоро 4% већа у поређењу са претходном годином, а што представља благи раст опредељених средстава.

Табела 8 – Обим опредељених средстава за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју према врсти (RSD); 2019/2020

Врста подстицаја	Износ опредељених средства (RSD)	
	2019	2020
Директна плаћања	19.818.022.000	19.006.899.000
Подстицаји мерама руралног развоја	4.187.500.000	5.084.601.000
Посебни подстицаји	203.500.000	188.800.000
IPARD подстицаји	4.873.500.000	3.174.000.000
Кредитна подршка	500.000.000	300.000.000
Неизмирене обавезе	10.969.000.000	14.247.356.000
Укупно	**40.551.522.000**	**42.001.656.000**
Covid 19		*1.150.000.000*
Covid 19 - кредитна подршка		*1.450.000.000*

Извор: Уредба о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2019.[30] и 2020. години

У 2020. години, кроз Програм економских мера за подршку привреди, као мере подршке пољопривредним газдинствима за ублажавање последица пандемије COVID 19, усвојене су:

- Уредба о новчаној помоћи пољопривредним газдинствима у циљу ублажавања последица насталих услед болести COVID-19 изазване вирусом SARS-COV-2[31], којом се уређује исплата једнократне помоћи у апсолутном новчаном износу по

[28] Учешће буџета МПШВ у националном буџету утврђује се применом пореских прихода као основице, у складу са чл. 5. став 4. Закона о буџетском систему („Сл. гласник РС“, бр. 54/2009, 73/2010, 101/2010, 101/2011, 93/2012, 62/2013, 63/2013 - испр., 108/2013, 142/2014, 68/2015 - др. закон, 103/2015, 99/2016, 113/2017, 95/2018, 31/2019, 72/2019 и 149/20)

[29] Ова врста плаћања настаје због разлике у терминима пријема захтева за подстицаје (а што је условљено сезоналношћу производног циклуса) и буџетског циклуса (који се поклапа са календарском годином). Услед тога, код неких мера подношење захтева за подстицаје траје до краја текуће године, да би, након потребне административне процедуре и контроле, ови захтеви били исплаћени у наредној буџетској години.

[30] „Сл. гласник РС“, бр. 3/19, 12/19, 29/19, 40/19, 57/19, 69/19, 80/19, 88/19 и 94/19

[31] „Сл. гласник РС“, бр. 57/20

јединици уписане површине под гајењем поврћа у заштићеном простору, односно по грлу краве, овце или козе, односно по кошници пчела, и то:

1) 25 RSD/m^2 уписане површине под гајењем поврћа у заштићеном простору, а највише 90.000 RSD;
2) 3.000 RSD/грлу краве, а највише 30.000 RSD;
3) 500 RSD/грлу овце или козе, а највише 20.000 RSD;
4) 800 RSD/кошници пчела, а највише 20.000 RSD.

- Уредба о финансијској подршци пољопривредним газдинствима кроз олакшан приступ коришћењу кредита у отежаним економским условима услед пандемије COVID-19[32], којом се уређује финансијска подршка која омогућава олакшани приступ коришћењу кредита, и то за:
  1) развој сточарства који обухвата набавку животиња и премију осигурања животиња;
  2) развој ратарства, воћарства, виноградарства, повртарства и цвећарства;
  3) инвестициона улагања у пољопривредну механизацију и опрему;
  4) набавку хране за животиње;
  5) инвестициона улагања у одређене врсте механизације и опреме која се користи у биљној пољопривредној производњи;
  6) ликвидност.

4.3.3 Реализована средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју

Током 2020. године по основу подстицаја у пољопривреди и руралном развоју реализовано је 39,1 млрд. RSD. У поређењу са претходном годином, овај износ је за 15% или 5,12 млрд. RSD већи. Такође, у 2020. години реализована су и средства подршке пољопривредним газдинствима за ублажавање последица пандемије COVID 19 у износу од 1,87 млрд. RSD.

Табела 9 – Обим реализованих средстава за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју према врсти (RSD); 2019/2020

Врста подстицаја	Износ реализованих средства (RSD)	
	2019	**2020**
Директна плаћања	18.317.037.097	18.994.869.465
Подстицаји мерама руралног развоја	3.466.739.152	5.066.575.103
Посебни подстицаји	172.957.269	187.560.462
***IPARD* подстицаји**	716.486.956	799.695.507
Кредитна подршка	476.341.198	316.782
Неизмирене обавезе	10.820.754.527	14.028.613.141
Укупно	**33.970.316.199**	**39.077.630.461**
Covid 19		*441.100.650*
Covid 19 - кредитна подршка		*1.425.233.986*

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: Управа за аграрна плаћања

[32] „Сл. гласник РС“, бр. 57/20

Структура реализоване подршке пољопривреди и руралном развоју према врсти у периоду 2019-2020. година креће се у правцу смањења учешћа директних плаћања и кредитне подршке у укупним средствима за ову намену у корист повећања учешћа подстицаја за мере руралног развоја и неизмирених обавеза.

Ипак, најзаступљенија врста подстицаја и даље су директна плаћања, на која је у 2020. години утрошено око 19 млрд. RSD, односно 49% укупно реализованих средстава намењених подстицајима у пољопривреди и руралном развоју. Удео директних плаћања у укупној подршци смањен је за 5 пп у поређењу са структуром у претходној години.

С друге стране, уочава се повећање обима реализованих средстава за подстицаје мерама руралног развоја, који је био за 46% већи него у претходној години, док је, посматрано према структури, удео подстицаја за мере руралног развоја у укупној подршци повећан за 3 пп.

Кредитна подршка, посебни подстицаји, као и IPARD подстицаји и у 2020. години задржавају ниско учешће у структури укупних реализованих средстава намењених подстицајима у пољопривреди и руралном развоју.

Посебну категорију плаћања у структури реализованих средстава представљају неизмирене обавезе, које од укупно утрошених средстава чине 36%, што је за 4 пп више у односу на ову категорију плаћања у 2019. години.

Графикон 54 – Структура реализованих средстава за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју према врсти; 2019/2020

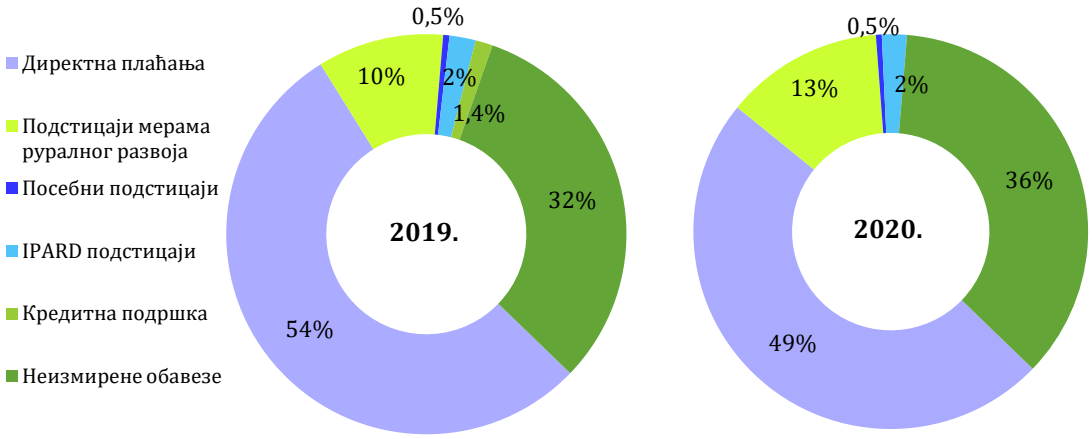

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: Управа за аграрна плаћања

Директна плаћања

Графикон 55 - Структура реализованих средстава за директна плаћања према врсти; 2020.

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: Управа за аграрна плаћања

У 2020. години, као и претходних година, најзаступљенији тип директне подршке представљају подстицаји за производњу, који у укупно утрошеним средствима за директна плаћања учествују са 79% (од чега подстицаји за биљну производњу 45% и подстицаји у сточарству 34%).

Након подстицаја за производњу следи премија за млеко, која у укупно утрошеним средствима за директна плаћања учествује са 21%.

Реализације средстава за регресе за трошкове складиштења у јавним складиштима у 2020. години није било.

Подстицаји за мере руралног развоја

У структури подстицаја за мере руралног развоја у 2020. години, 81% утрошених средства чинили су подстицаји за унапређење конкурентности (од чега инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства 46%, управљање ризицима 25% и инвестиције у прераду и маркетинг 10%).

За подстицаје за унапређење система креирања и преноса знања издвојено је 13% укупно утрошених средства за мере руралног развоја.

Графикон 56 - Структура реализованих средстава за мере руралног развоја према врсти; 2020.

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: Управа за аграрна плаћања

Осталих 5% чине средства издвојена за подстицаје за очување и унапређење животне средине и природних ресурса, који су се односили на мере подршке органској производњи и очувању генетичких ресурса, док је за подстицаје за диверсификацију дохотка издвојено свега 0,5%.

Реализације средстава за подстицаје за припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја у 2020. години није било.

Посебни подстицаји

Графикон 57 - Структура реализованих средстава за посебне подстицаје према врсти; 2020.

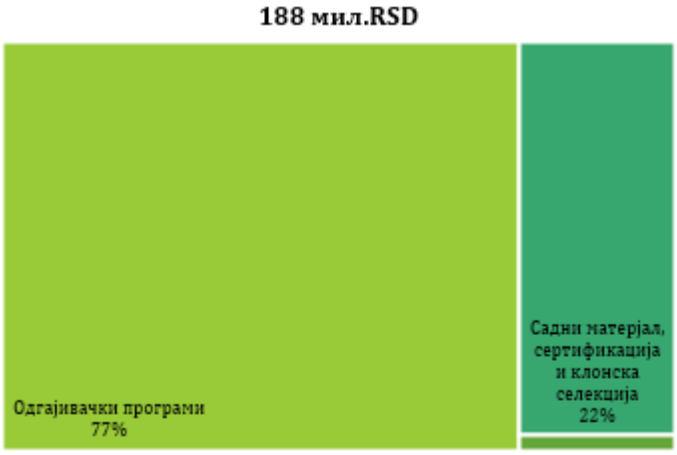

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: Управа за аграрна плаћања

Средства утрошена за посебне подстицаје су и у 2020. години скромна и чине свега 0,5% укупних средстава.

Највећи износ утрошених средстава за посебне подстицаје био је намењен спровођењу одгајивачких програма, тј. мерама селекције (77%), док је за производњу садног материјала, сертификацију и клонску селекцију било утрошено 22%.

Средства издвојена за промотивне активности у пољопривреди чине свега 1% укупно реализованих средства за посебне подстицаје током 2020. године.

IPARD подстицаји

Графикон 58 - Структура реализованих средстава за IPARD подстицаје према врсти и позиву; 2020.

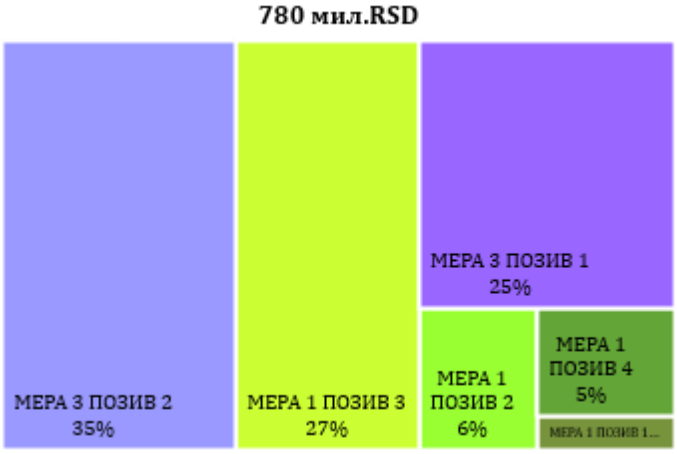

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: Управа за аграрна плаћања

Средства утрошена за IPARD подстицаје у 2020. години износе 780 милиона динара, од тога реализована средства за Меру 1, Први јавни позив 2%, Други јавни позив 6%, Трећи 27% и Четврти 5%, док су за Меру 3 реализована средства према позивима: Први 25% и Други 35%.

Кредитна подршка

Средства утрошена за кредитну подршку[33] имају веома ниско учешће у структури укупно реализованих средства за подстицаје током 2020. године, у исплаћеном износу од око 317 хиљ. RSD.

[33] У једној календарској години исплаћују се подстицаји за кредитну подршку по основу кредита, пласираних у тој години, као и субвенција камате за другу и трећу годину (за кредите чији је рок доспећа од једне до три године) кредита који су пласирани у претходне две године.

4.4 Подршка на покрајинском и локалном нивоу

Поред подстицаја у пољопривреди и руралном развоју, који се реализују на националном нивоу, пољопривредницима су на располагању подстицаји у оквиру програма мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за територију аутономне покрајине или јединице локалне самоуправе. Док се подстицаји на националном нивоу реализују на основу Закона о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју и Уредбе о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју за календарску годину, подстицаји на покрајинском и локалном нивоу спроводе се на основу ових програма, које доносе надлежни органи покрајинских[34] и локалних управа.

У складу са одредбама Закона о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју, органи аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе могу на својој територији да реализују све врсте подстицаја, осим директних плаћања (уз изузетак регреса за трошкове складиштења у јавним складиштима и регреса за репродуктивни материјал/вештачко осемењавање). Предуслов за усвајање и реализацију програма јесте претходно добијена сагласност Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, којом се оцењује усаглашеност програма са законским одредбама и националним политикама.

Почев од 2019. године, програми подршке на покрајинском и локалном нивоу достављају се и одобравају електронским путем, кроз Платформу за комуникацију са локалним самоуправама. Такође кроз платформу, а у складу са законским одредбама, органи аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе достављају извештаје о реализацији програма у претходној календарској години. На овај начин, обезбеђена је аналитичка основа за анализу подршке на покрајинском, регионалном и локалном нивоу.

Током 2020. године, кроз 112 програма, реализовано је око 2 млрд. RSD за мере подршке пољопривреди и руралном развоју на покрајинском и локалном нивоу, што је 17% мање средстава у односу на претходну годину.

[34] Програм расподеле и коришћења подстицајних средстава за развој пољопривреде на територији АП Косово и Метохија реализује Канцеларија за Косово и Метохију Владе Републике Србије.

Графикон 59 - Структура реализоване подршке на покрајинском и локалном нивоу (%); 2020.

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде

С обзиром да постоји законско ограничење могућности имплементације мера директних плаћања на локалном нивоу, ова група подстицаја има удео од свега 4% у реализованим средствима на локалном нивоу. Највеће учешће у исплаћеним средствима остварују мере руралног развоја (89%, односно око 1,8 млрд. RSD), док се за кредитну подршку и посебне подстицаје издваја свега 1-2% подршке.

Када је реч о директним плаћањима, због законских ограничења, она су у потпуности реализована кроз регрес за вештачко осемењавање.

Графикон 60 - Реализована средства за мере руралног развоја (млрд. RSD); 2020.

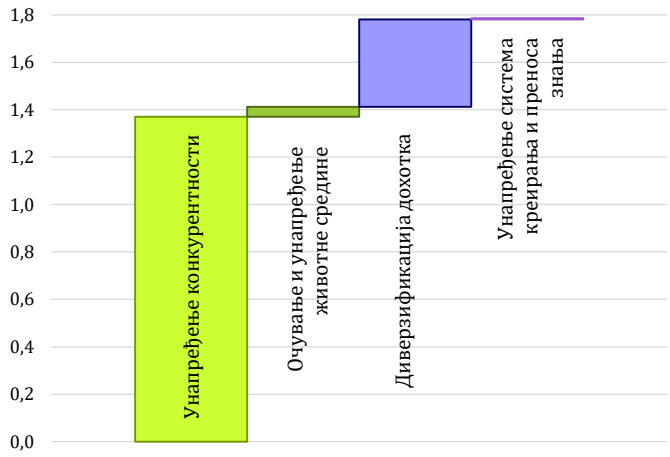

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде

Подршка руралном развоју у највећој мери се на локалном нивоу реализује кроз подстицаје за унапређење конкурентности (77% средстава руралног развоја) и то пре свега кроз подршку инвестицијама у физичку имовину пољопривредних газдинстава.

Подстицаји за диверзификацију дохотка и унапређење квалитета живота у руралним подручјима чине 21% реализованих средстава за рурални развој, док су давања за остале врсте мера руралног развоја значајно мања.

На покрајинском и локалном нивоу током 2020. године реализовано је нешто мање од 36 хиљада захтева, односно 8% мањи број захтева него 2019. године. Вероватни разлог овог смањења је кашњење у реализацији програма због пандемије.

Посматрано према полној структури подносилаца захтева, више од ¾ укупног броја захтева поднели су мушкарци као носиоци газдинства. Старосна структура подносилаца захтева такође није повољна, имајући у виду да свега 14% чине млади пољопривредници, и поред тога што велики број локалних програма фаворизује

пољопривреднике млађе од 40 година, као и жене. Када је реч о правном статусу газдинства, подносиоци захтева су скоро у потпуности физичка лица, тј. породична пољопривредна газдинства, што је у складу са структуром газдинстава на националном нивоу.

Графикон 61 - Структура реализованих захтева према полу, старости и правној форми газдинства (%); 2020.

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде

Како се подршка у случају највећег броја мера реализује као процентуално учешће у вредности инвестиције, кроз мере реализоване на покрајинском и локалном нивоу током 2020. године ангажовано је око 5,3 млрд. RSD инвестиција, што је 23% мање од вредности инвестиција обухваћених подршком у 2019. години.

5. КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ У СЕКТОРУ ПОЉОПРИВРЕДЕ

Клима се до почетка индустријске револуције мењала као резултат промена природних околности, а данас се термин климатске промене користи када се говори о променама, насталим као резултат човекових активности.

Климатске промене су препознате као један од највећих и најозбиљнијих изазова за човечанство. Директне последице климатских промена су: пораст температуре, топљење леда, пораст нивоа мора и океана, повећана учесталост екстремних временских догађаја (измена режима падавина, суше, појава касних пролећних и раних јесењих мразева, појава обилних снежних падавина и сл.) и ове последице узрокују нарушавање екосистема. Научно је доказано да је разлог за глобално отопљавање висока концентрација гасова у атмосфери који проузрокују ефекат стаклене баште *(GHG – Green house gases)*, а настају као резултат људских активности (сагоревање фосилних горива, промене у употреби земљишта крчењем шума, интензивна пољопривредна производња и сл.).

Данас климатске промене представљају двоструки изазов: како смањити емисију гасова са ефектом стаклене баште, који су узрочници глобалног отопљавања (митигација) и како се прилагодити текућим и будућим климатским променама са циљем смањења њиховог негативног утицаја (адаптација).

Пољопривреда више од осталих привредних делатности трпи од наступајућих климатских промена.

Негативан утицај суше се испољава кроз:

- смањење приноса ратарских култура које се углавном гаје без наводњавања,
- негативан утицај на квалитет приноса (поготово на свеже плодове воћа и поврћа),
- онемогућавање ницања, ако се суша јави у периоду сетве,
- смањење приноса воћа и наредне године (двогодишњи утицај суше у воћарству),
- смањење количине воде за наводњавање усева, напајање стоке и руралног становништва,
- појаву ризика од засољавања земљишта,
- суво земљиште је подложно ерозији ветром.

Негативан утицај превлаживања земљишта услед обилних киша или подизања нивоа подземне воде се испољава кроз:

- смањење приноса ако превлаживање траје дуже од три дана у току пролећа,
- нарушавање квалитета приноса,
- одлагање бербе плодова, труљење и губитак приноса (нарочито код бобичастог воћа),
- одлагање периода сетве и онемогућавање две сетве годишње.

Негативан утицај екстремних временских услова:

- **Високе температуре**: оштећење биљака (ожеготине, сушење делова плодова, престанак раста); негативан утицај на здравље стоке и рибе; повећана потрошња воде и енергије у заштићеним просторима и шталама, живинарницима и рибњацима због хлађења; немогућност узгоја усева осетљивих на високе температуре; појава нових инвазивних врста (сојева)

биљних штеточина и болести (*Aspergillus flavusi, Aspergillus parasiticus*, који стварају микотоксине, повећање бројности ваши, *T. trifolii* и *A. pisumna* луцерки, црне удовице, затим *Heliothis peltigera*, итд.);

- **Касни пролећни мразеви и снег**: мраз оштећује пупољке у воћарству, снег ломи гране, а самим тим и утиче на смањен принос, значајно узрокује оштећења у повртарству;
- **Појава града**: смањује принос, а пре свега утиче на лош квалитет плодова воћа, поврћа, поготово ако се продаје за конзумирање у свежем стању.

Пољопривреда, осим што трпи последице климатских промена, утиче и на њихову појаву тако што ослобађа гасове са ефектом стаклене баште.

Графикон 62 - Емисије ГХГ по секторима за земље ЕУ-27 плус Велика Британија

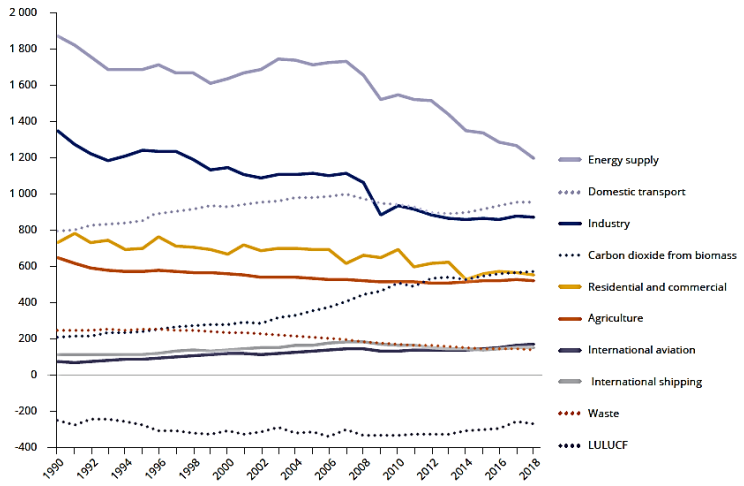

Извор: ЕЕА – Европска агенција за животну средину

Пољопривредни сектор је највећи извор емисија азот субоксида (N2O), које настају као последица коришћења земљишта, односно вештачког додавања азота земљишту, и емисија метана (CH4), које настају као последица анаеробне разградње биомасе, цревне ферментације и разградње животињског отпада.

Процене показују да се из пољопривредног сектора емитује око 50% укупних глобалних антропогених емисија CH4 и N2O у свету.

Према подацима Агенције за заштиту животне средине Републике Србије, пољопривреда је највећи емитер амонијака у ваздуху.

Графикон 63 - Емисије амонијака по секторима (000 t); 1990-2017

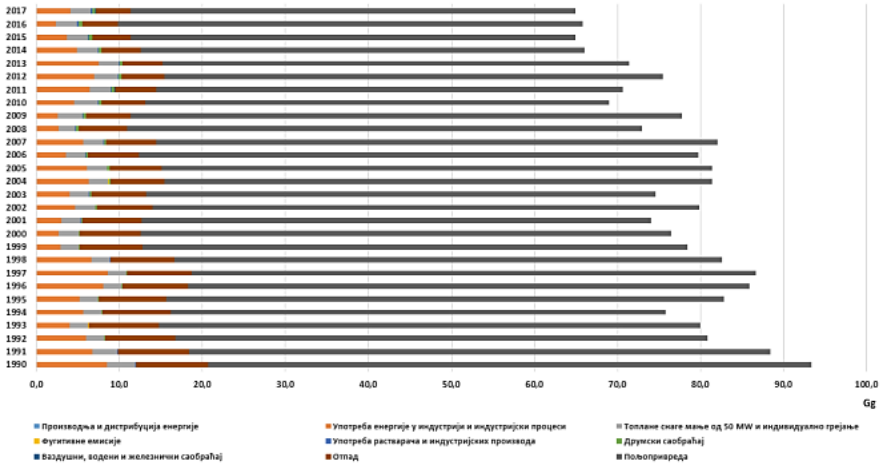

Извор: СЕПА – Агенција за заштиту животне средине

Међународни панел за климатске промене *(Intergovernmental panel on climate change – IPCC)* упозорио је на неопходност да се до 2050. године и раније глобално

постигну нето нулте емисије, уколико се жели да се избегну озбиљне последице климатских промена и заустави раст средње глобалне температуре на 1,5 °C у односу на прединдустријски период. Сходно томе, Европска комисија је успоставила Европски зелени договор *(Green Deal)*, са циљем да Европа постане први климатски неутрални континент до 2050. године. То је мапа пута за трансформацију економије ЕУ и њених држава чланица у одрживу, модерну, конкурентну и економију засновану на ефикасном коришћењу природних ресурса, уважавајући заштиту биодиверзитета и смањење свих видова загађења.

У оквиру Зелене агенде, израђена је стратегија одрживе пољопривреде „Од поља до стола“ *(Farm to Fork Strategy)*, која представља свеобухватни приступ вредновању одрживости хране у Европи са циљем стварања повољнијег окружења за одабир здраве хране. Стратегија утврђује потребу хитног смањења коришћења пестицида, антимикробних средстава и ђубрива, побољшања добробити животиња, повећања еколошког узгоја и смањења губитка биодиверзитета, изазваних пољопривредним делатностима. Стратегија идентификује примарну пољопривредну производњу кроз изградњу биорафинерија, које би производиле биођубриво, протеинску храну за животиње, биоенергију и биохемикалије, повећавајући на тај начин конкурентност пољопривредних производа.

Лидери Западног Балкана су 10. новембра 2020. године у Софији прихватили Зелену агенду за Западни Балкан и преузели обавезу спровођења мера у области спречавања климатских промена и загађења, развоја енергије и биодиверзитета, мобилности и циркуларне економије, одрживе пољопривреде и производње хране. Прве активности биће подстицање увођења или плаћања таксе на емисију угљен-диоксида, развој тржишних модела за коришћење обновљивих извора енергије, као и поступно укидање субвенција за угаљ.

Подаци из новог извештаја Програма Уједињених нација за животну средину *(United Nations Environment Programme - UNEP)* показују да је 72% земаља усвојило најмање један инструмент за планирање прилагођавања климатским променама на националном нивоу, а да већина земаља у развоју припрема нацоналне планове адаптације.

Република Србија је чланица Оквирне конвенције УН о промени климе од 2001. године, а Споразума из Париза од 2017. године. Ратификацијом Споразума из Париза, Србија се обавезала на смањење емисија гасова са ефектом стаклене баште и указала на потребу смањења ризика и прилагођавања на измењене климатске услове. За испуњење ових циљева, Република Србија, као и друге земље у развоју под Конвенцијом, може користити средства Зеленог климатског фонда (ЗКФ). Зелени климатски фонд је глобални фонд, креиран како би помогао напорима земаља у развоју да одговоре изазовима глобалне промене климе.

За сада је у Републици Србији именована национална контакт особа *(national focal point – NFP)* и то министар пољопривреде, шумарства и водопривреде, као министар надлежан за секторе најпогођеније климатским променама. У оквиру Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде формирана је Група за праћење утицаја промене климе на сектор пољопривреде, која у надлежности има и рад са Зеленим климатским фондом.

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, у сарадњи са Програмом УН за развој *(United Nations Development Programme - UNDP)*, реализује пројакат под називом: „Унапређење средњерочног и дугорочног планирања мера прилагођавања на измењене климатске услове у Републици Србији (*NAP GCF*)“, финансиран од стране Зеленог климатског фонда, у периоду од 2019-2022. године.

Циљ пројекта је унапређење средњорочног и дугорочног планирања прилагођавања/адаптације на измењене климатске услове у Републици Србији кроз израду Националног плана прилагођавања *(National Adaptation Plan – NAP).*

6. СТАЊЕ И ОЧЕКИВАЊА НА ТРЖИШТУ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА У ЕУ У 2021. ГОДИНИ

Наредно поглавље представља преглед производних и тржишних показатеља на тржиштима основних пољопривредних производа у Европској унији током 2020. године, као и очекиваних тржишних кретања у 2021. години. Посебан аспект овог прегледа указује на тржишне поремећаје на светском нивоу, изазване пандемијом COVID-19 током 2020. и у првој половини 2021. године, односно на тржишне последице примењених пандемијских мера.

Текст је базиран на аналитичком документу Европске комисије *„Краткорочни изгледи за тржишта пољопривредних производа у ЕУ у 2021. години" (издање бр. 29, пролеће 2021. године)*[35].

6.1 Увод

Сектор пољопривреде Европске уније показао је висок степен флексибилности током кризе изазване пандемијом COVID-19. Повећан ниво малопродаје и потрошње у кућним условима делимично су надокнадили смањење потрошње у угоститељским објектима. Уз динамичну светску тражњу и поновно отварање угоститељских објеката, које се очекује паралелно са напредовањем кампање вакцинације, изгледи за тржишта пољопривредних производа у ЕУ могу се сматрати повољним током 2021. године.

Цене ратарских производа се повећавају, што помаже произвођачима да надокнаде растуће трошкове инпута за производњу. Уколико се остваре прогнозе добре жетве, цене сточне хране требало би да се стабилизују, што би ублажило притисак на сектор сточарства, који се већ суочио са изазовом сузбијања ширења афричке куге свиња и птичјег грипа. Потрошња свињског и живинског меса наставља да се повећава, док се смањује потрошња говедине. Поновно отварање угоститељских објеката довело би до повећања потрошње сира и маслаца у ЕУ, а светска тражња за млечним производима требало би да иде у прилог повећању ЕУ извоза. Када је реч о вину и маслиновом уљу, домаћа потрошња у ЕУ је у порасту, док се изгледи за извоз побољшавају. Очекује се да ће потрошачи наставити да фаворизују свеже воће (поморанџе и јабуке), након повећања потрошње у кућним условима током пандемије COVID-19.

Неизвесност у трговинским односима између ЕУ и њена два главна спољнотрговинска партнера знатно се смањила доласком нове америчке администрације – САД и ЕУ договориле су почетком марта привремено укидање царина, које се односе на спорове о цивилним ваздухопловима, док Споразум о трговини и сарадњи између ЕУ и Велике Британије, закључен крајем 2020. године, гарантује бесцаринску трговину. Међутим, трговина са Великом Британијом одвија се уз извесне проблеме и трговцима са обе стране Канала биће потребно

[35] *Short-term outlook for EU agricultural markets in 2021 (spring 2021, edition No 29)* https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/farming/documents/short-term-outlook-spring-2021_en_0.pdf

време да се прилагоде и обезбеде неопходне услове за оптималан ток размене, нпр. у погледу инфраструктуре и граничних контрола.

6.2 Макроекономски преглед

Кључни показатељи:

- **12,3%** становништва ЕУ примило је прву дозу вакцине против COVID-19
- **+4%** очекиван годишњи раст реалног БДП у 2021.
- **+1,5%** инфлација у 2021., у оквиру ±1,2–2% до 2023.[37]
- **+38%** повећање цене урее од децембра 2020. до фебруара 2021.[38]

Европска економија почиње да излази из кризе, иако остаје значајан ниво неизвесности, нарочито у погледу брзине кампање вакцинације против COVID-19 и ризика од појаве нових варијанти вируса, које би биле отпорне на постојеће вакцине. У другом кварталу 2021. године могло би да започне ублажавање мера затварања и поновно отварање угоститељских објеката, под претпоставком прогресивног напредовања вакцинације.

Последњих месеци одвијале су се расправе о почетку новог „суперциклуса“ производа, нарочито у погледу цена метала и сточне хране. Такав „суперциклус“ започиње када се необично висока тражња суочи са дугим периодом прилагођавања понуде, који се мери деценијама. Међутим, покретачи тренутног раста тражње за пољопривредним производима – нпр. Кина, која обнавља своја стада свиња, што доводи до масовног увоза хране за животиње – вероватно ће бити кратког века. Стога је преурањено тренутну ситуацију квалификовати као почетак новог „суперциклуса“.

Светло на крају тунела

Пооштравање мера затварања у првом кварталу 2021. године довело је до тога да Европска комисија[36] ревидира своју кварталну прогнозу раста БДП у ЕУ за први квартал на -0,8% (прогноза из фебруара 2021.), са првобитно прогнозираних +1,6% (прогноза из јула 2020).

У свом сценарију, Европска централна банка (ЕЦБ)[37] претпоставља брзо ублажавање мера затварања почев од другог квартала 2021. и крај здравствене кризе у првом кварталу 2022. године, уз задржавање курса USD/EUR на нивоу од 1,21, почев од 2021. године и надаље. Овакав сценарио подразумева успешно убрзање кампање вакцинације. Поред тога, претпоставља се да ће *„мере монетарне и фискалне политике, укључујући пакет ЕУ следеће генерације, помоћи у подршци дохотку, смањити губитак радних места и банкрот и бити успешне у обуздавању неповољне реално-финансијске повратне спреге.“.*

[36] Генерални директорат за економска и финансијска питања, 11. фебруар 2021.: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-forecasts/winter-2021-economic-forecast-challenging-winter-light-end-tunnel_en

[37] Европска централна банка, 11. март 2021.: https://www.ecb.europa.eu/pub/projections/html/ecb.projections202103_ecbstaff~3f6efd7e8f.en.html

ЕЦБ предвиђа годишњи раст реалног БДП еврозоне на 4% у 2021. и 2022. години и 2,5% у 2023. години, док је прогноза незапослености у еврозони за 2021. годину ревидирана наниже, на 8,6% (у поређењу са 9,5% из септембра 2020., ЕЦБ).

Вероватни привремени пикови цена

Цене нафте су се опоравиле од наглог пада тражње у другом кварталу 2020. године, брже него што се процењивало у издању овог извештаја за октобар 2020. Цена сирове нафте достигла је праг од 70 USD/барелу у марту 2021. године, при чему понуда остаје под строгом контролом произвођача OPEC, док тражња остаје на нижем нивоу због мера затварања.

Како је зима била хладнија од очекиване, а због уских грла у логистици, прогноза цене гаса ревидирана је значајно навише (*IHS Markit*). Почев од другог квартала 2021. године, предвиђа се наставак уобичајених сезонских флуктуација.

Цена урее повећана је за 38% у периоду од децембра 2020. до фебруара 2021. године, достигавши 277 EUR/t (цена у Украјини)[38]. Цене азотних ђубрива, која се користе широм ЕУ, пратиле су пораст трошкова инпута за пољопривредну производњу у ЕУ.

Мерено Хармонизованим индексом потрошачких цена (*HICP*), инфлација ће остати нестабилна, али под контролом. Прогноза ЕЦБ за 2021. годину порасла је на 1,5%, са 1% у септембру 2020.

6.3 Ратарске културе

Цене главних ратарских култура повећавају се последњих месеци, као последица високе тражње и неизвесности око смањења односа залиха и потрошње за одређене производе на светском нивоу. Према најновијим подацима Информационог система пољопривредног тржишта за 2020/21. годину, светски однос залиха и потрошње у случају кукуруза могао би да опадне за 10%, односно за 25% код соје. Што се тиче пшенице, тај однос прати пораст од 2пп на годишњем нивоу (39%), док се у случају шећера, однос залиха и потрошње налази на најнижем нивоу у последњих девет година (38%).

Кључни показатељи:

- **Потрошња сточне хране** је стабилна током 2020/21. и очекује се њен раст током 2021/22.
- **+2,5%** очекивано повећање производње житарица у ЕУ у 2021/22.
- **+10,5%** очекивано повећање производње уљарица у ЕУ у 2021/22.
- **Цена шећера у ЕУ** условљена је кретањем светске цене шећера.

Током 2020/21. године очекује се смањење обима трговине у ЕУ, с обзиром да би извоз пшенице могао да се смањи за 27% на годишњем нивоу, док би се увоз кукуруза смањио на 16,5 мил. t, а соје на 14,6 мил. t. Такође, извоз шећера могао би

[38] Светска банка, 2. март 2021.: https://www.worldbank.org/en/research/commodity-markets

да достигне историјски минимум од 0,8 мил. t. С друге стране, процењује се да ће увоз уљане репице остати и даље висок због ограниченог опоравка домаће производње у ЕУ и стабилне тражње, нарочито за биљним уљима.

Током тржишне 2021/22. године, могло би доћи до опоравка производње житарица у ЕУ, што би ублажило притисак на цене. С обзиром на најновије податке о сетви озимих усева и процењеним просечним приносима, домаћа производња у ЕУ могла би да достигне 292,5 мил. t. Процена је да ће производња уљарица у ЕУ достићи ниво од 30,4 мил. t, након две узастопне године са ниском производњом, упркос незнатном опоравку производње уљане репице. Тражња за биљним уљем у ЕУ могла би се повећати за 1,5% на годишњем нивоу, под претпоставком да се економски опоравак настави.

6.3.1 Житарице

ЕУ цене су условљене растом светских цена

Цене свих главних житарица знатно су повећане током последњих месеци. Упркос рекордном нивоу производње житарица 2020/21. године, процењује се да ће се светска потрошња значајно повећати и да ће оптеретити крајње залихе, што је углавном подстакнуто значајним растом тражње за сточном храном у Кини. Лоши временски услови и концентрација светских залиха пшенице и кукуруза у Индији и Кини допринели су расту цена. Након скока цена енергената, цене ђубрива су значајно порасле и извршиле притисак на маржу пољопривредника.

Рекордна светска производња и потрошња пшенице и кукуруза у 2020/21. години.

Када је реч о промету житарица у ЕУ током 2020/21. године, предвиђања се крећу на нивоу од 44,3 мил. t житарица намењених извозу и 22,6 мил. t из увоза. У поређењу са високим нивоом размене у 2019/20. години, оваква предвиђања представљају смањење од 26% када је у питању извоз, односно пад од 10% када је реч о увозу. Ипак, док би залихе пшенице и кукуруза у ЕУ могле да се смањују, потрошња осталих житарица (јечам, дурум пшеница, овас и раж) могла би да се повећа (за 3,8% у односу на петогодишњи просек). Очекивање је да ће однос залиха и потрошње житарица у ЕУ остати стабилан, на нивоу од 16,5% годишње.

Реални изгледи за житарице у ЕУ у 2021/22. години

Процењује се да су површине под озимим усевима у ЕУ нешто мало изнад (малих) површина под овим усевима у претходној години. Овакав тренд требало би да иде у прилог производњи пшенице, с тим што су засејане површине под озимом пшеницом повећане за 3,8% у односу на прошлу годину, а под дурум пшеницом за 2,9%. Површине под озимом пшеницом требало би да достигну ниво од 20,1 мил. ha. Насупрот томе, процењује се да ће површина под озимим јечмом благо опадати, на 4,7 мил. ha, а очекује се и смањење површина под ражи и тритикалама.

Упркос смењивању хладних и топлих периода током зиме, временски услови нису у великој мери утицали на развој озимих усева. Под претпоставком да ће

временски услови током пролећа и лета бити на нивоу просека, укупна производња житарица у ЕУ могла би да достигне 292,5 мил. t (годишње повећање од 5,3%). Предвиђања за производњу пшенице крећу се на нивоу од 126,7 мил. t, јечма на 56,3 мил. t и кукуруза на нивоу од 71,2 мил. t, док је очекивање да би производња осталих житарица могла да опадне на ниво од 30,7 мил. t (смањење од 7% на годишњем нивоу).

С обзиром на повећање, предвиђено код одређених грана производње у сточарству током 2021. године, очекује се да ће се тражња за сточном храном повећати за 0,7% током 2021/22. године у поређењу са претходном тржишном годином. Укупна тражња за сточном храном у ЕУ могла би да достигне ниво од 163,8 мил. t, док би индустријска употреба јечма (за производњу пива) могла да се опорави на 6,7 мил. t.

6.3.2 Уљарице

Кретања на светскм тржишту условљена ценовним пиковима

Као и код цена житарица, светске цене уљарица последњих месеци значајно су порасле и достигле ниво из 2012. године. Упркос готово рекордној светској производњи соје, процењује се да су залихе 22% мање у односу на 2019/20. годину, а као последица наглог повећања тражње за сточном храном. Ово повећање је у великој мери подстакнуто обнављањем стада свиња и залиха у Кини. Ипак, очекује се да ће бразилска жетва, која је у току, достићи рекордни ниво (уз очекивано кашњење), док би америчка жетва требало да буде много обимнија него прошле године.

Светска производња уљане репице требало би да се постепено опорави током 2020/21. године, упркос паду производње ове културе у две главне земље извознице – Канади и Украјини. Светска потрошња могла би да порасте за 4%, нарочито у Азији, а очекује се да ће имати значајан утицај на ниво светских залиха (смањење од 39% на годишњем нивоу), посебно у Канади. Према *IGC*, светска тражња требало би да се повећа за 4%, како за сојy, тако и за уљану репицу током 2020/21. године. Овакво очекивање базира се на тренду повећања тражње за сточном храном, али и на опоравку тражње за биљним уљима за исхрану и производњу биогорива.

Увоз уљарица у ЕУ остаје висок у 2020/21. години

Увоз уљарица у ЕУ током 2020/21. године требало би да остане стабилан у поређењу са високим нивоом увоза, забележеним у 2019/20. години (17% више од петогодишњег просека). С обзиром на низак ниво домаће производње сунцокрета и уљане репице у ЕУ 2020/21. године, увоз ова два производа требало би највише да се повећа (59% увоз сунцокрета и 47% увоз уљане репице, у односу на петогодишњи просек). У складу с тим, увоз сунцокрета се процењују на милион тона, односно 6,2 мил. t у случају уљане репице. Више цене уља, нарочито уља од уљане репице, довеле су до повећања маржи. Очекује се да ће однос залиха и потрошње у ЕУ код уљарица током 2020/21. године достићи рекордно низак ниво од 4,6% (39% мање од петогодишњег просека).

Производња сачме од уљане репице у ЕУ требало би да забележи благо повећање у односу на претходну годину, достижући ниво од 21,5 мил. t. Процењује се да ће потрошња сачме од уљане репице остати стабилна, што би могло изазвати мањи пад увоза ове врсте сачме. Такође, очекује се да ће увоз сојиног зрна и сојине сачме у ЕУ опасти током 2020/21. године због ниже конкурентности у поређењу са уљаном репицом и сунцокретом.

Тражња за уљем од уљане репице налази се на високом нивоу, подстакнута у највећој мери тражњом из Кине.

Потрошња биљног уља у ЕУ током 2020/21. године могла би да достигне 23 мил. t, упркос релативно ограниченој понуди, која иницира пораст цена биљног уља. Процењује се да ће се потрошња сва три биљна уља, као и палминог уља у ЕУ ипак повећати у односу на петогодишњи просек.

Производња уљарица у ЕУ могла би да се опорави током 2020/21. године

Процењује се да је озима уљана репица у ЕУ засађена на око 5 мил. ha (14% мање у односу на петогодишњи просек). Период сетве био је отежан је због неповољних временских услова, док су у неким земљама забележене нарочито ниске температуре, што је утицало на развој усева. Упркос томе, очекује се да ће укупна производња ове културе у ЕУ повећати за око 600 хиљ. t (3,4% више у односу на претходну годину) и достићи ниво од 16,7 мил. t.

Имајући у виду тренутно високу профитабилност, очекивање је да ће се засејане површине под сојом и сунцокретом повећавати – површине под сојом могле би се повећати за 3,2% на годишњем нивоу и достићи 965 хиљ. ha, док би процењене површине под сунцокретом могле достићи ниво од 4,5 мил. ha (повећање од 1,8% на годишњем нивоу).

Након нестабилности у претходном периоду, процена је да би европско тржиште уљарица требало да се стабилизује током 2021/22. године, уз повећање укупне производње, на нивоу од 30,4 мил. t (10,5% више у односу на претходну годину). Такође, процењује се да ће доћи до пораста потрошње уљарица, пре свега због повећане тражње за сточном храном и опоравка тражње за биљним уљем, како за производњу хране, тако и за производњу биогорива. Потрошња биљног уља у ЕУ требало би да порасте за 1,5%, на ниво од 23,3 мил. t, док би производња биљних уља у ЕУ требало да порасте (за 1,5% на годишњем нивоу) с обзиром на потенцијалну маржу и могла би да достигне ниво од 15,8 мил. t. Очекивање је да ће увоз уља остати стабилан у поређењу са претходном годином и забележити ниво од 9,9 мил. t.

6.3.3 Протеински усеви

Очекиван раст производње протеинских усева у ЕУ у 2020/21. и 2021/22. години

Укупна производња протеинских усева у ЕУ достигла је ниво од 4,3 мил. t у 2020/21. години (раст од 7,9% на годишњем нивоу). Ипак, очекује се да ће се ЕУ увоз повећати за 22%, како би се задовољила тражња. Заправо, тражња за свим

протеинским усевима могла би да се повећа 12% у односу на претходну годину, нарочито за сточним грашком (+18%), сочивом (+13%) и сланутком (+17%). Овај раст резултат је заједничког утицаја растуће тражње за сточном храном (сточни грашак) и прехрамбеним производима (сочиво и сланутак).

Очекује се да ће производња протеинских усева током 2021/22. године достићи 4,5 мил. t.

Производња протеинских усева у ЕУ могла би да настави да расте током 2021/22. године. Очекује се да ће се засејане површине повећавати другу годину заредом и достићи 1,5 мил. ha (1,2% више од петогодишњег просека). Уколико не дође до већих временских поремећаја, укупна производња протеинских усева у ЕУ могла би се повећати за 5,2% на годишњем нивоу. Домаћа тражња требало би да настави да расте, базирајући се углавном на тражњи за прехрамбених производима, док је предвиђање да ће се тражња за храном за животиње спорије повећавати због очекиваног опоравка домаће производње житарица.

6.3.4 Шећер

Светска цена шећера нагло расте како се залихе смањују

Процењује се да ће производња шећера у ЕУ током 2020/21. године достићи најнижи ниво у последњих пет година од 14,4 мил. t (12% мање него 2019/20. године), углавном због широко распрострањене болести жутила у Француској и, услед тога, смањене жетве шећерне репе.

Предвиђање је да ће се светска производња шећера незнатно смањити током 2020/21. године. У комбинацији са већом потрошњом шећера након COVID-19, очекује се да ће светско тржиште шећера крајем године забележити дефицит и смањене залихе шећера, које ће бити на минималном нивоу у последњих девет година, од око 38%.

Као резултат лоше жетве на северној хемисфери (ЕУ, Русија, Тајланд) и смањења залиха, светске цене шећера су знатно порасле од септембра 2020. до фебруара 2021. – цена белог шећера повећана је за 26%, док је цена сировог шећера увећана за 33%. Цене шећера у ЕУ остале су стабилне током 2020. године, али су у јануару 2021. године забележиле максимални ниво у последње три године, од 388 EUR/t.

Због слабије расположивости, тренутно предвиђање је да ће се ЕУ извоз даље смањивати, достижући ниво од 0,8 мил. t, што је 21% мање него 2019/20. године. С друге стране, за увоз се предвиђа да ће бити тек незнатно мањи (-7%) него претходне године, на нивоу од 1,6 мил. t.

Скок у прогнози приноса шећерне репе за следећу кампању

Када је реч о потрошњи шећера, очекује се да ће потрошња у ЕУ остати стабилна током 2020/21. године, с обзиром да би пораст потрошње, услед спорог опоравка сектора угоститељских услуга, требало да буде надокнађен повратком на дугорочну оријентацију потрошача да користе мање шећера.

Као резултат оваквог стања на тржишту шећера, предвиђа се да ће крајње залихе ЕУ у 2020/21. години достићи 1,1 мил. t, у поређењу са 2,2 мил. t на почетку ове тржишне године.

Хладни талас у фебруару требало би да допринесе приносу шећерне репе, ограничавајући утицаја штеточина и болести жутила.

Сетва у оквиру кампање 2021/22. одвија се убрзано и процене су да ће површина под шећерном репом у ЕУ током 2020/21. године бити на нивоу од близу 1,5 мил. ha.

Очекује се да ће се принос шећерне репе опоравити у Француској, јер би благотворни мразеви у фебруару 2021. године и хитна одобрења за употребу неоникотиноида требало да ограниче утицај штеточина и болести жутила.

6.4 Специјализовани усеви

Кључни показатељи:

- **Цена маслиновог уља се повећава** услед раста тражње у ЕУ и стабилног извоза у 2020/21.
- **Вино: 3%** смањење залиха због кризне дестилације и извоза у 2020/21.
- **Поморанџе: 4%** повећање потрошње свежих поморанџи због позитивних здравствених ефеката цитруса
- **Јабуке: -17%** смањење извоза свежих јабука због велике домаће тражње у 2020/21.

Током 2020/21. године, производња маслиновог уља у ЕУ могла би достићи ниво од близу 2,1 мил. t, с обзиром да би повећање производње у Шпанији требало више него да надокнади пад у осталим земљама чланицама ЕУ. Трговина на мало требало би да настави да подржава раст домаће потрошње током 2020/21. године (уз раст од 3%), док би извоз ЕУ требало да остане стабилан, захваљујући повећаном пласману у САД. Ова чињеница, у комбинацији са мањим увозом због смањене доступности у земљама које нису чланице ЕУ, требало би да помогне даљем смањењу залиха и стабилности цена у ЕУ.

Очекује се да ће производња вина у ЕУ остати стабилна током 2020/21. године, на нивоу од око 157 мил. hl. Производња вина је опала у Италији и Португалу, док је раст забележен у Француској, Немачкој и Шпанији. Према предвиђањима, домаћа потрошња вина у ЕУ могла би да се повећа, подстакнута порастом других начина потрошње производа од вина, укључујући кризну дестилацију. Ово би, уз повећање извоза, нарочито услед укидања америчких царина на вино из ЕУ, требало да резултира смањењем високих залиха вина у ЕУ.

Током 2020/21. године, производња поморанџи у ЕУ била је на нивоу је од 6,6 мил. t. Предвиђања су да би удео поморанџи намењених преради у укупној производњи поморанџи могао да се повећа, док се истовремено очекује да ће тражња за свежим поморанџама остати на високом нивоу. Производња јабука у ЕУ остаје стабилна, на 11,5 мил. t у 2020/21. години, тако да се очекује да ће извоз из ЕУ и даље опадати због високе домаће тражње и, последично, високих цена.

6.4.1 Маслиново уље

Опоравак цена маслиновог уља у ЕУ

Производња маслиновог уља у ЕУ у 2020/21. години могла би достићи приближан ниво од 2,1 мил. t (10% више у односу на 2019/20. годину), с обзиром да би повећање производње у Шпанији (за 325. хиљ. t) требало више него да надокнади смањење производње у Италији (-96,5 хиљ. t), Грчкој (-50 хиљ. t) и Португалу (-40,5 хиљ. t). Повећање производње било је угрожено временским непогодама (у Италији и Грчкој), које су утицале на квалитет плода у време бербе. На смањење производње у Италији утицале су олује са градом и поплаве, док је у случају Грчке, поред врелих таласа, недостатак радника у време бербе створио додатне тешкоће. У Андалузији, региону који је највећи произвођач маслина у Шпанији, забележен је принос на најнижем нивоу у последњих 25 година, па је Шпанија кориговала наниже своју почетну процену годишње производње. Укључујући почетне залихе (630 хиљ. t), расположивост маслиновог уља у ЕУ током 2020/21. године је 8% изнад просека последњих пет година.

У земљама које нису чланице ЕУ, забележен је значајан пад производње – у Тунису је производња смањена за чак 66%, док би пораст производње у Мароку (15 хиљ. t) требало да компензује пад производње у Турској.

Захваљујући уравнотеженој тржишној понуди, цене у ЕУ почеле су да показују знаке опоравка. Цена екстра девичанског маслиновог уља у Шпанији непрекидно расте од октобра 2020. године и тренутно је 12% испод петогодишњег просека (око 270 EUR/100kg), док је цена у Грчкој стабилна, на 11% испод петогодишњег просека. С друге стране, цена у Италији остаје изнад просека и стабилна је од децембра 2020. године.

Даљи раст потрошње у ЕУ и стабилан извоз

Повећање малопродаје у земљама највећим произвођачима у ЕУ током 2020. године допринело је повећању потрошње маслиновог уља у ЕУ, упркос затварању угоститељских објеката и ограниченом туризму.

Током 2020/21. године, потрошња у ЕУ могла би да се повећа за 3%, углавном захваљујући опоравку сектора угоститељства и стабилној малопродаји, али захваљујући и повољном здравственом имиџу маслиновог уља и његовој употреби у домаћој кухињи.

Очекује се да ће ЕУ извоз остати стабилан у поређењу са историјски високим нивоом, оствареним током претходне кампање, а захваљујући наставку повећања пласмана у Кину, Јапан и САД, што би могло да надокнади губитке у пласману у Канаду, Аустралију, Велику Британију и Бразил, с обзиром да ће ове земље вероватно смањити увоз због постојећих залиха и донекле због повећања цена. У случају САД, део раста могао би се приписати укинутим царинама, (тренутно) на период од четири месеца.

Како је расположивост маслиновог уља слабија у земљама произвођачима које нису чланице ЕУ, Унија би могла компензовати и део њиховог извоза (нпр. извоз

Туниса, који је током последње кампање извезао око 90 хиљ. t у САД). Ово ће такође утицати на ЕУ увоз, који би могао да се смањи на 130 хиљ. t, а као резултат, залихе у ЕУ могле би се смањити на ниво испод 500 хиљ. t, што би допринело расту цена.

6.4.2 Вино

Повећање домаће потрошње иницирано кризном дестилацијом[39]

Очекује се да ће производња вина у ЕУ током 2020/21. године остати на стабилном нивоу, на око 158 мил. hl (5% испод петогодишњег просека). Док је производња вина смањена у Италији (-12%) и Португалу (-7%), повећање је забележено у Француској (+6%), Немачкој (+8%) и Шпанији (+9%). Посматрано на нивоу Уније, у односу на петогодишњи просек, производња вина је смањена у свим чланицама ЕУ, осим у Немачкој (+3%).

Такође, очекује се да ће се површине под виноградима у ЕУ смањити за 1% у 2020/21. години, упркос повећању дозвола за нове засаде. Ово би могло да буде и последица временског кашњења, између осталог и због тога што је Комисија продужила важност дозвола које истичу, како би подржала сектор током COVID-19 кризе.

Када је реч о потрошњи, домаћа потрошња вина у ЕУ могла би да се повећа за 2%, као резултат пораста других начина потрошње, укључујући кризну дестилацију. На основу захтева земаља чланица ЕУ, Комисија је дозволила да 7 мил. hl буде одобрено за кризну дестилацију, како би се растеретило тржиште. Међутим, није извесно да ће се цела количина дестиловати, па се дестилација може продужити на неколико тржишних година.

Очекивање је да ће потрошња вина по становнику у ЕУ током 2020/21. године остати на истом нивоу као претходне године, односно 24,8 l по становнику.

Повећање трговине вином условљено променама у потрошачким навикама и укидањем царина

Током 2020/21. године, увоз вина у ЕУ могао би да се повећа за 5%, подстакнут увозом из Чилеа и Аргентине. Затварање ресторана и ограничење окупљања и прослава утицали су на смањење тражње за вином вишег квалитета (често европских) и повећање тражње за релативно јефтинијим винима, укључујући вина увезена из Јужне Америке.

Извоз вина из ЕУ могао би да се повећа за 3%, као последица укидања царина САД.

[39] Мера подршке кризној дестилацији део је пакета ванредних мера за сектор вина, који је Европска комисија усвојила у циљу ублажавања последица кризе изазване COVID-19 у сектору производње вина, а кроз стабилизацију сектора и омогућавање функционисања унутрашњег тржишта у периоду од највише шест месеци. Нове мере подразумевају привремену дозволу произвођачима да самостално организују тржишне мере, повећање доприноса Европске уније за националне програме подршке сектору вина и увођење авансних плаћања за кризну дестилацију и складиштење. (Прим. аут., https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_1267)

Очекује се да ће се извоз вина из ЕУ повећати током 2020/21. године за 3% (на годишњем нивоу). Ово повећање углавном ће бити подстакнуто извозом у САД, захваљујући укидању америчких ванредних царина, за почетак на четири месеца.

Оваква кретања могла би имати за резултат смањење (високих) залиха вина за више од 6 мил. hl, на ниво од 167 мил. hl (1% мање у односу на петогодишњи просек). Под претпоставком да се реализује овакво смањење залиха, то би могло утицати на побољшање тржишне равнотеже у сектору производње вина у наредном периоду.

6.4.3 Јабуке

Стабилна потрошња јабука у ЕУ

Производња јабука у ЕУ остаје стабилна, на нивоу од 11,5 мил. t у тржишној 2020/21. години, што је 3% испод нивоа петогодишњег просека. Посматрано према земљама ЕУ, које су највећи произвођачи, производња јабука у Пољској је повећана за 9% у поређењу са претходном тржишном годином, док је производња у Немачкој смањена за 2%.

Очекује се да ће се око 7,7 мил. t (71%) расположиве производње јабука продати за потрошњу у свежем стању (раст од 1% на годишњем нивоу), док би 3,1 мил. t (29%) могло да буде искоришћено за прераду (5% мање на годишњем нивоу).

Очекује се да ће потрошња свежих јабука остати на високом нивоу од 14,4 kg по становнику.

Упркос повећању производње јабука у Пољској и релативно високом учешћу пољске производње јабука у ЕУ (око 55%), чија је производња у највећој мери усмерена на прерађивачку индустрију, ипак се очекује повећање учешћа производње јабука за потрошњу у свежем стању на нивоу ЕУ. Овакво очекивање подстакнуто је високом домаћом тражњом за свежим јабукама.

Висока домаћа тражња одржава извоз јабука на ниском нивоу

Захваљујући повећаној потрошњи у домаћинствима током пандемије COVID-19, очекује се да ће потрошња свежих јабука по становнику у ЕУ остати на високом нивоу, од 15,4 kg (повећање од 11% у односу на петогодишњи просек).

Насупрот томе, очекивање је да ће потрошња прерађених јабука у ЕУ бити нешто испод прошлогодишњег нивоа (7 kg по становнику), што представља наставак дугорочно опадајућег тренда.

Процењује се да ће извоз свежих јабука из ЕУ наставити да опада (за 30% у поређењу са петогодишњим просеком) због високе домаће тражње и, последично, високих домаћих цена. Прекиди у трговини због пандемије COVID-19 и повећана конкуренција на извозним тржиштима, такође доприносе паду извоза. Последично, увоз свежих јабука ће опадати, јер ће, с обзиром на већу домаћу производњу, на тржишту доминирати јабуке пореклом из ЕУ.

Мања производња јабука за прераду у ЕУ, заједно са ниским залихама ове категорије јабука, могла би да доведе до смањења извоза за 8% током 2020/21. године и благог повећања увоза (за 3%).

6.4.4 Поморанџе

Прогнозира се висока производња у ЕУ током 2020/21. године

Производња поморанџи у ЕУ у 2020/21. години на нивоу је од 6,6 мил. t, што је 8% више него претходне тржишне године и 7% изнад петогодишњег просека, иако се површина под поморанџама у ЕУ незнатно смањила, на 270 хиљ. ha (за 1%). Пораст укупне производње на нивоу ЕУ резултат је повећања производње у Шпанији (+1%), највећем произвођачу у ЕУ (50% укупне производње поморанџи у ЕУ) и у Италији (+17%).

Повећање производње поморанџи у ЕУ током 2020/21, упркос смањењу површине засада.

Очекује се да ће се 5,4 мил. t производње поморанџи у ЕУ потрошити у свежем стању, док је остатак намењен преради. Такође, предвиђање је да ће се удео поморанџи за прераду у укупној производњи поморанџи ове године незнатно повећати (са 18% на 19%), пре свега због већег учешћа мањих плодова у укупној производњи, који су углавном усмерени на прерађивачку индустрију, јер се не продају добро на тржишту свежег воћа.

Велика потрошња свежих поморанџи током 2020/21. године

Захваљујући високој тражњи за агрумима током COVID-19 кризе, очекује се да ће потрошња свежих поморанџи остати висока и у 2020/21. години, на нивоу од 12,9 kg по становнику (4% више у поређењу са 2019/20. годином). Ово повећање резултат је консолидације позитивног ефекта COVID-19 на потрошњу поморанџи у 2019/20. години. Такође, очекивање је да ће се и потрошња прерађених поморанџи по становнику повећати за 3% у поређењу са претходном годином, с обзиром на повећану домаћу прераду и високе залихе. Ипак, овај ниво биће 10% испод последњег петогодишњег просека, што је у складу са дугорочно опадајућим трендом.

Висока производња ићи ће у прилог повећању извоза свежих поморанџи из ЕУ, за који се очекује раст од 17% у односу на претходну годину. Извоз би могао бити усмерен ка суседним земљама, где се могу остварити високе цене (Швајцарска, Норвешка). Насупрот томе, очекује се да ће повећање производње довести до пада увоза свежих поморанџи у ЕУ у односу на прошлу годину за 5%, што ће и даље значити повећање увоза (за 4%) у односу на петогодишњи просек. Овакав нивоу увоза у складу је са све већом тражњом за свежим поморанџама, које се користе за свеже цеђени сок.

Када је реч о поморанџама за прераду, њихов извоз требало би да остане на стабилном нивоу.

6.5 Млеко и млечни производи

Сектор производње млека и млечних производа у ЕУ доказао је своју еластичност током COVID-19 кризе 2020. године. Очекује се да ће се током текуће године у ЕУ произвести већа количина млека, што би био резултат повећане млечности (+2%), а што би више него компензовало континуиран пад сточног фонда у млечном говедарству у ЕУ.

Кључни показатељи:

- **+1%** раст производње млека у ЕУ у 2021.
- **Цене млечних производа у ЕУ** настављају да расту
- **21%** додатно ЕУ млеко усмерено на производњу сира
- **+6%** раст извоза обраног млека у праху у 2021.

Очекује се да ће се већ висока светска тражња и тражња у оквиру ЕУ још више повећати након поновног отварања угоститељских објеката, нарочито у другој половини 2021. године. Висока тражња требало би да настави да одржава ниво цена млека у ЕУ, што би за резултат имало више цене сировог млека у ЕУ, које се плаћају пољопривредницима.

Поновно отварање угоститељских објеката требало би да утиче на повећање потрошње сира и маслаца у ЕУ, док се очекује да ће малопродаја тих производа остати на вишем нивоу у поређењу са периодом пре COVID-19. Извоз обраног млека у праху и маслаца из ЕУ могао би да порасте (6% извоз обраног млека у праху и 4% извоз маслаца), као резултат конкурентних цена у ЕУ. Потрошња млека за пиће у ЕУ могла би да остане висока у поређењу са просеком последњих година, с обзиром на постепен опоравак сектора угоститељства. Потрошња ће, међутим, вероватно остати испод нивоа из 2020. године, јер понашање потрошача у погледу гомилања залиха, не би требало да се понови.

Испорука млека у ЕУ повећава се за 1% током 2021. године

Током 2020. године, пету годину заредом, број грла у сектору млечног говедарства у ЕУ наставио је да опада и смањен је за додатних 1,1%. Међу највећим земљама произвођачима млека у ЕУ, само се у Ирској повећао број грла (за 2%), док је број млечних грла у Немачкој и Француској опао по стопи од по 2%. Број јуница на почетку 2021. године најнижи је у последњих десет година (са годишњим смањењем броја јуница од 7,4% на 100 грла), што значи и нижи ниво замене стада током 2021. године. Ипак, производња млека у ЕУ повећала се за 1,7% током 2020. године, као резултат значајног годишњег пораста млечности (за 2,8%).

Наставак раста производње млека у ЕУ очекује се и током 2021. године и то по стопи од 1%, као резултат повећања млечности грла, док би се величина стада млечних говеда могла смањити за близу 1%. Претпостављајући да ће током пролећа и лета доминирати повољни временски услови за производњу сточне хране, као и да ће квалитет и доступност траве за испашу бити задовољавајући, за очекивати је да се превазиђе тренутна забринутост произвођача због раста трошкова сточне хране. Како стање на почетку године указује, производња млека

у првом кварталу 2021. године могла би да буде нижа него 2020. године, али се очекује да ће се након тога производња млека повећавати.

Посматрано по земљама чланицама ЕУ, Ирска би требало да настави свој растући производни тренд захваљујући повећаном стаду млечних говеда (око 4%), док би производња млека могла да настави да расте и у Пољској (2%), Италији (2,5%) и Холандији (1%), а у Немачкој и Француској да остане стабилна (око +0,2%).

Цене млека и млечних производа у ЕУ настављају да расту

Цене млека и млечних производа на ЕУ тржишту бележе пораст од почетка 2021. године, што је последица како стабилне светске тражње, тако и домаће потрошње. До марта 2021. године, највећи пораст бележи се код цена маслаца и сурутке у праху (око 13%), пуномасног млека у праху (11%) и обраног млека у праху (9%).

Цена маслаца у ЕУ тренутно износи 3.800 EUR/t, што је ниво који је последњи пут забележен јула 2019. године. Уз растућу цену обраног млека у праху, такође би требало да расте и цена еквивалента млека у ЕУ, обезбеђујући даље подстицаје за раст производње млека и надокнађујући потенцијално веће трошкове набавке сточне хране. Цена сировог млека у ЕУ достигла је у јануару 2021. ниво од приближно 35 EUR/100 kg, што је знатно изнад петогодишњег просека.

Упркос повећању домаћих цена, ЕУ остаје конкурентна на светском тржишту, нарочито у погледу маслаца и пуномасног млека у праху. Почетком марта 2021. године, цена маслаца у ЕУ била је 26% нижа од цене у Океанији и 11% за пуномасно млеко у праху, док су за сир чедар цене у ЕУ скоро на истом нивоу као и у САД (само 1,3% више). Супротно томе, САД су конкурентније у случају обраног млека у праху (11% ниже од цене у ЕУ).

Додатна производње млека утицаће позитивно на производњу сира

Услед напредовања вакцинације, очекује се поступно укидање рестриктивних пандемијских мера, што ће омогућити опоравак сектора угоститељства у другој половини 2021. године. Оваква ситуација требало би да иде у прилог повећању потрошње сира у ЕУ, док би малопродаја сира требало да остане на високом нивоу, мада нижем него током 2020. године.

Очекује се да ће 21% додатне количине млека произведене током 2021. године у ЕУ бити искоришћено за производњу сира. Поновно отварање угоститељских објеката требало би да иде у прилог повећању потрошње сира у ЕУ од 1%. Истовремено, извоз сира из ЕУ могао би да настави да расте за додатних 4%, достижући ниво од преко 1,4 мил. t (33% више у односу на десетогодишњи просек). Пласман у Јапан и привремено укидање додатних царина, које су САД наметнуле на неке производе из ЕУ, сматрају се главним узроцима тог повећања. Већа потрошња сира у ЕУ и повећање извоза требало би да утичу на нормализацију нивоа залиха.

Такође, производња сурутке у ЕУ могла би да се повећа за 2%, као нуспроизвод прераде сира. Захваљујући високој извозној тражњи, која се базира на тражњи Кине (како за храном за животиње, тако и за прехрамбеним производима), извоз сурутке из ЕУ могао би да се повећа за додатних 5%. Индустрија прераде млека у

ЕУ требало би да апсорбује 0,6% више сурутке и то углавном за прехрамбене производе који доприносе бољој валоризацији млека ЕУ порекла.

Потрошња свежих млечних производа опада после врхунца у 2020. години

Због избијања COVID-19 пандемије и наметнутих ограничења, дугорочни тренд пада потрошње свежих млечних производа у ЕУ донекле је ублажен током 2020. године. То се одразило на значајан пораст производње млека за пиће, док је производња павлаке и јогурта у ЕУ остала на релативно стабилном нивоу. Квантитативно посматрано, производња свежих млечних производа у ЕУ повећана је током 2020. године за 1,7%, док је потрошња ових производа порасла за 1,2%.

Међутим, очекивање је да се овакав тренд вероватно неће поновити и у 2021. години, с обзиром да ће наставак рада на даљину и наставе од куће одржати домаћу потрошњу и малопродају на високом нивоу и ограничити употребу млечних производа у ресторанима и кафићима. Поред тога, не очекује се да ће се 2021. године догодити екстремна понашања потрошача приликом куповине и гомилање залиха, примећена у првим недељама избијања COVID-19 пандемије.

Према томе, производња млека за пиће и јогурта у ЕУ могла би незнатно да опадне током 2021. године (за 0,5%), док би производња павлаке могла благо да порасте (за 0,5%). Потрошња свежих млечних производа у ЕУ могла би да падне испод нивоа из 2020. године, али и даље остаје 0,5 kg виша него 2019. године (83,4 kg по становнику). Предвиђања су да би извоз ових производа из ЕУ могао да порасте за 5%, са пласманом усмереним углавном у Кину (млеко за пиће и павлака).

Извоз обраног млека у праху и маслаца расте током 2021. године

Конкурентне цене маслаца из ЕУ током 2020. године за резултат су имале достизање историјски високог нивоа извоза, чему је значајно допринело повећање пласмана у САД (за 14%), упркос повећању царина на неке производе из ЕУ.

Током 2021. године, малопродаја маслаца у ЕУ и постепено поновно отварање угоститељских објеката могли би да доведу до повећања потрошње у ЕУ за близу 1%. Светска тражња за маслацем пореклом из ЕУ такође би могла да расте, а извоз из ЕУ могао би бити 4% виши него претходне године. Ова кретања требало би да допринесу порасту производње маслаца у ЕУ за 1,3%.

Очекује се да ће се више млека у ЕУ током 2021. године усмерити у производњу обраног млека у праху, што ће имати за резултат повећање производње од 3,5% на годишњем нивоу. Повећана тражња из Југоисточне Азије и земаља произвођача нафте, требало би да допринесу опоравку извоза, након пада у 2020. години, за око 12%, што би за резултат могло да има достизање нивоа извоза од 880.000 t у 2021. години, чиме би наставила да се одржава цена обраног млека у праху у ЕУ.

Тражња за обраним млеком у праху у ЕУ такође наставља да расте, а с обзиром да се оно користи у преради хране, очекује се да ће се више обраног млека у праху користити у ове сврхе током 2021. године (0,4% више), мада испод нивоа потрошње из 2018. и 2019. године, пошто су цене изнад нивоа из тих година.

ЕУ одржава ниво извоза пуномасног млека у праху

Светска тражња за пуномасним млеком у праху, чији је покретач у највећој мери Кина, остала је на високом нивоу током 2020. године, што се одразило на цене пуномасног млека у праху. Повећану тражњу углавном је покривала Океанија, док је ЕУ свој пласман преусмерила на друга тржишта – пласман из ЕУ повећао се у Оман (+18%), Алжир (+102%) и Нигерију (+14%). Ове три извозне дестинације чиниле су око 88% укупног раста извоза пуномасног млека у праху из ЕУ (не рачунајући пласман у Велику Британију). У комбинацији са стабилном домаћом потрошњом, раст производње пуномасног млека у праху у ЕУ у 2020. години процењује се на око 2%.

Тржиште пуномасног млека у праху у ЕУ требало би да остане стабилно током 2021. године.

Очекује се да ће производња пуномасног млека у праху у ЕУ током 2021. године бити прилично стабилна (повећање од 0,5%), како би задовољила домаћу тражњу (око 57% производње), као и захтеве извоза. Пласман из ЕУ могао би да има корист од повећања цена нафте, што би резултирало већом куповном моћи и тражњом у земљама произвођачима нафте. Међутим, висока тражња из Кине могла би да утиче на одржавање високих цена пуномасног млека у праху, што би потенцијално могло да утиче на ценовно осетљива тржишта.

6.6 Месо и производи од меса

Кључни показатељи:

- **-0,9%** смањење производње говедине у ЕУ у 2021.
- **Висок извоз свињског меса** и током 2021.
- **+1,5%** очекиван опоравак извоза живинског меса из ЕУ у 2021.
- **-1,6%** смањење понуде овчијег меса у ЕУ.

Према очекивањима, производња говедине у ЕУ незнатно ће се смањити током 2021. године, углавном због структурног прилагођавања у сектору производње говедине и сектору производње млека и млечних производа, подстакнуто нижом тражњом. Извоз на високо вредна тржишта требало би да настави да се повећава, захваљујући, пре свега, недавним трговинским споразумима (нпр. Канада, Јапан).

Избијање афричке куге свиња средином септембра у Немачкој резултирало је тренутном забраном увоза свињског меса из Немачке од стране кључних партнера: Кине, Јужне Кореје и Јапана. Ипак, друге земље ЕУ попуниле су тај простор, чиме се трговина ЕУ показала флексибилном, што је резултирало несметаним одржањем високог нивоа извоза.

Сектор живине у ЕУ наставља полако да расте. Међутим, иако се очекује да ће се трговина опоравити, мере COVID-19 у ЕУ и појава птичијег грипа имају значајан негативан утицај на тржиште.

Тржиште овчијег меса у ЕУ суочава се са значајним недостатком светске и домаће понуде (производња у ЕУ смањена за 1%), што доводи до релативно високих цена. Извоз са Новог Зеланда делимично је преусмерен у Азију, суочавајући се притом са одређеним логистичким проблемима. Поред тога, предефинисани трговински односи између ЕУ и Велике Британије доприносе коначној неизвесној ситуацији.

6.6.1 Говеђе и телеће месо

Производња говедине у ЕУ наставља да се смањује током 2021. године

Производња говедине у ЕУ смањила се током 2020. године за 1,2%, што је углавном последица дешавања у Италији, Шпанији, Румунији, Аустрији и Белгији.

Према Анкети у сточарству из децембра 2020. године, број крава дојиља смањио се у Белгији, Немачкој, Ирској и Француској, док је повећан у Бугарској, Шпанији, Мађарској и Пољској, што је довело до укупног повећања броја крава дојиља у ЕУ од 0,4% (повећање за 48 хиљ. грла). С друге стране, број млечних грла се смањио за 1,1% (или 221 хиљ. грла).

Током 2021. године очекује се наставак смањења производње говедине за 0,9%, због структурних прилагођавања у сектору, наставка мера COVID-19 у многим земљама ЕУ и ниске тражње у сектору угоститељства.

Потрошња говедине смањила се на 10,3 kg по становнику у 2020. години (смањење од 2,5%), а овај тренд се може наставити и током 2021. године, уз очекиван пад од 1%, упркос очекиваном опоравку тражње у другој половини 2021. године, под претпоставком постепеног поновног отварања ресторана и оживљавања туризма.

Извоз на високо вредна тржишта се побољшава, док би увоз требало незнатно да се опорави

Извоз говедине из ЕУ се повећао за 1,8% у 2020. години, упркос општем економском паду услед пандемије. Извоз на високо вредна тржишта као што су Хонг Конг, Канада, Јапан, Норвешка, Швајцарска и САД значајно је повећан, док је пласман у Велику Британију смањен. Очекује се да ће се раст извоза наставити током 2021. године (за 1%), ограничен домаћим пласманом и економском неизвесношћу. Иако је Велика Британија одложила санитарне и фитосанитарне контроле и контроле увоза из ЕУ за следећу годину, трговина се и даље суочава са логистичким изазовима. Када је реч о извозу живих животиња, извоз је током 2020. године смањен за скоро 4% на све главне извозне дестинације, али се предвиђа благи опоравак извоза током 2021. године (за 1%), у складу са поновним повећањем тражње.

Увоз говедине је смањен током 2020. године (за 21%), због пада тражње у ЕУ, изазваног затварањем угоститељских објеката, због чега су Велика Британија и Бразил преусмерили свој пласман у Кину и друге азијске дестинације. Очекује се да ће се увоз у ЕУ током 2021. године опоравити за само 2%, с обзиром да ће се поновно отварање угоститељских објеката у многим земљама ЕУ одвијати постепено током 2021. године.

6.6.2 Свињско месо

Раст производње свињског меса у ЕУ успориће се током 2021. године

Производња свињског меса у ЕУ повећана је за 1,2% током 2020. године, подстакнута пре свега, извозном тражњом. Подаци Анкете о сточарству из децембра 2020. године указују на пораст броја товних свиња за 750 хиљ. грла или 0,8%, док се број прасади повећао за 2,2 мил. грла, и то углавном у Француској. Повећање броја грла вероватно ће за резултат имати повећање производње свињског меса у првој половини 2021. године. Насупрот томе, број крмача се у 2020. години у ЕУ смањио за 0,5%.

Након стабилизације током лета 2020. године, цене свиња поново су почеле да се смањују, углавном због ограничења у кланицама услед COVID-19. Овај тренд је убрзан крајем 2020. године, услед појаве афричке куге свиња код дивљих свиња у Немачкој средином септембра и последично, забраном извоза. Таква ситуација је довела до пада цена, који се продужио све до почетка 2021. године, када су цене почеле да се опорављају, захваљујући континуираној тражњи из Кине и смањеној домаћој понуди.

Генерално посматрано, производња свињског меса могла би да се незнатно повећа током 2021. године, и то за 0,7%. Предвиђање је да ће се потрошња свињског меса повећати на 32,7 kg по становнику (повећање од 1,4%), пошто ће више свињског меса бити у понуди на домаћем тржишту.

Извоз у Кину на рекордно високом нивоу упркос афичкој куги свиња

Током 2020. године, извоз свињског меса из ЕУ повећан је за 18%, при чему је највећи део извезен у Кину, повећавајући њену трговину са ЕУ за око милион тона. Иако су случајеви афичке куге свиња у Немачкој довели до тренутних трговинских ограничења извоза према кључним партнерима (Кини, Јужној Кореји и Јапану), друге државе чланице ЕУ надокнадиле су извозни пласман, који нису могли да реализују немачки трговци. Поједине земље ЕУ, попут Белгије, Мађарске и Пољске, суочавају се (и даље) са сличним извозним ограничењима.

Случајеви афричке куга свиња довели су до извозних трговинских ограничења према кључним партнерима.

Након две године изузетног раста, извоз свињског меса из ЕУ ће се свакако смањити, али ће и даље остати на веома високом нивоу. Сектор производње свињског меса у Кини почиње да се опоравља, али нови случајеви афричке куга свиња још увек се појављују, што може успорити напредак. Опоравак од болести афричке куге свиња у другим регионима Азије потрајаће још дуже, с обзиром да, упркос светским напорима за проналажење вакцине против афричке куга свиња, нису забележена успешна испитивања.

6.6.3 Живинско месо

Производња живине у ЕУ благо се повећава током 2020. и 2021. године

Производња живине у ЕУ повећана је за свега 1% током 2020. године, бележећи раст у већим земљама произвођачима живине (Италија, Пољска, Шпанија, Немачка). До сада, током зиме 2020/21. годиине, птичји грип је откривен на живинарским фармама у 18 земаља ЕУ, што утиче на производни и извозни потенцијал целе Уније. Истовремено, затварање угоститељских објеката услед COVID-19 имало је за резултат гомилање залиха, које и даље оптерећују тржиште.

Птичји грип утиче на производњу и извоз ЕУ.

Други важан фактор ограниченог раста је недавно повећање трошкова сточне хране. Ипак, пласман на почетку 2021. године већи је у односу на исти период претходне године, те се у 2021. години предвиђа умерени раст (+1%).

Спор опоравак трговине у ЕУ током 2021. године

Извоз живине из ЕУ нагло је опао (за 7%) током 2020. године, а одређени број земаља затворио је своје границе за пилетину из ЕУ. Велика Британија, Јужна Африка, Украјина и Кина биле су међу дестинацијама, које су се суочиле са великим застојима у снабдевању тржишта. Ситуација са Јужном Африком посебно је проблематична због недавне претње додатним антидампиншким царинама на увоз, укључујући и увоз из ЕУ. Како птичји грип наставља да се шири у ЕУ, забрана увоза из ЕУ само ће се спорадично укидати, а извоз ЕУ ће се, последично, споро опорављати, што би резултирало укупним растом извоза од свега 1,5% током 2021. године.

Увоз живинског меса у ЕУ током 2020. године смањен је за чак 17%, при чему је пресудну улогу имала смањена тражња за живинским месом од стране угоститељских објеката, главних купаца увозног живинског меса. Истовремено, највећи добављачи на међународном тржишту преусмерили су пласман у Кину, где су цене биле врло повољне. Очекује се да ће опоравак овог тржишта током 2021. године бити само делимичан (раст од 4%), јер ће се прошлогодишња ситуација вероватно наставити и током 2021. године. Штавише, 20 бразилских објеката за узгој и прераду живине и даље је ван листе и не могу да извозе у ЕУ, док је Украјина, један од највећих извозника у ЕУ, такође пријавила случајеве птичјег грипа, због чега није могла да извози у ЕУ у првом кварталу, док није прихваћена регионализација и извоз могао да се настави.

6.6.4 Овчије/козије месо

Производња овчијег и козијег меса смањује се током 2020. године

Анкета о сточарству из децембра 2020. године показала је смањење броја грла оваца и коза у ЕУ, али се број оваца пуштених у приплод благо повећао, и то углавном у Француској.

Насупрот подацима из прве половине 2020. године, производња овчијег и козијег меса у ЕУ повећана је за 2% током 2020. године, углавном захваљујући значајном учешћу клања на фармама у Румунији. Током 2021. године предвиђа се смањење производње од 1% због структурног смањења величине стада током последњих година и мањег клања на фармама у Румунији. Очекује се да ће оваква тенденција допринети повећању домаћих цена.

Мере COVID-19 и затварање угоститељских објеката и даље утичу на тржишну тражњу. Још увек није извесно како ће ова ситуација утицати на сезонску тражњу за потребе верских обичаја током пролећа 2021. године.

Мања доступност због ограничене домаће и светске понуде

Извоз овчијег меса из ЕУ повећан је за скоро 3% у 2020. години, при чему су веће количине пласиране у Швајцарску и на главне дестинације на Блиском истоку, надокнађујући пад извоза у Велику Британију (-7%), Либију, Либан и Турску. Смањење домаће понуде и релативно високе цене могле би да доведу до стабилизације извоза током 2021. године.

Извоз живих животиња смањио се у 2020. години за скоро 3%, упркос већој тражњи из Саудијске Арабије и Јордана, при чему је мање животиња извезено у Либију и Либан. Извоз живих животиња требало би да се стабилизује током 2021. године, као резултат стабилне тражње на Блиском истоку и ограничене домаће понуде.

Увоз овчијег меса у ЕУ је током 2020. године смањен за 7,2%, иако је увоз из Аустралије повећан. Увоз из Велике Британије смањен је у првој половини 2020. године, али је то делимично надокнађено повољнијим увозом у другој половини године, која се завршила са 8% годишњег раста. Увоз са Новог Зеланда смањен је за 9% због неповољних временских услова, већих трошкова испоруке и атрактивнијих тржишта у Азији. Оваква ситуација вероватно ће се наставити и током 2021. године, што може довести до додатног смањења увоза за 3%, упркос атрактивним домаћим ценама.

7. ПРИЛОЗИ

1. СТАЊЕ У ПОЉОПРИВРЕДИ

Прилог 1.1 - Пољопривредна газдинства према величини КПЗ у Србији; 2018.

	Укупно (сва газдинства)			
	Површина (ha)	**Структура (%)**	**Број газдинстава**	**Структура (%)**
Без земљишта	0	0,00	5.290	0,94
> 0-≤ 1 ha	58.683	1,69	106.587	18,88
> 1-≤ 2 ha	159.904	4,60	110.893	19,64
>2-≤5 ha	589.218	16,95	182.253	32,28
>5-≤10 ha	665.233	19,14	96.262	17,05
>10-≤20 ha	556.201	16,00	40.876	7,24
>20-≤30 ha	261.305	7,52	11.072	1,96
>30-≤50 ha	228.204	6,57	6.062	1,07
>50-≤100 ha	256.164	7,37	3.825	0,68
>100 ha	700.982	20,17	1.422	0,25
Укупно	3.475.894	100,00	564.542	100,00

Извор: Републички завод за статистику: Анкета о структури пољопривредних газдинстава 2018

Прилог 1.2 - Индекси бруто пољопривредне производње у Србији, 2011-2020 (претходна година=100)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА -УКУПНО-бруто[1)]	99,6	78,5	124,4	104,6	92,8	111,6	84,5	116,1	101,5	102,9
ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА-УКУПНО-нето[1)]	99,3	80,5	122,5	102,9	92,0	109,0	88,1	114,3	98,8	102,0
Биљна производња (1+2+3)[1)]	99,1	69,7	139,5	106,3	87,3	119,5	76,5	125,5	101,9	104,6
1. Ратарство и повртарство (a+b+c+d)	96,0	69,3	137,7	111,8	83,4	124,7	71,9	130,8	101,5	104,4
a) Жита	96,6	65,2	144,8	119,9	77,3	129,1	61,6	156,7	99,1	109,5
Пшеница	125,1	92,0	112,1	88,7	101,7	118,8	78,9	129,3	86,2	113,4
Кукуруз	89,9	54,5	166,0	135,6	68,6	135,2	54,5	173,3	105,5	107,2
b) Индустријско биље	93,5	75,4	134,7	117,8	79,6	129,0	86,6	132,4	100,2	96,3
Шећерна репа	84,6	82,6	128,1	110,3	62,2	122,9	93,7	92,5	99,1	87,5
Сунцокрет	114,2	84,7	140,1	99,3	85,8	142,1	87,0	135,7	99,4	87,3
c) Поврће	97,6	77,0	121,5	83,0	113,2	109,5	90,9	77,6	106,1	95,8
Поврће без кромпира	96,0	84,8	114,4	87,1	116,4	108,4	95,1	75,2	87	96,6
Кромпир	100,5	64,8	132,7	77,2	108,0	111,7	82,5	82,8	143,9	94,7
d) Сточно (крмно) биље	89,8	77,6	120,8	104,6	85,0	124,2	73,2	126,8	117,4	107,2
2. Воћарство [1)]	118,5	71,2	149,9	84,1	105,0	102,2	94,7	109,3	102,9	106,0
3. Виноградарство	112,8	76,9	134,0	61,3	139,3	85,5	113,5	90,4	109,3	98,0
Сточарство (1+2+3+4+5)	100,5	98,2	102,1	101,4	103,5	98,3	101,5	101,3	100,9	99,7
1. Говедарство	98,5	100,2	99,4	99,9	100,5	99,3	100,3	99,4	101,2	98,9
Прираст	99,1	97,7	99,8	96,0	99,9	98,5	100,6	99,5	102	98,4
Кравље млеко	98,1	102,1	99,1	102,9	100,9	99,8	100,0	99,3	100,7	99,3
2. Свињарство	98,5	93,7	103,7	104,8	103,8	104,5	100,7	98,6	102,5	100,8
3. Овчарство	103,2	117,7	114,3	104,2	102,8	89,1	107,4	103,3	95,2	100,3
Прираст	102,9	118,6	112,1	104,0	103,1	88,9	109,7	101,7	98,2	101,3
Овчије млеко	114,3	105,4	158,6	107,3	99,7	87,6	82,2	127,3	62,2	84,3
4. Живинарство	110,1	95,7	99,9	100,5	102,6	95,1	102,1	106,5	103,8	99,9
Прираст	116,8	90,1	101,9	94,1	96,1	101,4	110,2	110,9	108,7	103,4
Јаја	103,2	101,9	97,8	107,8	108,9	89,9	94,9	102,1	98,8	96,1
5. Пчеларство-мед	95,6	100,3	122,5	51,2	279,8	47,0	121,7	162,9	66,5	90,0

[1)] Услед извршене ревизије података о производњи воћа дошло је до промене вредности индекса за серије година 2013-2016. на позицијама: Воћарство, Биљна производња, Пољопривредна производња -укупно нето и Пољопривредна производња - укупно бруто.

Извор: Републички завод за статистику

Прилог 1.3 - Пољопривредно земљиште у Србији, по категоријама коришћења (000 ha); 2011-2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Индекс 2020/19	Индекс 2020/ Ø15-19
Коришћено пољопривредно земљиште, укупно[1)]	3.528	3.462	3.495	3.518	3.480	3.456	3.438	3.487	3.482	3.504	100,63	101,02
Оранице и баште	2.640	2.561	2.590	2.606	2.591	2.597	2.595	2.583	2.579	2.604	100,97	100,58
од којих угари и необрађено земљиште	22	22	19	20	18	17	15	9	9	9	100,00	66,49
Земљиште под сталним засадима[1)]	187	185	192	199	200	204	208	204	206	207	100,49	101,33
од којих воћњаци[1)]	164	163	168	175	176	180	184	183	184	185	100,54	102,02
виногради	23	22	22	22	22	22	22	20	21	20	95,24	93,07
Стални травњаци	679	690	694	693	670	634	616	676	675	671	99,41	102,55
од којих ливаде	374	382	382	382	369	343	322	351	346	340	98,27	98,24
пашњаци	326	332	332	332	321	311	295	325	329	331	100,61	104,70

[1)] Услед извршене ревизије података о производњи воћа дошло је до промене површина за серије година 2013-2016. на позицијама: Воћњаци, Стални засади и Коришћено пољопривредно земљиште.

Извор: Републички завод за статистику

Прилог 1.4 - Коришћено пољопривредно земљиште по категоријама (ha); 2011-2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Индекс 2020/19	Индекс 2020/ Ø15-19
КПЗ, укупно 1)	3.528.259	3.462.214	3.495.190	3.518.249	3.480.374	3.455.998	3.438.130	3.486.908	3.481.567	3.504.290	100,65	101,03
Оранице и баште	2.639.581	2.561.673	2.589.715	2.606.073	2.590.985	2.597.808	2.594.980	2.582.909	2.578.898	2.604.295	100,98	100,59
Жита	1.803.512	1.715.562	1.766.447	1.819.188	1.782.010	1.763.575	1.718.034	1.712.988	1.698.993	1.740.456	102,44	100,31
Махунарке	5.792	5.708	5.277	7.830	9.362	9.788	10.582	7.827	7.733	7.235	93,56	79,87
Кромпир, рани и касни	54.115	52.040	50.740	51.819	421.004	40.388	38.183	28.232	34.110	29.676	87,00	26,41
Шећерна репа	59.311	69.290	66.712	64.112	42.683	50.071	54.183	48.125	42.539	37.418	87,96	78,74
Индустријско биље	368.732	383.881	368.671	346.524	376.812	408.867	449.147	490.126	489.369	491.776	100,49	111,04
Поврће, бостан и јагоде	56.250	54.574	52.898	52.680	66.935	68.183	66.488	50.294	47.832	48.097	100,55	80,23
Цвеће	372	382	412	343	445	472	1.057	440	469	508	108,32	88,10
Крмно биље	267.250	256.008	257.652	242.041	250.359	236.684	240.088	230.484	243.480	234.842	96,45	97,76
Остали усеви на ораницама и баштама	2.716	2.102	1.633	1.713	2.252	2.831	2.249	4.732	5.407	5.746	106,27	164,44
Угари	21.531	22.126	19.273	19.655	17.969	16.624	14.680	9.143	8.966	8.541	95,26	63,38
Сталне травнате површине	679.301	689.515	693.694	693.074	669.707	633.925	616.434	676.363	675.314	671.774	99,48	102,66
Ливаде	374.303	381.654	381.654	381.654	368.738	342.926	321.812	351.653	346.196	340.417	98,33	98,31
Пашњаци	325.785	331.588	331.588	331.588	320.837	311.211	294.622	324.710	329.118	331.357	100,68	104,83
Стални засади 1)	188.590	187.299	192.233	198.934	199.814	204.053	207.592	203.849	206.228	207.503	100,62	101,56
Воћњаци 1)	163.556	163.310	167.868	174.729	175.917	180.173	183.609	183.460	183.611	185.418	100,98	102,24
Виногради	23.290	22.150	22.150	22.150	22.150	22.150	22.150	20.333	20.501	19.840	96,78	92,46
Расадници	1.258	1.327	1.598	1.531	1.182	1.112	1.246	1.336	1.363	1.532	112,40	122,78
Остали стални засади	485	512	617	524	565	618	587	719	753	713	94,69	109,96

1) Услед извршене ревизије података о производњи воћа дошло је до промене површина за серије година 2013-2016. на позицијама: Воћњаци, Стални засади и Коришћено пољопривредно земљиште.

Извор: Републички завод за статистику

Прилог 1.5 - Структура пожњевених површина у Србији (%); 2011-2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Пожњевене површине	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Житарице	67,9	66,3	67,7	70,2	69,3	68,5	66,5	66,6	65,9	66,8
Кукуруз	23,4	23,3	24,3	23,4	39,8	39,4	39,0	35,1	37,3	38,2
Пшеница	39,2	37,7	37,7	40,9	23,3	23,2	21,6	25,0	22,4	22,3
Остале житарице	5,3	5,3	5,7	6,0	6,3	6,0	5,9	6,5	6,2	6,3
Шећерна репа	2,2	2,7	2,6	2,5	1,7	1,9	2,1	1,9	1,6	1,4
Уљарице	13,4	13,8	13,7	13,2	14,3	15,5	17,1	18,8	18,6	18,6
Сунцокрет	6,6	7,2	7,2	6,8	6,5	7,8	8,5	9,3	8,5	8,5
Соја	6,2	6,3	6,1	6,0	7,3	7,1	7,8	7,6	8,9	9,1
Кромпир	2,0	2,0	2,0	2,0	1,7	1,6	1,5	1,1	1,3	1,1
Свеже поврће и пасуљ	3,3	3,3	3,1	3,1	3,0	2,9	3,1	2,3	2,1	2,3
Крмно биље	9,9	10,8	9,9	8,8	9,9	9,2	9,3	9,0	9,4	9,0
Остало	1,3	1,1	1,0	0,5	0,1	0,4	0,4	0,4	1,1	0,8

Извор: Републички завод за статистику

Прилог 1.6 - Површине под најзначајнијим усевима у Србији (000 ha); 2011-2020

Површина	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Индекс 2020/19	Индекс 2020/ Ø15-19
Житарице	1.796	1.714	1.759	1.817	1.759	1.759	1.710	1.713	1.699	1.740	102,41	100,69
Пшеница	620	603	632	605	590	595	556	643	577	581	100,69	98,10
Кукуруз	1.037	976	980	1.058	1.010	1.010	1.002	902	962	996	103,53	101,92
Остале житарице	139	135	147	154	159	154	152	168	160	163	101,88	102,77
Шећерна репа	59	69	67	64	42	49	54	48	43	37	86,05	78,44
Уљарице	355	357	358	339	364	396	441	482	480	484	100,83	111,88
Сунцокрет	174	186	188	175	166	200	219	239	219	221	100,91	105,91
Соја	165	163	160	154	185	182	202	196	229	237	103,49	119,25
Уљана репица	15	8	10	10	12	13	19	46	31	25	80,65	102,99
Остали усеви за производњу уља	...	...	...	0	1	1	1	1	1	1	100,00	100,00
Дуван – суви лист	5	5	5	5	5	5	5	6	7	7	100,00	125,00
Кромпир	54	52	51	52	42	41	39	28	34	30	88,24	81,52
Свеже поврће и пасуљ [1)]	76	74	71	70	81	82	86	65	62	61	98,39	81,12
Воће [2)]	169	168	166	172	174	179	183	183	188	185	98,40	101,91
Од тога јагодичасто воће [2)]	20	20	20	25	27	32	36	38	38	39	102,63	114,04
Грожђе	22	21	21	21	21	21	21	21	21	20	95,24	95,24
Крмно биље	267	256	258	242	250	237	240	230	243	235	96,71	97,92

[1)] Површине пасуља исказане за чист усев. Површине купуса и кеља исказане за главни усев.
[2)] Услед извршене ревизије података о производњи воћа дошло је до промене површина за серије година 2013-2016. на позицији: Воће и јагодичасто воће.
... – не располаже се податком
Извор: Републички завод за статистику

Прилог 1.7 - Приноси најзначајнијих усева у Србији (t/ha); 2011-2020

Приноси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Индекс 2020/19	Индекс 2020/ Ø15-19
Житарице (t/ha)												
Пшеница	4,2	4,0	4,3	4,0	4,1	4,9	4,1	4,6	4,4	4,9	111,36	111,10
Кукуруз	6,3	3,6	6,0	7,5	5,4	7,3	4,0	7,7	7,6	7,9	103,95	123,40
Шећерна репа	50,7	36,0	47,8	54,7	51,8	54,5	46,7	48,3	54,2	53,9	99,45	105,48
Уљарице												
Сунцокрет	2,5	2,0	2,7	2,9	2,6	3,1	2,5	3,1	3,3	2,9	87,88	99,35
Соја	2,7	1,7	2,4	3,6	2,5	3,2	2,3	3,3	3,1	3,2	103,23	111,84
Уљана репица	2,9	2,4	2,8	3,2	2,7	2,9	2,5	2,9	2,7	3,0	111,11	108,97
Дуван – суви лист	1,6	1,4	1,6	1,9	1,8	1,5	1,4	1,2	1,1	1,3	118,18	93,46
Кромпир	16,5	11,1	15,1	11,4	15,4	17,8	15,3	17,3	20,6	22,4	108,74	129,67
Свеже поврће и пасуљ												
Парадајз (рајчица)	20,7	17,0	20,0	13,9	16,6	15,9	15,6	15,3	14,2	14,1	99,30	90,78
Паприка (свежа)	8,1	7,4	8,6	9,7	11,1	13,4	11,4	11,2	11,7	10,7	91,45	90,89
Пасуљ [1)]	1,2	0,8	1,1	1,4	1,0	1,1	1,0	1,2	1,0	1,1	110,00	104,78
Воће-дрвенасто (t/ha)												
Јабуке [2)]	16,1	10,3	21,5	16,5	17,5	16,1	15,1	17,8	19,1	18,6	97,38	108,67
Вишње [2)]	8,5	7,3	10,1	6,7	6,6	5,8	5,2	6,8	5,1	8,5	166,67	144,38
Шљиве [2)]	5,6	3,8	7,9	5,6	4,8	6,4	4,6	6,0	7,7	8,0	103,90	135,57
Јагодичасто воће (t/ha)												
Малине [2)]	7,5	5,9	5,7	5,6	6,0	5,6	5,0	5,6	5,2	4,9	94,23	89,38
Јагоде	6,9	5,3	5,9	4,7	5,1	4,0	4,3	3,2	3,0	4,5	150,00	114,91
Грожђе-укупно (t/ha)	7,5	6,0	7,7	5,8	8,1	6,9	7,8	7,0	8,0	8,0	100,00	106,02
Сточна храна (t/ha)												
Детелина	4,0	3,2	3,8	3,3	2,9	4,0	3,0	4,0	5,0	5,0	100,00	132,35
Луцерка	5,3	4,0	5,0	5,2	4,4	5,7	4,0	5,0	6,0	6,0	100,00	119,57
Кукуруз за крму	21,1	14,9	20,7	19,2	17,3	21,3	16,0	20,0	20,0	21,0	105,00	110,96

Принос усева исказан је као амбарски принос нормалне влажности, по одбитку свих губитака приликом жетве (бербе), транспорта вршидбе.
Принос по јединици површине (по ha) обрачунат је на пожњевену површину.
[1)] Принос пасуља по ha исказан за чист усев.
[2)] Услед извршене ревизије података о производњи воћа дошло је до промене података о приносима воћа за серије година 2013-2016. на позицијама: Јабуке, Вишње, Шљиве, Малине.
Извор: Републички завод за статистику

Прилог 1.8 - Производња најзначајнијих усева у Србији (000 t); 2011-2020

Производња	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Индекс 2020/19	Индекс 2020/ Ø15-19
Житарице	9.539	6.355	9.090	10.849	8.437	10.869	6.793	10.527	10.437	11.446	109,67	121,60
Пшеница	2.609	2.399	2.690	2.387	2.428	2.885	2.276	2.941	2.535	2.873	113,33	109,95
Кукуруз	6.480	3.533	5.864	7.952	5.455	7.377	4.018	6.964	7.345	7.872	107,17	126,32
Остале житарице	450	423	536	510	554	607	499	622	557	701	125,85	123,46
Шећерна репа	3.004	2.483	3.180	3.507	2.183	2.684	2513	2325	2305	2018	87,55	84,01
Уљарице	917	667	925	1.087	924	1.238	1.052	1.517	1.516	1.465	96,64	117,26
Сунцокрет	432	366	513	509	437	621	541	734	729	637	87,38	104,03
Соја	441	281	385	546	454	576	461	646	701	752	107,28	132,47
Уљана репица	45	20	27	31	33	39	49	135	84	74	88,10	108,91
Остали усеви за производњу уља	...	...	...	0	1	2	1	2	2	2	100,00	121,46
Дуван – суви лист	8	7	8	9	9	8	7	7	8	9	112,50	114,88
Кромпир	892	578	767	592	639	714	589	488	702	665	94,73	106,15
Свеже поврће и пасуљ [1)]	1.039	920	1.047	920	1.095	1.146	1.100	836	747	726	97,19	73,72
Воће [2)]	1.352	930	1.541	1.304	1.307	1.359	1.205	1.406	1.542	1.619	104,99	118,72
од тога јагодичасто воће [2)]	143	110	114	132	157	169	174	189	177	185	104,52	106,81
Грожђе (укупно)	166	128	164	122	171	146	166	150	164	160	97,56	100,38
Крмно биље	1.656	1.496	1.598	1.506	1.402	1.679	1.224	1.498	1.824	1.882	103,18	123,38

[1)] Производња пасуља исказана за чист усев и међуусев заједно. Производња купуса и кеља исказана за главни и пострни усев заједно.
[2)] Услед извршене ревизије података о производњи воћа дошло је до промене података о производњи за серије година 2013-2016. на позицијама: Воће, од тога јагодичасто воће.
... – не располаже се податком
Извор: Републички завод за статистику

Прилог 1.9 - Број грла стоке у Србији (000); 2011-2020

Број стоке (000)[1)]	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Индекс 2020/19	Индекс 2020/ Ø15-19
Говеда (укупно)	937	921	913	920	916	893	899	878	898	886	98,66	98,80
од којих краве	510	480	451	460	455	438	436	434	434	429	98,85	97,63
од којих музне краве	477	455	429	437	430	426	429	423	423	417	98,58	97,84
Свиње (укупно)	3.287	3.139	3.144	3.236	3.284	3.021	2.911	2.782	2.903	2.983	102,76	100,09
од којих крмаче	450	408	355	346	354	356	350	343	350	346	98,86	98,69
Овце	1.460	1.635	1.616	1.748	1.789	1.665	1.704	1.712	1.642	1.685	102,62	98,98
од којих приплодне овце	1.116	1.247	1.237	1.266	1.287	1.231	1.287	1.264	1.197	1.178	98,41	94,00
Козе	239	232	225	219	203	200	183	196	191	202	105,76	103,80
Живина (укупно)	19.103	18.234	17.860	17.167	17.450	16.242	16.338	16.232	15.780	15.249	96,63	92,93
од којих коке носиље	11.642	10.518	9.230	10.650	11.538	9.138	8.973	8.988	8.525	8.207	96,27	87,01
Кошнице	593	665	653	677	792	792	849	914	977	980	100,31	113,32

[1)] Стање на дан 1. децембра.

Извор: Републички завод за статистику

Прилог 1.10 - Сточарска производња у Србији; 2011-2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Индекс 2020/19	Индекс 2020/ Ø15-19
Укупна производња (прираст/жива мера) (000 t)												
Говеда	165	165	161	155	156	152	153	152	155	153	98,71	99,61
Свиње	393	368	381	400	415	434	437	431	441	445	100,91	103,10
Живина	140	126	128	121	116	117	129	143	156	161	103,21	121,79
Овце	46	54	61	63	65	58	63	64	63	64	101,59	102,24
Бруто производња меса (маса полутки) (000 t) 1)												
Говеђе месо	81	82	70	73	77	77	71	76	71	75	105,63	100,81
Свињско месо	271	252	249	258	278	301	307	303	298	299	100,34	100,54
Живинско месо	103	94	92	94	86	88	95	106	114	115	100,88	117,59
Овчије месо	24	22	30	27	30	34	30	32	38	31	81,58	94,51
Млеко (мил. l) 2)												
Кравље млеко	1.462	1.465	1.451	1.492	1.501	1.504	1.506	1.493	1.509	1.495	99,07	99,49
Овчје млеко	11	12	18	20	19	17	14	18	11	9	81,82	56,96
Козје млеко	29	33	34	38	44	37	33	34	31	34	109,68	94,97
Јаја (мил. ком.)	1.760	1.794	1.755	1.892	2.061	1.853	1.759	1.796	1.775	1.706	96,11	92,28
Мед (000 t)	6,96	6,98	9	4,38	12,26	5,76	7,01	11,43	7,60	6,84	90,00	77,62
Вуна (000 t)	2,38	2,66	3	2,69	2,77	2,85	2,83	2,84	2,80	2,81	100,36	99,72

1) Бруто домаћа производња (укључена извезена, искључена увезена жива стока), без сирових масноћа.
2) Помузено млеко, укупно
Извор: Републички завод за статистику

Прилог 1.11 - Индекси цена пољопривредних производа у Србији (претходна година=100); 2011-2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Пољопривреда и рибарство	118,10	125,80	98,70	97,30	99,19	99,10	105,00	95,85	102,70	104,70
Пољопривреда	118,10	125,50	98,70	97,30	99,25	99,00	104,90	95,90	102,70	104,80
Ратарство	123,50	129,00	94,30	95,20	103,07	101,60	107,00	95,22	103,00	104,80
Воћарство и виноградарство	82,40	147,10	93,80	88,90	120,80	106,60	81,30	81,56	122,8	130,10
Сточарство	118,00	114,90	104,60	100,40	93,80	95,70	105,60	99,34	99,30	100,40
Прерада из сопствене производње	137,40	79,20	106,30	103,40	102,90	101,30	102,40	104,99	104,20	99,80
Рибарство	111,60	151,40	105,80	95,30	93,50	103,10	126,30	89,91	98,00	95,50
Жито	130,60	121,50	97,60	96,80	102,04	100,10	106,00	97,78	102,60	102,70
Пшеница	139,60	119,60	90,30	101,60	100,10	87,00	111,00	98,59	112,50	100,10
Кукуруз	126,30	122,20	94,10	91,80	105,60	102,70	104,90	96,89	100,40	109,60
Индустријско биље	118,90	145,60	83,90	91,70	105,90	103,90	109,80	88,04	101,90	110,20
Сунцокрет	86,20	168,00	50,00	109,30	133,90	84,80	109,30	82,03	104,50	115,50
Соја	115,10	179,70	79,20	91,90	100,90	98,70	118,80	85,07	99,60	114,20
Шећерна репа	153,20	116,90	100,80	79,00	92,80	122,90	104,20	87,05	107,60	103,60
Дуван (суви лист)	99,00	111,50	110,00	97,20	92,40	114,70	85,50	114,63	100,80	99,80
Поврће [1)]	64,10	109,20	111,20	109,30	114,10	103,40	98,20	125,40	128,00	94,20
Кромпир	104,60	102,90	149,20	91,20	100,60	100,80	100,00	131,41	121,50	81,70
Сточно крмно биље	115,60	136,80	118,20	113,20	108,60	99,80	118,20	107,87	89,10	99,50
Воће	80,90	147,40	93,80	88,90	120,80	106,60	81,30	81,56	122,80	130,10
Винско грожђе	134,50	142,30	75,20	75,90	123,30	98,30	100,40	99,44	96,30	106,00
Вино	...	...	100,20	146,90	138,00	116,90	105,20	110,30	111,80	94,20
Стока за клање	112,50	125,20	...	...	...	...	...	...	...	...
Говеда	120,10	112,00	98,80	103,10	99,60	98,50	100,70	105,33	95,70	93,60
Телад	108,60	113,50	100,90	104,30	103,30	96,80	102,20	102,05	104,10	99,50
Свиње	111,10	127,60	101,20	99,20	84,10	92,70	115,80	89,84	100,50	104,00
Овце и козе	107,50	109,10	97,30	112,80	102,60	101,60	98,20	102,88	97,60	98,10
Живина и јаја	120,10	...	...	...	...	...	...	...	...	...
Стока и живина	113,30	123,30	100,70	99,80	89,70	94,30	109,30	95,73	98,00	99,90
Млеко и млечни производи	122,40	...	...	...	...	...	...	...	...	...
Сточни производи	122,80	106,50	108,20	100,90	97,50	96,90	102,00	102,93	100,50	100,90

Живина	119,30	108,70	102,00	95,60	97,00	93,70	101,00	99,00	92,20	96,60
Млеко	122,30	106,30	108,60	100,40	97,30	97,00	100,50	104,39	100,10	101,00
Јаја	123,70	119,30	95,20	103,60	97,60	98,20	115,90	91,79	105,10	100,20
Мед	141,80	99,00	106,20	129,90	118,70	85,30	97,40	102,56	100,60	110,20

За израчунавање индекса цена произвођача производа пољопривреде и рибарства користе се пондери који представљају структуру вредности продатих производа правних лица из сопствене производње и вредности производа откупљених од породичних газдинстава. Пондери производа рачунају се за сваки месец посебно на основу месечних података о откупу и продаји.

[1)] Нису укључени кромпир и пасуљ.

... – не располаже се податком

Извор: Републички завод за статистику

Прилог 1.12 - Просечне произвођачке цене пољопривредних производа у Србији (RSD/kg); 2011-2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Индекс 2020/19	Индекс 2020/ Ø15-19
Биљни производи												
Пшеница	18,05	21,59	17,55	20,48	17,57	15,06	16,77	16,31	17,83	17,97	100,79	107,55
Кукуруз	17,05	20,82	16,03	13,34	15,18	15,14	16,19	14,57	14,39	16,31	113,34	108,05
Раж	20,61	27,91	18,23	17,34	21,63	18,41	17,41	18,20	20,16	19,62	97,32	102,39
Јечам	19,36	20,93	17,82	17,32	15,93	15,72	14,31	15,80	15,49	14,74	95,16	95,40
Пиварски јечам	18,95	22,10	20,18	15,97	16,95	16,35	16,06	16,12	17,34	16,39	94,52	98,95
Овас	22,77	19,00	23,00	22,45	21,48	18,61	17,87	19,06	15,09	16,04	106,30	87,07
Уљана репица	39,72	50,56	42,04	35,90	38,95	38,91	38,08	34,82	37,73	38,84	102,94	103,03
Сунцокрет	30,66	51,51	24,75	28,19	36,67	30,68	33,22	26,95	28,18	32,24	114,41	103,53
Соја	33,17	59,62	43,65	37,40	38,31	37,64	45,02	35,39	34,67	40,24	116,07	105,33
Шећерна репа	3,87	4,52	4,56	3,49	3,24	4,07	4,24	3,56	3,80	4,00	105,26	105,74
Дуван (суви лист, неферментисан)	191,55	213,52	244,24	233,04	221,71	246,42	205,15	214,69	214,98	256,43	119,28	116,25
Пасуљ	103,76	135,88	218,79	248,28	208,99	145,47	173,45	203,12	210,62	195,20	92,68	103,65
Кромпир (чист усев)	24,03	24,93	28,17	21,11	23,95	20,24	22,78	32,02	30,59	22,85	74,70	88,17
Паприка	40,41	35,16	39,89	69,90	52,61	49,22	54,34	62,19	76,03	75,46	99,25	128,16
Купус	16,48	18,93	14,76	18,89	22,12	17,12	21,07	21,92	23,84	18,65	78,23	87,91
Парадајз	24,49	59,95	35,94	73,62	40,22	50,99	47,75	48,93	62,65	58,58	93,50	116,91
Краставци	28,14	31,44	28,29	39,17	27,55	36,60	27,71	37,34	46,07	43,91	95,31	125,26
Шаргарепа	26,36	27,62	29,27	29,22	37,02	26,27	31,08	36,53	30,61	25,16	82,20	77,89
Лук	27,60	18,70	23,94	17,99	22,04	24,61	19,31	31,84	41,77	28,74	68,81	102,96

Јабуке	41,23	49,61	37,28	45,15	42,93	46,09	54,96	44,58	41,23	49,66	120,45	108,05
Крушке (десертне)	39,27	82,65	48,70	53,18	69,39	75,92	75,48	69,72	69,66	78,27	112,36	108,66
Брескве и нектарине	43,37	72,36	65,74	60,75	61,60	74,99	68,42	67,95	57,67	67,56	117,15	102,17
Кајсије	40,90	140,63	81,43	57,84	93,74	89,68	67,29	89,35	63,00	114,40	181,59	141,91
Вишње	60,17	110,51	58,34	50,80	142,39	108,56	96,22	127,04	114,51	78,14	68,24	66,36
Шљиве	31,87	48,68	30,63	57,04	55,50	46,51	60,97	57,54	40,43	53,54	132,43	102,58
Ораси (у љусци)	240,30	207,70	228,65	271,53	230,48	216,06	266,40	234,14	180,31	159,04	88,20	70,53
Малине	82,40	124,89	184,23	151,37	192,89	194,23	131,72	96,26	143,64	196,29	136,65	129,35
Стоно грожђе	62,87	68,63	51,12	73,12	70,57	63,06	75,18	53,66	70,67	82,63	116,92	124,02
Винско грожђе	26,69	37,97	27,27	24,01	39,15	31,34	37,50	36,96	47,34	45,08	95,23	117,22
Сточарски производи												
Телад	269,71	302,84	293,47	322,36	328,33	316,91	322,82	333,16	351,15	338,95	96,53	102,56
Јунад	188,47	213,37	219,05	223,32	220,48	219,30	217,18	236,56	220,75	201,53	91,29	90,43
Свиње (≤ 110 kg)	135,59	172,94	176,89	158,88	148,64	140,65	165,47	144,48	150,98	152,69	101,13	101,76
Свиње (≥ 110 kg)	118,13	168,87	169,70	155,02	135,20	126,03	151,89	139,66	141,07	146,96	104,18	105,90
Јагњад	212,31	216,20	224,13	261,04	260,41	259,10	250,54	249,13	241,14	217,16	90,06	86,15
Пилићи	109,27	119,38	133,13	103,73	112,91	111,98	111,76	104,71	95,57	96,53	101,00	89,89
Јаја	7,01	8,36	7,95	10,34	7,79	7,69	8,55	7,70	8,04	7,99	99,38	100,46
Кравље млеко	28,54	30,33	32,84	33,47	31,64	30,44	30,45	31,73	31,69	32,00	100,98	102,59
Мед	272,55	269,75	284,19	348,74	381,59	325,92	301,39	323,93	318,41	407,12	127,86	123,28

Извор: Републички завод за статистику

Прилог 1.13 - Просечне произвођачке цене пољопривредних производа у Србији (EUR/t); 2011-2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Индекс 2020/19	Индекс 2020/ Ø15-19
Биљни производи												
Пшеница	177,05	190,85	155,12	174,59	145,55	122,32	138,21	137,90	151,29	152,83	101,02	109,91
Кукуруз	167,24	184,04	141,69	113,72	125,76	122,97	133,43	123,19	122,10	138,72	113,61	110,54
Раж	202,16	246,71	161,13	147,82	179,15	149,53	143,48	153,88	171,06	166,87	97,55	104,67
Јечам	189,90	185,01	157,51	147,65	131,97	127,68	117,94	133,59	131,44	125,36	95,38	97,54
Пиварски јечам	185,88	195,35	178,37	136,14	140,39	132,80	132,36	136,30	147,13	139,40	94,74	101,16
Овас	223,34	167,95	203,29	191,38	177,95	151,16	147,28	161,15	128,04	136,42	106,54	89,10
Уљана репица	389,60	446,93	371,58	306,04	322,59	316,04	313,84	294,41	320,15	330,33	103,18	105,40
Сунцокрет	300,74	455,32	218,76	240,31	303,75	249,19	273,78	227,86	239,11	274,20	114,67	105,98
Соја	325,36	527,01	385,82	318,82	317,29	305,72	371,03	299,23	294,18	342,24	116,34	107,80
Шећерна репа	37,96	39,95	40,31	29,75	26,87	33,06	34,94	30,10	32,24	34,02	105,51	108,20
Дуван (суви лист. неферментисан)	1.878,86	1.887,42	2.158,80	1.986,60	1.836,36	2.001,49	1.690,75	1.815,22	1.824,15	2.180,94	119,56	118,94
Пасуљ	1.017,75	1.201,12	1.933,85	2.116,52	1.730,99	1.181,55	1.429,49	1.717,40	1.787,16	1.660,17	92,89	105,79
Кромпир (чист усев)	235,70	220,37	248,99	179,96	198,37	164,40	187,74	270,73	259,56	194,34	74,87	89,90
Паприка	396,37	310,80	352,58	595,88	435,77	399,78	447,84	525,82	645,13	641,79	99,48	130,74
Купус	161,65	167,33	130,46	161,03	183,23	139,05	173,65	185,34	202,29	158,62	78,41	89,76
Парадајз	240,22	529,93	317,67	627,59	333,16	414,16	393,53	413,71	531,60	498,22	93,72	119,41
Краставци	276,02	277,92	250,05	333,91	228,21	297,28	228,37	315,71	390,91	373,45	95,53	127,85
Шаргарепа	258,56	244,15	258,71	249,09	306,63	213,37	256,15	308,86	259,73	213,99	82,39	79,56
Лук	270,72	165,30	211,60	153,36	182,54	199,89	159,14	269,21	354,43	244,43	68,97	104,89
Јабуке	404,41	438,53	329,51	384,89	355,62	374,36	452,95	376,93	349,85	422,36	120,73	110,58
Крушке (десертне)	385,19	730,59	430,45	453,34	574,77	616,64	622,07	589,49	591,08	665,69	112,62	111,17
Брескве и нектарине	425,40	639,63	581,07	517,88	510,21	609,09	563,88	574,52	489,34	574,60	117,42	104,58
Кајсије	401,18	1.243,11	719,75	493,07	776,45	728,41	554,57	755,46	534,57	972,97	182,01	145,24
Вишње	590,19	976,86	515,66	433,06	1.179,39	881,76	793,00	1.074.,3	971,64	664,58	68,40	67,82
Шљиве	312,60	430,31	270,73	486,25	459,73	377,77	502,48	486,51	343,06	455,36	132,74	104,94
Ораси (у љусци)	2.357,04	1.835,97	2.021,00	2.314,72	1.908,99	1.754,90	2.195,54	1.979,67	1.529,97	1.352,63	88,41	72,19
Малине	808,24	1.103,97	1.628,38	1.290,39	1.597,62	1.577,59	1.085,57	813,89	1.218,82	1.669,44	136,97	132,63
Стоно грожђе	616,67	606,66	451,84	623,33	584,50	512,19	619,60	453,70	599,65	702,77	117,20	126,87
Винско грожђе	261,79	335,64	241,04	204,68	324,29	254,55	309,06	312,50	401,69	383,41	95,45	119,66

Сточарски производи												
Телад	2.645,51	2.676,97	2.593,93	2.748,03	2.719,48	2.574,03	2.660,52	2.816,90	2.979,58	2.882,77	96,75	104,82
Јунад	1.848,65	1.886,09	1.936,15	1.903,74	1.826,16	1.781,22	1.789,89	2.000,14	1.873,11	1.714,01	91,51	92,44
Свиње (≤ 110kg)	1.329,97	1.528,71	1.563,50	1.354,41	1.231,16	1.142,40	1.363,72	1.221,59	1.281,10	1.298,63	101,37	104,06
Свиње (≥ 110kg)	1.158,71	1.492,73	1.499,95	1.321,50	1.119,86	1.023,65	1.251,80	1.180,84	1.197,01	1.249,89	104,42	108,25
Јагњад	2.082.49	1.911,11	1.981,05	2.225,29	2.156,93	2.104,49	2.064,83	2.106,42	2.046,13	1.846,94	90,27	88,13
Пилићи	1.071,80	1.055,26	1.176,71	884,27	935,22	909,53	921,07	885,33	810,93	820,99	101,24	92,00
Јаја (000 ком)	68,76	73,90	70,27	88,15	64,49	62,46	70,46	65,10	68,22	67,95	99,61	102,73
Кравље млеко (000 l)	279,94	268,10	290,27	285,32	262,10	247,24	250,95	268,28	268,90	272,16	101,21	104,88
Мед	2.673,37	2.384,47	2.511,91	2.972,91	3.160,65	2.647,22	2.483,91	2.738,86	2.701,78	3.462,55	128,16	126,07

Извор: Републички завод за статистику

2. СПОЉНОТРГОВИНСКА РАЗМЕНА

Прилог 2.1 - Спољнотрговинска размена по тарифним главама (мил. EUR); 2020/19

		ИЗВОЗ					УВОЗ				
		Мил. EUR		Индекс	У %		Мил. EUR		Индекс	У %	
		2019	2020	2020/19	2019	2020	2019	2020	2020/19	2019	2020
1	Живе животиње	36,4	48,9	134,41	1,1	1,3	20,6	21,4	103,64	1,1	1,0
2	Месо и јестиви месни и други кланични производи	37,8	31,5	83,17	1,2	0,9	98,8	102,1	103,36	5,3	5,0
3	Рибе и љускари, мекушци и остали водени бескичмењаци	14,2	14,7	103,18	0,4	0,4	54,8	49,5	90,31	2,9	2,4
4	Млечни производи, јаја, природни мед	96,5	91,2	94,45	3,0	2,5	101,6	101,5	99,90	5,4	5,0
5	Остали производи животињског порекла	5,9	5,3	89,42	0,2	0,1	5,4	6,7	125,76	0,3	0,3
6	Живе биљке и цвеће	30,5	29,5	96,80	0,9	0,8	24,2	22,5	93,08	1,3	1,1
7	Поврће, биљке, корење, кртоле	115,7	108,5	93,76	3,6	3,0	98,1	105,4	107,41	5,2	5,2
8	Воће и језграсто воће, агруми, диње и лубенице	545,3	646,9	118,64	16,7	17,7	210,6	265,7	126,20	11,2	13,0
9	Кафа, чај, мате, зачини	17,9	20,2	112,98	0,5	0,6	70,7	70,7	99,92	3,8	3,5
10	Житарице	560,3	691,7	123,45	17,2	18,9	23,1	26,8	116,02	1,2	1,3
11	Производи млинске индустрије, слад, скроб	69,4	60,3	86,95	2,1	1,7	12,5	14,0	112,12	0,7	0,7
12	Уљано семе и уљани плодови	160,6	208,4	129,69	4,9	5,7	57,6	52,2	90,48	3,1	2,6
13	Лац, гуме, смоле, остали биљни сокови и екстракти	2,2	2,7	126,91	0,1	0,1	5,9	6,4	108,14	0,3	0,3
14	Биљни материјали за плетарство, остали производи биљног порекла	0,6	1,0	147,30	0,0	0,0	1,9	1,7	89,20	0,1	0,1
15	Животињске и биљне масти и уља	206,0	199,9	97,04	6,3	5,5	55,5	67,5	121,64	3,0	3,3
16	Месне прерађевине	60,5	61,4	101,45	1,9	1,7	90,9	98,6	108,49	4,8	4,8
17	Шећер и производи од шећера	55,1	55,1	100,05	1,7	1,5	39,6	46,5	117,40	2,1	2,3
18	Какао и производи од какаа	66,0	57,5	87,19	2,0	1,6	107,0	115,7	108,10	5,7	5,7
19	Производи од житарица, брашна и скроба	142,7	156,1	109,37	4,4	4,3	125,3	136,1	108,61	6,7	6,7
20	Производи од поврћа, воћа и језграстог воћа	110,4	108,6	98,41	3,4	3,0	79,0	103,9	131,44	4,2	5,1
21	Разни производи за исхрану	200,5	216,4	107,95	6,2	5,9	162,9	191,4	117,50	8,7	9,4
22	Пића, алкохоли и сирће	231,9	211,3	91,12	7,1	5,8	109,8	110,8	100,96	5,8	5,4
23	Остаци и отпаци прехрамбене индустрије (сточн храна)	190,2	219,8	115,55	5,8	6,0	75,5	87,8	116,43	4,0	4,3

24	**Дуван и производи замене дувана**	289,6	396,5	136,94	8,9	10,9	235,0	216,6	92,14	12,5	10,6
	Укупно пољопривредни производи (1-24)	3.246,1	3.643,3	112,24	99,6	99,8	1.866,3	2.021,5	108,31	99,4	99,1
	Остали пољопривредни производи (тарифне главе 29-53)	11,7	8,4	71,79	0,4	0,2	15,9	17,5	110,06	0,8	0,9
	Укупно	3.257,8	3.651,7	112,09	100,0	100,0	1.878,1	2.039,0	108,56	100,0	100,0

Извор: Републички завод за статистику

Прилог 2.2 - Регионална структура извоза пољопривредно-прехрамбених производа (мил. EUR); 2011-2020

Групе земаља	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Индекс 2020/19	Индекс 2020/ Ø15-19
ИЗВОЗ	1.955	2.132	2.104	2.338	2.605	2.922	2.823	2.854	3.238	3.635	112,25	125,83
ЕУ	978	1.095	1.104	1.155	1.248	1.411	1.284	1.305	1.585	1.814	114,45	132,75
CEFTA	797	823	723	775	833	865	918	915	924	877	94,91	98,43
Остале	180	214	277	407	524	647	621	634	729	944	129,47	149,56
УВОЗ	1.052	1.222	1.177	1.292	1.489	1.362	1.617	1.714	1.872	2.023	108,06	125,58
ЕУ	493	639	704	821	970	869	978	1.069	1.223	1.322	108,09	129,39
CEFTA	227	249	151	153	162	156	162	167	178	188	105,62	114,04
Остале	332	334	322	317	358	338	477	478	471	513	108,87	120,87
САЛДО	903	910	927	1.047	1.117	1.560	1.207	1.140	1.366	1.612		
ЕУ	485	456	400	334	278	542	306	236	362	492		
CEFTA	570	574	572	622	672	709	756	748	746	689		
Остале	-152	-120	-45	90	167	309	145	156	258	431		

Извор: Републички завод за статистику

Прилог 2.3 - Основни показатељи спољнотрговинске размене пољопривредно-прехрамбених производа; 2011-2020

Показатељи	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Индекс 2020/19	Индекс 2020/ Ø15-19
Извоз (мил. EUR)	1.956	2.131	2.104	2.338	2.605	2.922	2.823	2.854	3.238	3.635	112,26	125,84
Увоз (мил. EUR)	1.053	1.221	1.117	1.292	1.489	1.362	1.617	1.714	1.872	2.023	108,07	125,59
Салдо(мил. EUR)	903	910	987	1.047	1.117	1.560	1.206	1.140	1.366	1.612	118,01	126,16
Обим размене (мил. EUR)	3.009	3.352	3.221	3.630	4.094	4.284	4.440	4.568	5.110	5.658	110,72	125,75
Покривеност увоза извозом (%)	185,8	175	188,4	181,0	175,0	214,5	174,6	166,5	173,0	179,7	103,88	99,43
Учешће у укупној трговини Р Србије (%)	13,3	14,2	12	13,6	14,4	13,9	12,9	12,0	12,3	14,1	114,63	107,71
Учешће извоза у укупном извозу Р Србије (%)	23,2	24,1	19	20,8	21,6	21,8	18,8	17,5	18,5	21,3	115,14	108,50
Учешће увоза у укупном увозу Р Србије (%)	7,4	8,3	8	8,0	9,1	7,8	8,3	7,8	7,8	8,8	112,82	107,76

Извор: Републички завод за статистику

4. ПОЉОПРИВРЕДНА ПОЛИТИКА

Прилог 4.1 - Реализована финансијска средства за подстицаје у пољопривреди и руралном развоју (RSD); 2020.

	ВРСТА ПОДСТИЦАЈА	РЕАЛИЗОВАНА СРЕДСТВА
I	ДИРЕКТНА ПЛАЋАЊА	18.994.869.464
1	Премије	3.999.997.245
1.1	Премија за млеко	3.999.997.245
2	Подстицаји за производњу	14.994.872.219
2.1	Основни подстицаји за биљну производњу	8.537.045.801
2.2	Подстицаји у сточарству	6.457.826.418
3	Регреси	0
3.1	Регрес за трошкове складиштења у јавним складиштима	0
II	ПОДСТИЦАЈИ МЕРАМА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА	5.066.575.102
1	Подстицаји за унапређење конкурентности	4.117.379.478
1.1	Инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства	2.335.986.548
1.2	Инвестиције у прераду и маркетинг пољопривредних и прехрамбених производа и производа рибарства	528.578.601
1.3	Управљање ризицима (Регрес за премију осигурања за усеве, плодове, вишегодишње засаде, расаднике и животиње)	1.252.814.329
2	Подстицаји за очување и унапређење животне средине и природних ресурса	255.809.420
2.1	Органска производња	165.390.920
2.2	Очување биљних и животињских генетичких ресурса	90.418.500
3	Подстицаји за диверсификацију дохотка и унапређење квалитета живота у руралним подручјима	24.932.815
3.1	Унапређење економских активности на селу кроз подршку непољопривредним активностима	0
3.2	Подршка младима у руралним подручјима	0
3.3	Спровођење активности у циљу подизања конкурентности у смислу додавања вредности кроз прераду, као и за увођење и сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла на газдинствима	24.932.815
4	Подстицаји за припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја	0
4.1	Припрема локалних стратегија руралног развоја	0
4.2	Спровођење локалних стратегија руралног развоја	0
5	Подстицаји за унапређење система креирања и преноса знања	668.453.389

5.1	**Развој техничко-технолошких, примењених, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди и руралном развоју**	137.609.369
5.2	**Подршку пружању савета и информација пољопривредним произвођачима, удружењима, задругама и другим правним лицима у пољопривреди**	530.844.020
III	**ПОСЕБНИ ПОДСТИЦАЈИ**	187.560.462
1	**Подстицаји за спровођење одгајивачких програма, ради остваривања одгајивачких циљева у сточарству - мере селекције**	144.041.652
2	**Подстицаје за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју (мере и акције у пољопривреди)**	1.592.710
3	**Подстицаји за производњу садног материјала и сертификацију и клонску селекцију**	41.926.100
IV	**IPARD ПОДСТИЦАЈИ**	799.695.507
V	**КРЕДИТНА ПОДРШКА**	316.782
VI	**НЕИЗМИРЕНЕ ОБАВЕЗЕ**	14.028.613.141
	УКУПНО	39.077.630.458
	КОВИД 19	1.310.384.706
	Кредитна подршка - КОВИД 19	1.425.233.986

Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде: Управа за аграрна плаћања

Прилог 4.2 - Подзаконска регулатива

[1] Правилник о условима, начину и обрасцу захтева за остваривање права на премију за млеко („Сл. гласник РС“, бр. 28/13, 36/14, 44/18 – др. Закон, 56/20 и 159/20)

[2] Правилник о начину остваривања права на основне подстицаје у биљној производњи и обрасцу захтева за остваривање тих подстицаја („Сл. гласник РС“, бр. 29/13, 9/16 и 38/20)

[3] Правилник о условима и начину остваривања права на подстицаје у сточарству за квалитетна приплодна грла („Сл. гласник РС“, бр. 26/17, 20/18, 34/18, 44/18 – др. закон и 104/18)

[4] Правилник о условима и начину остваривања права на подстицаје у сточарству за краве дојиље („Сл. гласник РС“, бр. 46/15, 26/18 и 44/18 – др. закон)

[5] Правилник о условима и начину остваривања права на подстицаје у сточарству за тов јунади, тов свиња и тов јагњади и тов јаради („Сл. гласник РС“, бр. 104/18 и 3/19)

[6] Правилник о условима и начину остваривања права на подстицаје у сточарству по кошници пчела („Сл. гласник РС“, бр. 33/15, 14/16, 20/18, 44/18 – др. Закон, 27/19 и 76/20)

[7] Правилник о начину остваривања права на подстицаје у сточарству за производњу конзумне рибе („Сл. гласник РС“, бр. 61/13, 44/14 и 44/18 – др. закон)

[8] Правилник о условима и начину остваривања права на подстицаје у сточарству за краве за узгој телади за тов („Сл. гласник РС“, бр. 25/18 и 44/18 – др. закон)

[9] Правилник о условима, начину и обрасцима захтева за остваривање права на регрес за трошкове складиштења пољопривредних производа у јавним складиштима („Сл. гласник РС“, бр. 61/13)

[10] Правилник о подстицајима програмима за унапређење конкурентности за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства кроз подршку подизања вишегодишњих производних засада воћака, винове лозе и хмеља („Сл. гласник РС“, бр. 37/17, 44/18 – др. закон, 3/19 и 36/2019)

[11] Правилник о о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за набавку нових машина и опреме за унапређење примарне производње биљних култура („Сл. гласник РС“, бр. 48/18, 29/19 и 78/20)

[12] Правилник о о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за набавку нових машина и опреме за унапређење примарне пољопривредне производње у сточарству („Сл. гласник РС“, бр. 48/18, 29/19 и 78/20)

[13] Правилник о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за набавку нових машина и опреме за унапређење дигитализације сточарске пољопривредне производње (Сл. гласник РС“, бр. 46/19 и 87/20)

[14] Правилник о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за набавку квалитетних приплодних грла за унапређење примарне сточарске пољопривредне производње („Сл. гласник РС“, бр. 48/18, 29/19 , 48/19 и 25/20)

[15] Правилник о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за изградњу и опремање објеката за унапређење примарне пољопривредне производње („Сл. гласник РС“, бр. 29/18, 30/18, 27/19, 40/19, 81/20 и 120/20)

[16] Правилник о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за набавку новог трактора („Сл. гласник РС“, бр. 96/19 и 13/20)

[17] Правилник о подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредног газдинства за електрификацију поља („Сл. гласник РС“, бр. 25/20)

[18] Правилник о подстицајима програмима за инвестиције у пољопривреди за унапређење конкуретности и достизање стандарда квалитета кроз подршку унапређењу квалитета вина и ракије („Сл. гласник РС“, бр. 48/13, 33/16, 18/18 и 44/18 –др. закон)

[19] Правилник о подстицајима за инвестиције у прераду и маркетинг пољопривредних и прехрамбених производа и производа рибарства за набавку опреме у сектору млека, меса, воћа, поврћа, вина, пива и јаких алкохолних пића („Сл. гласник РС“, бр. 35/19, 25/20, 87/20 - др. правилник, 133/20 - др. правилник)

[20] Правилник о подстицајима за инвестиције у прераду и маркетинг пољопривредних и прехрамбених производа у сектору производње вина („Сл. гласник РС“, бр. 87/20 и 94/20)

[21] Правилник о подстицајима за инвестиције у прераду и маркетинг пољопривредних и прехрамбених производа у сектору производње јаких алкохолних пића („Сл. гласник РС“, бр. 133/20)

[22] Правилник о условима, начину и обрасцу захтева за остваривање права на подстицаје за премију осигурања усева, плодова, вишегодишњих засада, расадника и животиња („Сл. гласник РС“, бр. 61/17 и 44/18 – др. закон)

[23] Правилник о коришћењу подстицаја за органску биљну производњу („Сл. гласник РС“, бр. 31/18, 23/19 и 20/20)

[24] Правилник о коришћењу подстицаја за органску сточарску производњу („Сл. гласник РС“, бр. 25/20)

[25] Правилник о подстицајима за очување биљних генетичких ресурса („Сл. гласник РС“, бр. 85/13 и 44/18 – др. закон)

[26] Правилник о подстицајима за очување животињских генетичких ресурса („Сл. гласник РС“, бр. 83/13, 35/15, 28/16, 44/18 – др. закон и 104/18)

[27] Правилник о подстицајима за очување животињских генетичких ресурса у банци гена („Сл. гласник РС“, бр. 110/17)

[28] Правилник о подстицајима за унапређење економских активности на селу кроз подршку непољопривредним активностима („Сл. гласник РС“, бр. 54/19)

[29] Правилник о подстицајима програмима за диверсификацију дохотка и унапређење квалитета живота у руралним подручјима кроз подршку младим пољопривредницима („Сл. гласник РС“, бр. 46/18, 50/18, 35/19 и 78/19)

[30] Правилник о подстицајима за спровођење активности у циљу подизања конкурентности кроз сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла („Сл. гласник РС“, бр. 39/18)

[31] Правилник о подстицајима за спровођење активности у циљу подизања конкурентности кроз диверсификацију економских активности кроз подршку инвестицијама у прераду и маркетинг на пољопривредном газдинству („Сл. гласник РС“, бр. 88/17 и 44/18 – др. закон)

[32] Правилник о подстицајима за подршку програмима који се односе на припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја („Сл. гласник РС“, бр. 3/19 и 159/20)

[33] Правилник о подстицајима за унапређење система креирања и преноса знања кроз развој техничко-технолошких, примењених, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди и руралном развоју („Сл. гласник РС“, бр. 76/20)

[34] Уредба о утврђивању Годишњег програма развоја саветодавних послова у пољопривреди за 2020. годину („Службени гласник РС”, бр. 4/20 и 81/20)

[35] Уредба о утврђивању Дугорочног програма мера за спровођење одгајивачког програма у Републици Србији за период 2020-2024. године (Службени гласник РС”, бр. 38/20)

[36] Уредба о утврђивању Годишњег програма мера за спровођење одгајивачког програма за 2020. годину („Сл. гласник РС“, бр. 84/20)

[37] Правилник о коришћењу подстицаја за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју („Сл. гласник РС“, бр. 72/17)

[38] Правилник о подстицајима за производњу садног материјала и сертификацију и клонску селекцију воћака, винове лозе и хмеља („Сл. гласник РС“, бр. 58/17 и 25/18)

[39] Правилник о ИПАРД подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава („Сл. гласник РС“, бр. 84/17, 112/17, 78/18, 67/19)

[40] Правилник о ИПАРД подстицајима за инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства („Сл. гласник РС“, бр. 84/17, 23/18, 98/18, 82/19)

[41] Правилник о ИПАРД подстицајима за диверзификацију пољопривредних газдинстава и развој пословања („Сл. гласник РС“, бр. 76/20)

[42] Правилник о условима и начину остваривања права на кредитну подршку („Сл. гласник РС“, бр. 48/17, 88/17, 84/18, 23/19 и 27/20)